

Technická univerzita v Liberci
Hospodářská fakulta

Studijní program: N6202 – Hospodářská politika a správa
Studijní obor: Pojišťovnictví

Důchodová reforma na Slovensku v kontextu připravovaných změn v České republice

Pension reform in Slovakia within the context of the planned changes in the Czech Republic

DP – PO – KPO – 2009 - 13

Lukáš Macoun

Vedoucí práce: Ing. Václav Křivohlávek, CSc.

Konzultant: Ing. Ivana Šafarčíková

Počet stran: 88

Počet příloh: 6

Datum odevzdání: 22. května 2009

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

Katedra pojišťovnictví

Akademický rok: 2008 / 2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	Macoun LUKÁŠ
Studijní program:	M6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor:	Pojišťovnictví
Název tématu:	Důchodová reforma na Slovensku v kontextu připravovaných změn v České republice

Zásady pro vypracování:

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: 70 - 80

Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

VOSTATEK, J. Sociální a soukromé pojištění. vyd. Praha: CODEX Bohemia, 2000. 601 s. ISBN: 80-85963-21-3

DUCHÁČKOVÁ, E. Principy pojištění a pojišťovnictví. 2. vyd. aktualiz. Praha: Ekopress, 2005. 178 s. ISBN: 80-86119-92-0

BEZDĚK, V. Penzijní systém obecně i v kontextu české ekonomiky I, II. Praha, ČNB 2000.

FRIEDMAN, M.: Speaking the Truth About Social Security Reform. Briefing Papers, CATO Institut, April 1999.

MULLER, K.: The Political Economy of Pension Reform in Central-Eastern Europe. Cheltenham, UK - Northampton, MA, USA, Edward Elgar 1999.

**ŠULC, J., Alternativy reformy penzijního systému v ČR, skripta VŠFS, Praha 2005
Zákon 42/1994 Sb., o penzijním připojištění (v platném znění)**

PŘIB, J., Kdy do důchodu a za kolik. Praha GRADA Publishing, 1999. ISBN 80-7169-852-0

ŠULC, J., Penzijní připojištění. 2. aktualizované a rozšířené vydání, Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0772-1

STIGLITZ, J. Economics of the Public Sector. Third Edition. Stanford University. 2000. ISBN 0-393-96651-8

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 - školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum: 22. 5. 2009

Podpis: .....

Lukáš Macoun

Poděkování

Děkuji panu Ing. Václavu Křivohlávkovi, Csc. a Ing. Ivaně Šafarčíkové za jejich vstřícnost a cenné podněty, které mi pomohli při zpracování mé závěrečné práce.

Resumé

Tato diplomová práce se zabývá důchodovými systémy v České a Slovenské republice. První část se zabývá teoretickým vymezením důchodových systémů, jejich financováním a typy nejběžnějších penzijních plánů. V druhé části jsou přiblíženy stanoviska světových institucí – Světové banky, OECD a LOI. Dále dochází ke komparaci prvních pilířů důchodového systému u nás a na Slovensku. Práce se také zabývá návrhem důchodové reformy v kontextu s již existujícím důchodovým systémem na Slovensku. V závěrečné kapitole hodnotím na základě získaných výstupů z provedené analýzy přístup k plánované reformě v České republice.

Summary

This graduation's thesis deals with retirement pension systems in the Czech Republic and Slovakia. The beginning of the thesis theoretically introduces pension system, its financing and the most common types of such systems. In the second part are explained the attitudes of the world institutions – World Bank, OECD, LOI. Then the first pillars of the retirement systems in our country as well as in Slovakia are compared. The thesis also deals with proposed pension reform within the context of existing retirement system in Slovakia. In the end I evaluate the proposed pension reform in the Czech Republic based on the result of the performed analyzes.

Klíčová slova

Důchodová reforma, důchodové zabezpečení, starobní penze, penzijní připojištění

Keywords

Pension reform, old age pension scheme, pension, supplementary pension insurance with state contribution

Obsah	
SEZNAM ZKRATEK.....	11
SEZNAM TABULEK.....	12
SEZNAM OBRÁZKŮ	12
ÚVOD.....	13
1 DŮCHODOVÁ POLITIKA A JEJÍ CÍLE.....	15
1.1 ZÁKLADNÍ FAKTORY DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ	16
1.1.1 <i>Ekonomické faktory</i>	16
1.2 FINANCOVÁNÍ DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU	17
1.3 TYPY PENZIJNÍCH PLÁNŮ	19
2 VÝVOJ DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU V ČESKÉ A SLOVENSKÉ REPUBLICE.....	21
2.1 ČESKÝ DŮCHODOVÝ SYSTÉM.....	21
2.1.1 <i>Vznik současné podoby důchodového systému v ČR</i>	22
2.1.2 <i>Současný důchodový systém</i>	24
2.1.3 <i>Aktuální platné změny k 1. 1. 2009</i>	28
2.1.4 <i>I. etapa důchodové reformy platná od 1. 1. 2010</i>	28
2.2 SLOVENSKÝ DŮCHODOVÝ SYSTÉM	29
2.2.1 <i>Vývoj důchodového systému v SR</i>	29
2.2.2 <i>Slovenská důchodová reforma</i>	33
3 POSTOJ SVĚTOVÝCH ORGANIZACÍ.....	40
3.1 SVĚTOVÁ BANKA.....	40
3.2 MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PRÁCE (ILO).....	41
3.3 OECD	41
4 KOMPARACE DŮCHODOVÝCH SYSTÉMŮ V ČESKÉ REPUBLICE A NA SLOVENSKU	43
4.1 OBECNÉ SROVNÁNÍ.....	43
4.2 VZÁJEMNÁ KOMPARACE OBOU SYSTÉMŮ	44
4.3 DEMOGRAFICKÉ TRENDY	45
4.4 MIKROEKONOMICKÉ PARAMETRY	47
4.4.2 <i>Náhradový poměr</i>	48
4.4.3 <i>Vnitřní míra výnosu</i>	50
4.5 MAKROEKONOMICKÉ PARAMETRY	52

4.5.1	<i>Finanční udržitelnost systému</i>	52
4.5.2	<i>Příjmy důchodového systému</i>	53
4.5.3	<i>Daňové principy</i>	53
4.5.4	<i>Výdaje důchodového systému</i>	56
4.6	POLITIKA ZAMĚSTNANOSTI	59
4.7	SHRNUTÍ	61
5	PŘIPRAVOVANÉ ZMĚNY V ČESKÉ REPUBLICE V KONTEXTU SLOVENSKÉHO DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU	63
5.1	PŘIPRAVOVANÉ ZMĚNY V ČR	66
5.2	ROZDÍL DOPLŇKOVÉHO DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ A PENZIJNÍHO PŘIPOJIŠTĚNÍ	68
5.3	NÁKLADOVOST DRUHÉHO PILÍŘE	69
5.4	SHRNUTÍ	72
6	HODNOCENÍ NAVRHOVANÉ REFORMY	73
6.1	I. PILÍŘ	73
6.2	II. PILÍŘ	74
6.2.1	<i>Výpočet dočasného důchodu I.</i>	78
6.2.2	<i>Výpočet doživotního důchodu I.</i>	78
6.2.3	<i>Výpočet dočasného důchodu II.</i>	79
6.2.4	<i>Výpočet doživotního důchodu II.</i>	79
6.2.5	<i>Důchod z II. pilíře</i>	80
6.3	III. PILÍŘ	80
7	ZÁVĚR	83
8	ZDROJE	85
	SEZNAM PŘÍLOH	89

Seznam zkratek

a.s.	akciová společnost
Adss	Asociace důchodkových správcovských společností
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
Č.	číslo
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSOB	Československá obchodní banka
DSS	Důchodkové správcovské společnosti
EU	Evropská unie
EZS	elektrická zabezpečovací signalizace
HDP	Hrubý domácí produkt
IT	informační technologie
Kč	Koruna česká
KOPM	Komora pojišťovacích makléřů
MFCR	Ministerstvo financí České republiky
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MPSVR SR	Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny
mil.	milion
mld.	miliarda
např.	například
OECD	Organization for Economic Cooperation Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
PP	Penzijní připojištění
PS	Penzijní spoření
s.r.o.	společnost s ručením omezeným
Sb.	sbírky
Sk	Slovenská koruna
tis.	tisíc
tzv.	takzvaný
z.	zákona
%	procento

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Vyměřovací základ a hranice redukcí osobního vyměřovacího základu.....	28
Tabulka 2 - Typy fondů v Důchodovém spoření	35
Tabulka 3 - Průměrný osobní mzdový bod	36
Tabulka 4 - I. a II. pilíř důchodového systému	37
Tabulka 5 - Demografické prognózy pro jednotlivé kontinenty	46
Tabulka 6 - Náhradový poměr Příjmově typizovaného jedince v ČR a SR.....	49
Tabulka 7 - Náhradový poměr v České a Slovenské republice k průměrné mzdě.....	50
Tabulka 8 - Vývoj veřejného důchodového systému v ČR a SR v letech 2004 - 2050	54
Tabulka 9 - Vývoj veřejného důchodového systému na Slovensku v letech 2004 - 2050	57
Tabulka 10 - Státní příspěvky na penzijní připojištění a spoření v ČR.....	67
Tabulka 11 - Poplatky ve správcovských společnostech SR	70

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Kroky důchodové reformy na Slovensku	33
Obrázek 2 – Zkoumané parametry důchodových systémů	45
Obrázek 3 - Míra závislosti (v %)	47
Obrázek 4 - Vnitřní míra výnosu PTJ dle roku narození a příjmové skupiny v ČR	51
Obrázek 5 - Průměrné reálné zhodnocení v důchodových fondech 2006 -2007.....	52
Obrázek 6 - Výdaje státního rozpočtu na starobní důchody v ČR (% HDP)	56
Obrázek 7 – Navrhovaný třípilířový systém v ČR.....	68
Obrázek 8 – Druhá varianta navrhovaného systému.....	69
Obrázek 9 - Vývoj Penzijního připojištění a Penzijního spoření	75
Obrázek 10 - Nákladovost penzijních fondů v roce 2007 a 2008	76
Obrázek 11 – naspořená částka z hrubé mzdy při vyvázání 4%	77
Obrázek 12 - naspořená částka z hrubé mzdy při vyvázání 4%.....	79
Obrázek 13 - Přehled rozložení investiční strategie s ohledem na dobu spoření	82

Úvod

Problematika důchodové reformy a důchodů samotných se v posledních letech stala velmi diskutovaným tématem, jak na úrovni odborné, tak i veřejné. Snad každý se již setkal s nějakými návrhy nebo možnostmi, jak celý náš systém zdokonalit. Slovensko oproti nám již postoupilo o krok dál, když se tamní vládě podařilo v roce 2003 prosadit důchodovou reformu, která velmi významně upravuje fungování celého systému. Přestože si téměř každý v České republice uvědomuje potřebu podobných zásahů do fungování naší důchodové politiky, stále se hledá optimální cesta, kterou se vydat. Za celou dobu, kdy tato velmi živá diskuse probíhá, byla zpracována již celá řada analýz, studií, návrhů i názorů, které se postupně objevovaly a zase mizely. Dnes již nediskutujeme, zda je nutné podniknout nějaké změny, ale hledáme takové řešení, které by bylo pro všechny nejvýhodnější. Stále častěji dochází k návratu myšlenky o zaměstnaneckých fondech z počátku 90. let nebo fiktivních fondech. Ať již zvolíme jakoukoli variantu, musíme zajistit dostatek finančních prostředků pro financování důchodů, jinak hrozí, že celá diskuse bude, podle Ondřeje Schneidera¹, cynickou hrou s budoucností našich důchodců.

Otázka změny důchodového systému má dva základní póly. První z nich přináší variantu zachovat současnou podobu systému a neprovádět žádné změny. Druhý se přiklání k radikální reformě. Je zřejmé, že ani jeden z těchto pólů nemůžeme považovat za přípustný. Představují velmi významná rizika finanční neudržitelnosti a velkého budoucího zadlužení, správnou cestu proto musíme hledat někde mezi.

Oba státy měly před rozdělením v roce 1993 shodnou právní úpravu vymezující funkci tehdejšího důchodového systému. Od té doby se však oba systémy vyvíjejí rozdílným směrem a v průběhu let byly podrobeny různým úpravám, parametrickým, ale i systémovým. Záměrem práce proto je porovnání obou systémů a nalezení kladných prvků v již zavedené reformě na Slovensku.

Cílem této diplomové práce je analýza současných důchodových systémů v České republice a na Slovensku a jejich srovnání v kontextu s probíhající důchodovou reformou v ČR.

První část představuje teoretický exkurz do problematiky důchodových reforem. Vymezuje jednotlivé pojmy, které s daným tématem souvisejí, dochází zde k teoretickému vymezení důchodových systémů, jejich nejčastějších variant a možná aplikace v reálné ekonomice.

---

¹ Schneider O. - *Důchodový systém: Triumf krátkozrakosti?*, Fakulta sociálních věd UK, Praha 1999,

Druhá část se zaměřuje na charakteristiku důchodových systémů v České a Slovenské republice, jejich novodobý historický vývoj a současnou úpravu. Seznamuje čtenáře s aktuálními parametry obou zemí, včetně podrobného přiblížení každého pilíře. Následující kapitola stručně popisuje doporučení od mezinárodních organizací. Zmíněny jsou postoje Světové banky, Mezinárodní organizace práce a OECD.

Ve čtvrté části pak dochází ke komparaci dle jednotlivých kritérií. Nejdříve dochází k popsání demografických trendů, které jsou jedním z hlavních důvodů pro zavádění penzijních reforem v celém světě. Systémy jsou analyzovány z pohledu mikroekonomického i makroekonomického. Z mikroekonomického pojetí se blíže zabývá náhradovým poměrem a vnitřní mírou výnosu. V makroekonomickém jde o příjmovou a výdajovou stránku systému a o jeho celkovou finanční udržitelnost. V závěru kapitoly se práce zmiňuje o politice zaměstnanosti.

Pátá kapitola představuje vládou počátkem dubna schválený návrh důchodové reformy s ohledem na uskutečněnou reformu na Slovensku. Porovnávám zde jednotlivé kroky, které jsou v návrhu naznačovány s odkazem na výsledky Slovenské reformy, které již máme k dispozici. Hlavní důraz je kladen na způsob zavedení dalšího pilíře s ohledem na úroveň poplatků, státních příspěvků a daňových úlev v souvislosti s fungujícím systémem penzijního připojištění. V závěrečné kapitole hodnotím návrh důchodové reformy České republiky na základě výsledků analýz provedených v jednotlivých dílčích kapitolách. Zabývá se orientačním výpočtem výše důchodu, který by nám měl poskytovat II. pilíř.

Vzhledem k obsáhlosti celého tématu a velkého množství vstupních parametrů, se tato práce zaměřuje pouze na problematiku starobních důchodů. Není proto blíže specifikována otázka invalidních, vdovských, vdoveckých a sirotčích důchodů.

1 Důchodová politika a její cíle

Principy důchodové politiky vycházejí z hlavních myšlenek sociální politiky každého státu. Jednu z nejdůležitějších zásad každého státu představuje princip sociální spravedlnosti. Ten vymezuje pravidla, podle kterých dochází v dané společnosti k přerozdělování domácího bohatství mezi jednotlivé občany. Druhý základní princip, princip sociální solidarity, souvisí s naplňováním ideje o sociální spravedlnosti a měl by být nedílnou součástí důchodové politiky, kde lze solidarity dosáhnout pomocí redistribuční a transferové politiky státu. Principy subsidiarity spojuje osobní odpovědnost každého jedince za své chování a rozhodování se solidaritou. Tedy, že každá osoba má svou vnitřní mravní povinnost využívat svých schopností a dispozic ke svému prospěchu i prospěch ostatních ve společnosti.

Hlavní zásady důchodové politiky v Evropské Unii upravuje dohoda všech států z roku 2001 ze zasedání ve švédském Laekenu, kde došlo k vytvoření několika základních cílů důchodové politiky EU. Mezi tyto cíle, které se zabývají hlavně zajištěním odpovídajících a udržitelných důchodů, patří především:

- zajištění odpovídajících důchodových příjmů pro všechny občany;
- v duchu solidarity a spravedlnosti umožnit přiměřenou životní úroveň i po odchodu do důchodu;
- s ohledem na trendy stárnutí populace a rostoucího tlaku na státní finance, zajištění dlouhodobé finanční udržitelnosti veřejných i soukromých penzijních systémů;
- trojstranné řešení financování dopadů stárnutí;
- podpora delšího pracovního života;
- sociální spravedlnost příspěvků a dávek;
- podpora bezpečnosti i dostupnosti fondových i soukromých systémů;
- průhlednost systémů;
- informovanost obyvatel tak, aby si mohli zodpovědně naplánovat odchod do důchodu;
- schvalování reforem na základě co nejširší shody.[1] [2]

1.1 Základní faktory důchodového pojištění

1.1.1 Ekonomické faktory

1.1.1.1 Velikost a dynamika vytvořených zdrojů

Celý systém důchodového pojištění založený na principu PAYG vykazuje vysokou citlivost na ekonomickou situaci v daném státě. V případě poklesu ekonomického růstu dochází ke snaze maximálně redukovat prostředky potřebné na sociální politiku státu (podobné chování vlády proběhlo v ČR v roce 1997). Pokles růstu však naopak přináší zvýšené nároky na státní rozpočet a hlavně pak otázku sociálních výdajů.

1.1.1.2 Cenová a mzdová dynamika

Vzhledem k inflačnímu prostředí, které tržní ekonomiky přináší, vzniká tlak na kompenzaci důchodových dávek s ohledem na změnu cen a mezd. Musí být proto nastaveny takové mechanismy a jejich pravidla, které zabezpečí dostatečnou valorizaci. Cenový a mzdový růst nepřináší pouze celkové výdaje na dané dávky, ale zároveň i finanční náročnost celého aparátu, čímž roste celková nákladovost pro státní rozpočet.

1.1.1.3 Vývoj nezaměstnanosti

Představuje jeden z nevýznamnějších faktorů ovlivňující důchodovou politiku každého státu. Právě růst nezaměstnanosti snižuje příjmy a způsobuje vysoké deficity, hlavně díky předčasným důchodům. Otázka zaměstnanosti a pružného pracovního trhu je jedna z klíčových otázek každé vlády ve všech vyspělých státech. Další vlivy představuje struktura zaměstnanosti, možnost zaměstnání důchodů a další ekonomické faktory.

1.1.1.4 Demografické faktory

Demografický vývoj populace představuje velmi významný dopad na celý systém sociálního a tedy i důchodového pojištění. Na základě těchto ukazatelů se dá předpokládat výše jednotlivých budoucích dávek, převážně z dlouhodobého pohledu.

1.1.1.5 Stárnutí populace

Mezi pozitivní ukazatele bezesporu patří postupné prodlužování střední délky života, s tím související pokles úmrtnosti, kterého dosahujeme za přispění hned několika faktorů. Zlepšující se kvalita a dostupnost lékařské péče, stejně jako změna životního stylu. Naopak znepokojující jsou statistiky vykazující míru porodnosti, které mají spíše degresivní tendenci. Oba tyto naznačené vývoje platí pro značnou část vyspělého světa, stejně tak i pro Českou a Slovenskou republiku. Na základě těchto údajů lze předpokládat, při zachování současných postupů, velmi ztíženou situaci při zajišťování obyvatel ve stáří.

Stárnutí obyvatel tak ovlivňuje téměř všechny sféry ekonomiky a hlavní pozornost dostávají vládní výdaje na zajištění nákladů sociální politiky. Úspory, kterých dosáhneme na základně snižování populace v předproduktivním věku, jsou v celkovém součtu zanedbatelné.

1.1.1.6 Demografické trendy

Budoucí demografické trendy nám tak naznačují, že není možné řešit pouze otázku sociálních příjmů a výdajů, ale je nutné postoupit celou řadu reformních kroků napříč celým ekonomickým spektrem dané země tak, aby byl zajištěn její dlouhodobý růst a stabilita. Tyto dva faktory mají na demografický vývoj silný vliv. Pro budoucí politickoekonomická rozhodnutí jsou stěžejní převážně následující témata:

- Zda je stále možné přerozdělení zdrojů mezi pracující a nepracující členy společnosti, aniž by docházelo k sociálním a mezigeneračním konfliktům;
- jak dosáhnout zvýšeného přínosu starší generace pro společenskou a ekonomickou prosperitu;
- způsoby reformy penzijních systémů;
- úprava finanční sféry pro zavedení nových penzijních systémů;
- udržení konkurence schopnosti v mezinárodním měřítku se starší věkovou strukturou oproti např. rozvojovým zemím (problém celé Evropy).

Při řešení těchto tezí je z demografického hlediska sledovat další vývojové charakteristiky, jako např. porodnost, úmrtnost, věková struktura obyvatelstva nebo rozvodovost. Zohlednit musíme i růst počtu chronických a degenerativních onemocnění, stejně jako růst pracovních úrazů, které vedou k zvýšeným nárokům na invalidní a pozůstalostní důchody. [3] [4] [5]

1.2 Financování důchodového systému

1.2.2.1 Základní možnosti financování

Způsob, jakým jsou v jednotlivých zemích financování systémy důchodového zabezpečení, je jednou z nejdůležitějších otázek pro každou vládu a chystanou reformu. V zásadě máme pět následujících možností, jak k této problematice přistoupit.

1.2.2.2 Financování ze státního rozpočtu – zdrojem jsou daně z příjmu

Při uplatnění principu financování z vybraných daní dosahujeme maximální solidarity. V zemích, kde není rovná daň, roste daňové zatížení s rostoucími příjmy a úroveň důchodu samozřejmě v porovnání s výdělkem klesá. S podobnou solidaritou se však setkáme i v zemích s rovnou daní,

jako je Česká nebo Slovenská republika, protože i zde lidé s vyššími příjmy odvádějí do systému vyšší příspěvky. Ve stejné proporcii pak dochází k propadu mezi příjmy a výší důchodu.

1.2.2.3 Financování ze státního rozpočtu – zdrojem jsou příspěvky na sociální důchodové pojištění

Jedná se o systém s nižší mírou sociální redistribuce, protože výše odvodů je stanovena jednotným procentem pro všechny příjmové skupiny. Takto pojatý princip v podstatě odpovídá financování z příjmů rovné daně. Výše odvodů se nastavuje na základě finanční potřeby v určitém období a velký důraz by vlády měly klást na průhlednost celého systému, aby každý věděl, kam jeho peníze směřují. Daňová zátěž by měla pružně reagovat na příjmové a výdajové změny rozpočtu a zamezit tak vytváření přebytků ve prospěch blíže nespecifikovaných složek státního rozpočtu. Celková transparentnost celé důchodové politiky pak dosáhne dobré platební kázně jednotlivých účastníků.

1.2.2.4 Financování z odděleného fondu státního rozpočtu - bez tvorby kapitálové rezervy

Takto lze definovat klasický případ průběžného financování důchodového pojištění, s kterým se můžeme setkat ve většině zahraničních zemí. Neshromažďují se zde žádné volné prostředky, které bychom mohli investovat a výnosy použít ve prospěch účastníků (na zvýšení dávek nebo snížení odvodů). Systém „pay as you go“ vychází z filosofie mezigenerační solidarity a spočívá přerozdělování vybraných peněz od současných zaměstnanců a ostatních výdělečně činných subjektů, které jsou pak okamžitě použity na výplatu současných důchodů. Jedná se o přístup administrativně nákladnější (správa samostatného fondu).

Dosáhneme-li správného nastavení odvodových dávek, měla by být splněna dlouhodobá rovnováha na straně příjmů a výdajů. V opačném případě musí ze zákona vzniklé propady dotovat státní rozpočet. Jeho největší přednost nalezneme díky okamžitému použití vybraných peněz v tom, že nepodléhá riziku inflace. Systém je také celkově velice stabilní a lze dosáhnout nižších nákladů na jeho spravování než v případě fondového řešení. Navíc zde můžeme uplatnit princip redistribuce a nižších nákladů na zřízení celého systému. Naopak je velmi citlivý na demografické, politické a ekonomické změny v daném státě. Problémy mohou nastat na trhu práce, vzniká tlak na nadměrnou redistribuci a v neposlední řadě dochází k vytěsňování veřejných i soukromých investic.

1.2.2.5 Financování průběžné z fondu státního rozpočtu – s tvorbou kapitálové rezervy

V této koncepci by mělo být dosaženo určité úrovně úspor, které by mohly být použity pro budoucí kapitalizaci. Tohoto stavu však dosáhneme pouze tehdy, pokud příjmy budou trvale převyšovat výdaje nutné pro pokrytí dávek. Nastavení výše dávky však musí zohledňovat i její plátce tedy

zaměstnance i zaměstnavatele, aby nemohlo dojít k neudržitelně vysokým nákladům práce. Navíc přehnaně vysoká dávka snižuje životní úroveň pracujících a jejich rodin, od čehož se odvíjí i snížená konkurenceschopnost podniků. Před zavedením podobného fondového systému je nutné podrobně zanalyzovat makroekonomické podmínky. [3] [4] [5]

1.2.2.6 *Financování na čistě fondovém principu*

Systém založený na podobném principu jaký byl představen v předchozím odstavci. Jednotlivé dávky jsou umisťovány do dlouhodobých aktiv, které nesou určitý úrok a na konci pojistné doby by tak mělo být dosaženo dostatečných úspor na výplatu důchodu, zvýšených o takto dosažený výnos. Na rozdíl od průběžného financování se tímto přístupem vyhneme nadměrným finančním nákladům způsobené nepříznivým demografickým nebo ekonomickým vývojem. Takto zavedený důchodový systém má navíc pozitivní vliv na trh práce i kapitálové trhy. Naopak se ale musíme vypořádat s rizikem světových krizí nebo prudkého růstu inflace. Problematická je však i nízko příjmová skupina obyvatel, která si během aktivní doby života není schopna vytvořit dostatečné rezervy pro pokrytí potřeb na stáří. Vzhledem k absenci redistribuce musí vzniklý propad hradit stát ze svého rozpočtu. Diskutabilní a v dnešní době i velice aktuální problém přináší svěřením peněz soukromé instituci respektive penzijnímu fondu. Zároveň musíme při zavádění fondového systému zohlednit skupiny starších pracujících, které se tím pádem dostanou do přechodného období, kdy neměli dostatek času na vytvoření vlastních úspor na výplatu důchodu. Vzniklý propad musí být opět hrazen ze státního rozpočtu a může představovat neúnosnou zátěž pro mnoho budoucích generací.

Nejaktuálnější otázkou v řešení důchodových systémů po celém světě představuje nalezení ideálního vztahu mezi průběžně financovaným a fondovým systémem. Kritici fondového systému zmiňují neodhadnutelný vývoj inflace a úrokové míry na desítky let dopředu a znatelně vyšší náklady na správu soukromého pojištění. I přes tyto nevýhody bude do budoucna zřejmě nevyhnutelné tyto fondové systémy zavádět. [3] [4] [5]

1.3 Typy penzijních plánů

Stejně důležité, jako je výběr způsobu financování důchodového systému, je i volba penzijního plánu. V teorii se lze setkat se třemi způsoby:

1.2.3.1 *Dávkově definované systémy (DB – defined benefit)*

Garance důchodové dávky v určité výši. Zkoumá se počet let účasti na důchodovém pojištění a výše příjmů jedince za určité období.

1.2.3.2 Příspěvkově definované systémy (DC – defined contribution)

Účastníci platí předem stanovenou příspěvkovou sazbu, ale výši budoucích penzí až do konce spoření neznají. Závisí jednak na celkové výši naspořených prostředků a také na míře výnosu z umístění těchto dlouhodobě volných finančních zdrojů na kapitálových trzích. Na rozdíl od předchozího typu můžeme výši důchodu vypočítat pomocí jednoduchého vzorce:

$$\text{Výše důchodu} = \frac{\text{Celková výše naspořené částky}}{\text{Počet let očekávané doby života ve věku odchodu do důchodu} \times 12} \quad (1)$$

1.2.3.3 Hypotetické příspěvkově definované systémy (NDC – national defined contribution)

Jedná se spíše o modernější přístup, který se používá například ve Švédsku. Dochází zde ke spravování vložených prostředků na imaginární individuální účet střadatele, na který směřují i úroky z výnosů. Zhodnocení však nesouvisí s růstem kapitálových trhů, ale s tzv. hypotetickou mírou výnosnosti systému, kterou můžeme definovat jako míru růstu základu, z něhož jsou placeny příspěvky. Podobnému nastavení nám umožní zachytit změny v průměrné mzdě i v nabídce pracovních sil. Konečná výše penze závisí přímo na celkových úsporách na jedincově hypotetickém účtu a nepřímo závisí na průměrné očekávané délce života generace nastávajících důchodců. Pod pojmem hypotetické účty nalezneme pouze správu těchto virtuálních účtů, zatímco skutečně zaplacené peníze jsou využity na současné výplaty důchodů. [3] [4] [5]

2 Vývoj důchodového systému v České a Slovenské republice

2.1 Český důchodový systém

První kroky sociálního zabezpečení nalezneme v 2. polovině 19. století, kdy naše země tvořila součást Rakousko-Uherské monarchie. Hlavní myšlenky vycházely převážně z Bismarkových koncepcí. Postupem času vzniká sociální systém pro jednotlivé skupiny a nacházíme i několik soustav nemocenského a důchodového zabezpečení.

Po roce 1918 došlo k velkému roztržení celého systému, které zabezpečovalo pouze pětinu obyvatelstva a výhodné bylo pouze pro státní zaměstnance. Sociální péče o staré a invalidní občany se musela spolehnout hlavně na dobročinnost, popřípadě na domovskou obec, která nesla za tyto skupiny zodpovědnost.

Významný pokrok přináší Zákon o národním pojištění (č. 99/48 Sb.), který představuje velmi ucelenou a progresivně pojatou podobu sociální politiky a zavádí i řadu nových dávek.

Zákon č. 55/1956 Sb. snížil věkové hranice potřebné k přiznání starobního důchodu a dále zavedl:

- rozdělení pracovníků do tří pracovních kategorií a stanovení výhodnějších podmínek pro přiznání důchodu v preferovaných důchodových kategoriích;
- změnu dosavadního způsobu financování a převedení celé výdajové strany na úkor státního rozpočtu.

Velkou ránu představovala reforma z roku 1964 (zákon č. 101/1964 Sb.), která zavedla řadu omezení a silně oslabil princip zásluhovosti. Jednou z nejdůležitějších úprav bylo zavedení progresivní daně z důchodu, čímž došlo k porušení politicko-právní zásady o zákazu odnětí jednou nabytých práv. Zrušení zdanění a zvýšení maximální hranice přináší až další zákon č. 121/1975 Sb. Dosáhl tak zvýšení zásahového principu a díky sjednocení zabezpečení zaměstnanců a družstevních rolníků i principu komplexnosti. Poslední úpravu reprezentuje zákon č. 100/1988 Sb., který zachovává všechny dosavadní hlavní myšlenky celé koncepce. Snaží se pouze o snížení propadajícího se rozdílu mezi mzdou a důchody, což se mu však z dlouhodobého pohledu nepodařilo.

Důchodový systém v České republice v současné době tvoří dva pilíře. Základní pilíř, spravovaný státní institucí, funguje na dávkově definovaném, průběžném tzv. PAYG systému a je v něm uplatňován princip sociální solidarity. Druhý pilíř je postaven na příspěvkově definovaném

systému, který je dobrovolný, vložené prostředky včetně příspěvků od státu jsou spravovány soukromými institucemi. Jedná se o penzijní připojištění se státním příspěvkem. Za součást tohoto dobrovolného doplňkového pilíře lze považovat i určité produkty životního pojištění.

2.1.1 Vznik současné podoby důchodového systému v ČR

Před rokem 1989 byl systém důchodového zabezpečení v ČR velice velkorysý, hlavně díky podmínkám vzniku nároku na dávky, kdy zabezpečení byli prakticky všichni občané. Na jedné straně existovaly různé preference ve výši dávek i v nutných podmínkách ke vzniku nároku na jednotlivé dávky, která však nijak nesouvisely se samotným důchodovým systémem. Skupiny, jako například OSVČ, byly tímto systémem diskriminovány. Příspěvky byly nedefinovanou součástí daní, takže celé financování probíhalo ze státního rozpočtu.

Souběžně s probíhající ekonomickou reformou došlo na počátku 90. let i k významné reformě celého sociálního systému. Její hlavní cíle přislíbily přizpůsobení potřebám tržní ekonomiky:

- motivace jedince i celých sociálních skupin k vlastní zodpovědnosti za sociální situaci, s hlavním důrazem na sociální nezávislost, hlavně na státu;
- soulad s mezinárodními konvencemi a odpovídající nastavení dle koordinace soustav sociálního zabezpečení. [7]

V souvislosti se zavedením pojistného došlo k reorganizaci celého sociálního zabezpečení včetně všech důležitých orgánů. Pro stanovení výše důchodových dávek se staly rozhodnými:

- doba, za níž je pojistné zapláceno;
- výše vyměřovacího základu.

Příjmy z vybraného pojistného však i nadále tvořily nedílnou součást státního rozpočtu a nadále státní rozpočet kryl výdaje na jednotlivé dávky. Až od 1. 1. 1996 bylo vybrané pojistné shromažďováno na samostatném účtu. Kladný zůstatek na tomto účtu mohl sloužit pouze ke zvýšení dávek, popřípadě na úhradu záporného salda pojistného na důchodové pojištění včetně výdajů spojených s výběrem pojistného na toto pojištění.

Současný důchodový systém v ČR začal vznikat v devadesátých letech minulého století, kdy byly postupně přijímány dílčí reformní kroky, mezi které patří zejména:

- odstranění diskriminace OSVČ (1990);
- zrušení preferencí v důchodovém systému (všichni ekonomicky aktivní občané získávají nároky na důchody podle jednotlivých podmínek – 1992);

- převedení nemocenského pojištění ze správy odborů a jeho organizačním sjednocením s důchodovým pojištěním v rámci České správy sociálního zabezpečení (1991);
- zavedení pojistného jako zvláštní platby mimo daňový systém (1993);
- přijetí zákona o penzijním připojištění se státním příspěvkem (1994);
- zrušeny osobní důchody, tedy důchody, jejichž výše byla nad zákonem danou výměru zvýšena na základně politického rozhodnutí.²

Dílčí reformní kroky byly završeny v roce 1995 přijetím nového zákona o důchodovém pojištění. Hlavním cílem přijatých zákonů byla restrukturalizace dávkového systému tak, aby i s ohledem na nepříznivý demografický vývoj v naší společnosti nedocházelo k nadměrnému zatěžování státního rozpočtu, aby nedocházelo k nadměrnému zatěžování jak státního rozpočtu, tak odvodové zátěže ekonomicky aktivních osob a dále byla zajištěna užší propojenost na mzdový a cenový vývoj. [8]

System základního důchodového pojištění je od roku 1996 založen na těchto principech:

- sociální solidarita s relativně vysokou příjmovou redistribucí;
- průběžně financování;
- při splnění stanovených podmínek je systém povinný pro všechny ekonomicky aktivní osoby (zároveň je umožněna i dobrovolná účast v systému);
- systém poskytuje náhradu příjmu v případě stáří (starobní důchod), invalidity (plný nebo částečný invalidní důchod) a úmrtí živitele (vdovský, vdovecký a sirotčí důchod);
- systém je dávkově definovaný;
- systém je jednotný (s určitou odchylkou pro OSVČ);
- systém je dynamický (řada prvků konstrukce výpočtu důchodu se každoročně upravuje s přihlédnutím k ekonomickému vývoji, a to včetně indexování vyměřovacích základů);
- stát garantuje systém ekonomicky i právně. [9]

---

² FINANCE.CZ – *Český důchodový systém*, [online], 20. 3. 2009. Dostupné na www.finance.cz: <http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/duchodovy-system/soucasny-stav-v-Ceske-republice/>

Transformační proces v letech 1990 – 1996 vytvořil v České republice dvoupilířový důchodový systém složený ze základního povinného systému důchodového pojištění a dobrovolném penzijním připojištění se stáním příspěvkem.

2.1.2 Současný důchodový systém

Současný důchodový systém v České republice je upraven zákonem o důchodovém pojištění č. 155/1995 Sb. a zákonem č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení.

Z prvního pilíře jsou poskytovány důchody starobní, invalidní (plně invalidní a částečně invalidní) a pozůstalostní (vdovské, vdovecké a sirotčí).

2.1.2.1 Starobní důchod

Občan má nárok na přiznání starobního důchodu, za podmínky, že dosáhl důchodového věku a splnil potřebnou dobu pojištění. Potřebná doba pojištění, jak praví zákon o důchodovém pojištění č. 155/1995 Sb. je jednou ze základních podmínek nároku na starobní důchod a ve většině případů i nároku na plný invalidní důchod a částečný invalidní důchod. Pro starobní důchod je však stanovena odlišně oproti oběma druhům invalidních důchodů.

- 25 let doby důchodového pojištění (Doba zaměstnání), jde-li o nárok na starobní důchod při dosažení důchodového věku (Důchodový věk obecný, Důchodový věk zvláštní) nebo o nárok na některý z tzv. předčasných starobních důchodů;
- 15 let doby důchodového pojištění, jde-li o nárok na starobní důchod v 65 letech věku. Získal-li pojištěnec (Pojištěnec v důchodovém pojištění) aspoň 365 dnů doby důchodového pojištění, eventuelně včetně doby zaměstnání, započítávají se do potřebné doby pojištění i náhradní doba důchodového pojištění a náhradní doby.

Setkáváme se zde s rozdílným přístupem pro muže a ženy v závislosti mimo jiné také na počtu vychovaných dětí (příloha A). Potřebná doba pojištění pro odchod do starobního důchodu je nejméně 25 let. Pokud se jedná o osobu starší 65 let, pak je potřebná doba pojištění 15 let.

2.1.2.2 Důchodový věk

Pro popis hranice důchodového věku musíme rozlišit několik kritérií. Jde především o věk jedince a jeho pohlaví.

Důchodový věk 60 let pro muže a 53 – 57 let platí pro obyvatele, kteří tohoto věku dosáhli do 31. 12. 1995. Rozmezí u žen závisí na počtu porozených a vychovaných dětí dle následujícího řádu:

- 53 let, pokud vychovaly alespoň 5 dětí;
- 54 let, pokud vychovaly alespoň 3 - 4 děti;

- 55 let, pokud vychovaly alespoň 2 děti;
- 56 let, pokud vychovaly alespoň 1 dítě;
- 57 let.

Od začátku roku 1996 se pak důchodový věk posouvá v pravidelných intervalech, kdy pro muže platí prodloužení o 2 měsíce a u žen o 4 měsíce za každý započatý rok. Tento postup by měl probíhat tak, aby po 31. 12. 2012 platila pravidla důchodového věku pro muže ve výši 63 let a u žen 59 – 63 dle následujících kritérií:

- 59 let, pokud vychovaly alespoň 5 dětí;
- 60 let, pokud vychovaly alespoň 3 - 4 děti;
- 61 let, pokud vychovaly alespoň 2 děti;
- 62 let, pokud vychovaly alespoň 1 dítě;
- 63 let;
- postupně by se měla hranice důchodového věku posouvat až do 65 let.

2.1.2.3 Výpočet starobního důchodu

Starobní důchod se skládá ze dvou složek, základní a procentní výměry. Základní výměra je fixní pro všechny druhy důchodů a v roce 2008 činila 1 700 Kč měsíčně. Procentní výměra se stanoví procentní sazbou z výpočtového základu a její nejnižší sazba je 770 Kč. Pro stanovení výpočtového základu je třeba znát osobní vyměřovací základ. [9]

Osobní vyměřovací základ je dílčí výsledek početního postupu pro určení výpočtového základu, tedy před použitím redukčních hranic v důchodovém pojištění. Je též významným dílčím prvkem pro určení zachovaného výpočtového základu a rovněž dílčím prvkem pro určení srovnatelného vyměřovacího základu. Osobní vyměřovací základ je měsíční průměr úhrnu ročních vyměřovacích základů pojištěnce za rozhodné období (Rozhodné období v důchodovém pojištění). Tento průměr se vypočte jako součin koeficientu 30,4167 (365:12) a podílu úhrnu ročních vyměřovacích základů za rozhodné období a počtu kalendářních dnů připadajících na rozhodné období; jsou-li v rozhodném období vyloučené doby, snižuje se o ně počet kalendářních dnů připadajících na rozhodné období. [10]

- § 16 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění.

Zjednodušeně řečeno tedy tvoří měsíční průměr ročních příjmů dosažených v rozhodném období (počítáno od roku 1986 do kalendářního roku, předcházejícího roku, kdy se důchod přiznává). Průměr ročních příjmů se navyšuje o koeficienty, které se odvozují od průměru dosažených příjmů

všech pojištěnců. Koeficienty stanovuje každý rok vláda a osobní vyměřovací základ se určitým způsobem redukuje dle následujících pravidel:

- plně se započítává částka do 10 000 Kč;
- z částky od 10 000 do 24 800 Kč se započítává 30 %;
- z částky nad 24 800 Kč se započítává 10 %.

V dalším kroku výpočtu důchodu musíme zohlednit celkovou dobu pojištění. V této fázi musíme rozlišovat dvě období:

- 1,5% výpočtového základu za každý rok pojištění před vznikem nároku na důchod;
- 1,5% výpočtového základu za každých 90 kalendářních dnů výdělečné činnosti po vzniku nároku na důchod;
- (do 30. 6. 2001 platilo pouze 1%).

Příklad: Výpočet starobního důchodu v roce 2008 Muž narozený 1. května 1946 požádal o starobní důchod podle § 29 zákona č. 155/1995 Sb. Jeho důchodový věk je 61 let a deset měsíců. Tohoto věku dosáhne 1. března 2008 a do této doby získá celkem 45 roků pojištění. Osobní vyměřovací základ muže za rozhodné období 1986–2007 činí 23 890 Kč. Výpočtový základ se stanoví z osobního vyměřovacího základu 23 890 Kč následujícím způsobem:

- částka 10 000 Kč náleží v plné výši;
- k této částce se přičte 30 % rozdílu mezi částkou 23 890 Kč a částkou 10 000 Kč;
- (2. redukční hranice je 24 800 Kč) = 30 % z 13 890 Kč – tj. 4 167 Kč.

Výpočtový základ činí celkem 14 167 Kč. Za každý rok pojištění náleží 1,5 % výpočtového základu tzn., že za 45 let pojištění činí procentní výměra starobního důchodu 67,5 % výpočtového základu – tj. 9 562,725, zaokrouhleno na celé koruny nahoru = 9 563 Kč. Procentní výměra starobního důchodu tedy bude 9 563 Kč, základní výměra 1 700 Kč. Starobní důchod tak bude celkem 11 263 Kč. [8] [9]

2.1.2.4 Starobní důchod před dosažením důchodového věku

Náš systém umožňuje podat žádost o důchod ještě před dosažením důchodového věku. V takovém případě rozlišujeme dva druhy předčasných starobních důchodů, které jsou upraveny § 30 a § 31 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Nárok na předčasný starobní důchod podle § 30 (SD) mají:

- poživatelé částečného invalidního důchodu – mohou požádat o přiznání starobního důchodu až dva roky před dovršením důchodového věku;

- osoby, které pobíraly alespoň pět let nepřetržitě plný invalidní důchod, a ten jim byl kvůli zlepšení zdravotního stavu odejmut, mohou požádat o starobní důchod až pět roků před dovršením důchodového věku.

V obou případech je podmínkou získání 25 let pojištění. Při uplatnění předčasného důchodu je uplatněno jeho krácení ve výši 1,3% za každých započatých 90 kalendářních dnů, které nám schází do dosažení důchodového věku dle zákona.

Na předčasný starobní důchod podle § 31 (ST) mají nárok všichni lidé, kteří splnili dobu 25 let pojištění. Zákon umožňuje pobírání této dávky až tři roky před dosažením zákonem stanoveného věku. Krácení je trvalé a vychází z každých započatých 90 kalendářních dní ode dne přiznání do dovršení důchodového věku, procentní výměra důchodu se snižuje o 0,9 % výpočtového základu. Stejně jako v ostatních případech nesmí procentní výměra klesnout pod 770 Kč měsíčně.

Příklad: Výpočet předčasného starobního důchodu (ST) v roce 2008. Zaměstnanec byl účasten důchodového pojištění nepřetržitě od 1. 1. 1968 do 31. 12. 2007 a získal tak celkem 40 let pojištění. Jeho výpočtový základ byl 12 000 Kč. K 1. 1. 2008, tedy 3 roky před dosažením důchodového věku, odejde do předčasného starobního důchodu. Tyto 3 roky znamenají 12 celých a 1 započaté období 90 kalendářních dnů, tj. ztrátu $13 \times 0,9 \% = 11,7 \%$. Důchod se v tomto případě vypočítá následujícím způsobem:

- základní výměra stejná pro všechny důchody = 1 700 Kč;
- procentní výměra = za každý rok pojištění náleží 1,5 % výpočtového základu, tj. $1,5 \% \times 40 \times 12 000$, tj. 7 200 Kč. Výsledná částka se snižuje o 0,9 % i za každých započatých 90 kalendářních dnů z doby před dosažením důchodového věku, tj. o $0,9 \% \times 13 \times 12 000$. 7 200 Kč se tedy snižuje o 1 404 Kč a procentní výměra starobního důchodu je 5 796 Kč. Celkem tak bude starobní důchod tohoto občana 7 496 Kč.[9]

2.1.3 Aktuální platné změny k 1. 1. 2009

Tabulka 1 - Vyměřovací základ a hranice redukcí osobního vyměřovacího základu.

Aktuální hodnoty dle zákona č. 365/2008 Sb.

Vyměřovací základ	Přepočítací koeficient	Hranice redukcí osobního vyměřovacího základu
21 527 Kč	1,0942	Z původních 10 000 Kč na 10 500 Kč
		Z původních 24 800 Kč na 27 000 Kč

Zdroj: MPSV

Tyto upravené prvky konstrukce důchodu se použijí pro výpočet důchodů přiznaných po 1. 1. 2009. Další změny jednotlivých zákonů spočívají v době vedení evidence na úřadu práce jako uchazeče o zaměstnání, po kterou nenáležela před dosažením věku 55 let podpora v nezaměstnanosti, se tato doba započítává do dob náhradních v rozsahu maximálně jednoho roku. U dávek vyplácených ze sociálního zabezpečení, přiznaných před rokem 2009, se procentní výměra zvyšuje o 4,4 %. A od 1. 8. 2008 se základní výměra důchodu zvýšila o 470 Kč na 2170 Kč měsíčně. [11]

2.1.4 I. Etapa důchodové reformy platná od 1. 1. 2010

Následující odstavce přibližují hlavní body vztahující se k I. etapě důchodové reformy, jak byly schváleny naší vládou.

V červenci 2008 byl Parlamentem ČR schválen zákon č. 306/2008, kterým se mění zákon č. 155/1995 o důchodovém pojištění. Tento zákon nabude platnosti k 1. 1. 2010 a změny, které přináší, představují I. etapu reformy důchodového systému v České republice. Jejich cílem je zlepšení finanční udržitelnosti základního pilíře důchodového pojištění a především zefektivnění některých mikroekonomických prvků, aby bylo možné zajistit dlouhodobou finanční udržitelnost celého systému. Mezi nejvýznamnější schválené změny ve srovnání se současnou právní úpravou patří:

- postupné prodloužení doby pojištění potřebné pro vznik nároku na starobní důchod z 25 roků na 35 roků včetně náhradních dob pojištění nebo na 30 roků bez náhradních dob pojištění;
- postupné omezení zápočtu náhradních dob pojištění i pro nárok na starobní důchod na 80 %;
- plynulé pokračování v postupném zvyšování důchodového věku na 65 let u mužů a žen, které nevychovaly žádné dítě nebo jedno dítě a 62 až 64 let u žen (podle

počtu vychovaných dětí), pokud vchovaly aspoň dvě děti a v souvislosti s tím i věkové hranice pro nárok na starobní důchod při získání kratší doby pojištění;

- postupné prodloužení období pro předčasný odchod do starobního důchodu ze tří na pět roků;
- zrušení podmínky pro nárok na výplatu starobního důchodu vedle příjmu z výdělečné činnosti, která spočívá ve sjednání pracovního vztahu nejdéle na dobu jednoho roku;
- zvyšování procentní výměry starobního důchodu za dobu výdělečné činnosti po vzniku nároku na starobní důchod při souběžném pobírání tohoto důchodu v plné výši, a to o 0,4 % výpočtového základu za každých 360 kalendářních dnů nebo při pobírání tohoto důchodu v poloviční výši, a to o 1,5 % výpočtového základu za každých 180 kalendářních dnů;
- zrušení doby studia získané v období po účinnosti návrhu zákona jako náhradní doby pojištění s výjimkou posuzování nároku na invalidní důchody;
- zvýšení redukce procentní výměry při předčasném odchodu do důchodu, a to od třetího roku (za každých i započatých 90 kalendářních dnů z doby ode dne, od kterého se přiznává starobní důchod, do dosažení důchodového věku činí snížení procentní výměry důchodu 0,9 % výpočtového základu za období prvních 720 kalendářních dnů a 1,5 % výpočtového základu od 721. kalendářního dne).

[11]

2.2 Slovenský důchodový systém

2.2.1 Vývoj důchodového systému v SR

Celkové změny v nastavení důchodového systému způsobily rozdělení důchodců na dvě skupiny. Staré důchodce, kterým byly důchody vyplácené před samotnou reformou a druhou skupinou tzv. nových důchodců, kteří si svůj nárok uplatnili až po 1. 1. 2004.

Vzhledem ke společné historii obou zemí lze nalézt spoustu společných prvků a v jednotlivých vývojových etapách minulého století i stejnou právní úpravu, ale objevují se i období, kdy docházelo k odchylkám od jednotné úpravy. Takovým obdobím jsou převážně léta druhé světové války, kdy poprvé vznikla Slovenská republika.

2.2.1.1 Období 1929 - 1939

V roce 1929 zákon č. 26 o penzijním pojištění v Československé republice nahradil původní zákon z roku 1906 a jeho rakouské a československé novely. Hlavní instituci reprezentoval Všeobecný penzijní ústav, který spravoval penzijní pojištění jako součást sociálního pojištění, které sloužilo k zabezpečení peněžních dávek pro ekonomicky nesamostatné osoby. Invalidní, nemocenské a starobní pojištění bylo spravováno Ústřední sociální pojišťovnou v Praze.

2.2.1.2 Období 1939 - 1945

Od roku 1939, po vzniku samostatné Slovenské republiky, působily na jejím území dvě instituce. Zemská úřadovna pro pojištění dělníků na Slovensku a Ústřední sociální pojišťovna v Bratislavě, která zajišťovala důchodové i nemocenské pojištění a v roce 1940 byla přetransformována na Dělnickou sociální pojišťovnu. Díky těmto krokům došlo k určitému sjednocení v oblasti sociální politiky, ačkoli se stále týkalo pouze omezeného okruhu lidí.

2.2.1.3 Období 1945 - 1951

Od roku 1945 převzala funkci Dělnické sociální pojišťovny Ústřední sociální pojišťovna, která se po třech letech změnila na Národní pojišťovnu, která působila až do roku 1951 a spravovala i zdravotní pojištění. [13]

2.2.1.4 Období 1951 - 1989

K velkým změnám začalo docházet po příchodu komunistického režimu k moci. Došlo k rozšíření počtu aktivit v oblasti sociální politiky, která se nyní týkala téměř každého občana. Od roku 1952 spravoval prostředky na sociální zabezpečení Slovenský úřad důchodového zabezpečení. Prostředky v Národní pojišťovně byly zestátněny a stát začal přebírat silnou roli v celém sociálním systému včetně jeho jednotlivých oblastí:

- sociální zabezpečení;
- sociální starostlivost;
- sociální činnost státních podniků a družstev;
- sociální činnost Revolučního odborového hnutí (ROH);
- zájmových organizací.

Správa důchodů v Bratislavě převzala roku 1960 správu důchodového zabezpečení. Další významné změny přinesl rok 1976 a zákon č. 121/1975 sb. O sociálním zabezpečení, kdy došlo k rozdělení celého systému na několik orgánů. Důchodové zabezpečení bylo přeneseno na nově vzniklý Úřad důchodového zabezpečení a správu nemocenského pojištění měly nově na starost

orgány ROH, Slovenská správa nemocenského pojištění, krajské a okresní správy nemocenského pojištění.

2.2.1.5 Období 1990 – 2003

Po revoluci v roce 1991 došlo ke sloučení důchodového zabezpečení a nemocenského pojištění do jediné státní instituce. Pod Slovenskou správu sociálního zabezpečení pak byla přetransformována Správa nemocenského pojištění, odbory sociálních věcí národních výborů a Úřad důchodového zabezpečení.

Vytvoření Národní pojišťovny v roce 1993 přineslo dvě základní skutečnosti:

- došlo k sjednocení působení výkonu zdravotního pojištění, nemocenského pojištění a důchodového zabezpečení;
- financování Národní pojišťovny bylo odděleno od státního rozpočtu a byly vytvořeny tři samostatné fondy, které shromažďovaly prostředky z vybraného pojistného a státních příspěvků.

Tento centralismus se však ukázal jako neefektivní a to hlavně díky zjevné principiální odlišnosti jednotlivých prvků sociálního systému. Muselo proto zákonitě dojít k oddělení těchto prvků pod samostatnou správu. Díky tomu došlo ke vzniku pluralitního systému zdravotních pojišťoven a Sociální pojišťovny, která zahájila svou činnost v roce 1995. [12] [13]

2.2.1.6 Systém před reformou (31. 12. 2003)

Systém poskytoval největší množství důchodů v rozpětí od 4 631 Sk až do 9 219 Sk, přičemž nedostatečně zohledňoval, kolik roků občan odpracoval, kolik do systému zaplatil a starý systém neumožňoval odchod do předčasného důchodu. Do roku 2003 byl pro výpočet důchodu rozhodující průměrný měsíční výdělek za 5 let rozhodného období dle následujícího výpočtu:

- do 2 500 Sk se započítávala plná výše;
- 2 500 – 6 000 Sk se započítávalo 33%;
- 6 000 – 10 000 Sk se započítávalo 10%;
- nad 10 000 Sk se nezapočítávalo nic.

Na Slovensku byla 1. 1. 2004 spuštěna reforma veřejných financí, jejíž součástí je i reforma sociálního systému včetně důchodového. Největší změnu tamního důchodového systému představuje zavedení tzv. třípilířového systému, kde 1. a 2. pilíř představují základní zabezpečení a 3. pilíř je pouze doplňkový a dobrovolný. Zásadní rozdíl oproti starému systému fungujícího do 31. 12. 2003 spočívá v zavedení osobních účtů, ve kterých mají občané možnosti si zabezpečit

podstatnou část rezervy na pozdější výplatu důchodu spořením. Takto uložené prostředky se stávají jejich soukromým majetkem a i v případě smrti střadatele podléhají tyto fondy dědickému řízení.

Cílem těchto změn, platných od 1. 1. 2004, bylo přinést především spravedlnost a motivaci, aby se ve výši jednotlivých důchodů promítlo, jak dlouho občan pracoval a kolik do systému zaplatil. Nové prvky přinesly větší spravedlnost při výpočtu, byla začleněna nová přechodná období a zrušení horních limitů přineslo možnost získávání vyšších důchodů, než umožňovala starší úprava.

2.2.1.7 Období od roku 2004

Rok 2004 je zatím jedním z nejvýznamnějších milníků vývoje sociálního systému na Slovensku. A to díky zákonu č. 461/2003, kterým byla spuštěna důchodová reforma. Její aplikace způsobila změny ve všech oblastech systému. Došlo k úpravám v nemocenském, důchodovém, úrazovém pojištění. Sociální pojišťovna má nově na starost i správu pojištění v nezaměstnanosti a garanční pojištění. Dále došlo ke změnám výběru pojistného a lékařské posudkové činnosti. Od roku 2005 má na starost i výběr pojistného pro druhý pilíř, které je poté převáděno do jednotlivých správcovských společností a v neposlední řadě se zabývá i registrací smluv o starobním důchodovém spoření. Rozsah této práce se však orientuje pouze na oblast důchodového pojištění. [14]

2.2.1.8 Postupné změny

Vzhledem k náročnosti a obsáhlosti celé reformy nebylo možné zákonem postihnout veškeré situace, které tyto novely přinesou, proto bylo nutné nějakou dobu počkat a postupně celý systém analyzovat, aby došlo k nalezení závažnějších systémových vad, které by posléze mohly být odstraněny. Do 30. 6. 2005 se pro výpočet důchodu zohledňovaly výdělků za posledních 10 let. Nově od 1. 7. 2005 dochází k výpočtu z průměrného osobního mzdového bodu³, zjištěného od roku 1984. Nový systém přinesl postupné prodloužení věku odchodu do důchodu na 62 let.

Umožňuje odchod do předčasného důchodu a zvýhodňuje také ty, kteří pracují nad rámec zákonem stanoveného důchodového věku. Nové změny navíc ovlivnily i každoroční valorizaci, kdy je zohledňován růst cen i mezd v národním hospodářství. [14]

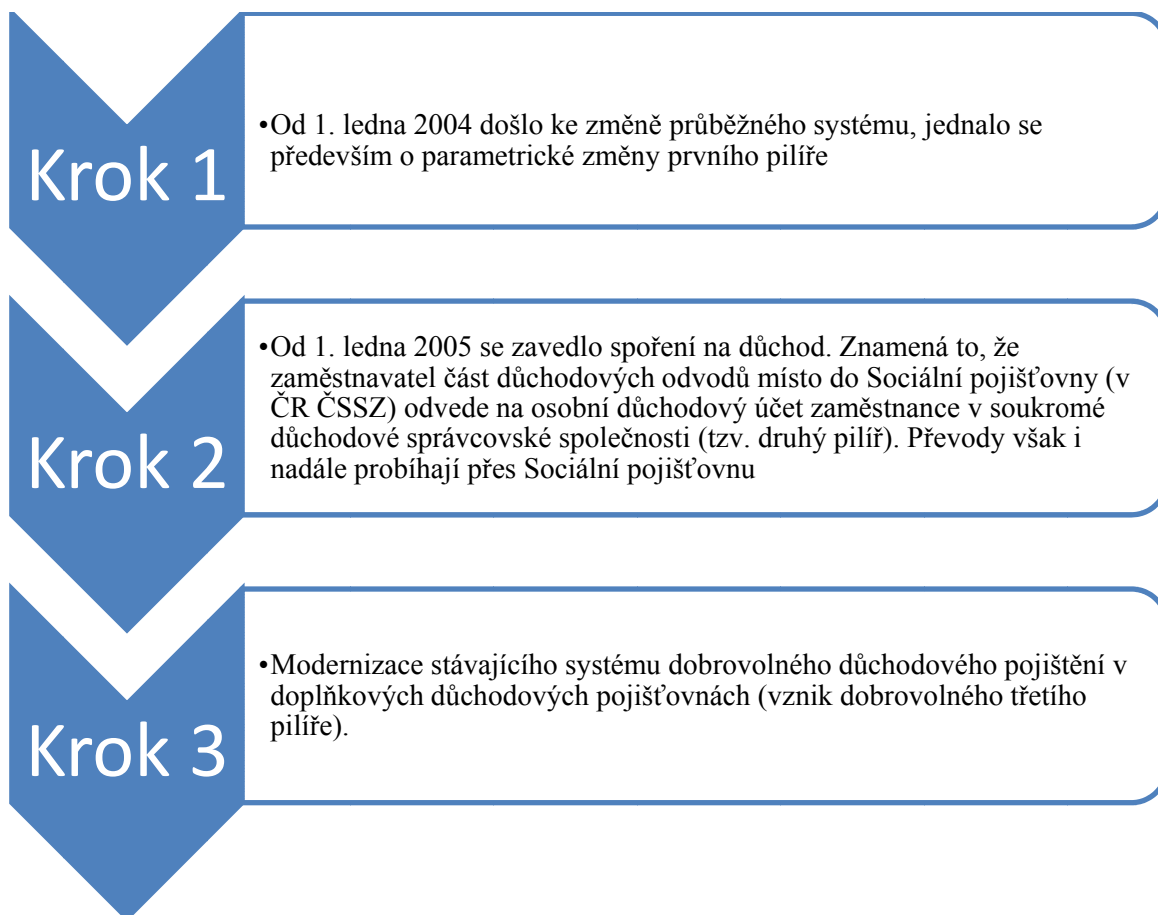
³ Osobní mzdový bod vyjadřuje poměr mzdy jednotlivce k průměrné mzdě na Slovensku, průměrný pak tvoří průměrnou hodnotu osobních mzdových bodů.

2.2.2 Slovenská důchodová reforma

2.2.2.1 Systém tří pilířů

Důchodová reforma na Slovensku proběhla postupně ve třech krocích:

Obrázek 1 – Kroky důchodové reformy na Slovensku

Tento systém je povinný pouze pro občany, kteří poprvé vstoupili do zaměstnání po 1. lednu 2005.

Ostatní občané si mohli v daném období zvolit, zda:

- zůstanou v jednopilířovém (průběžném, parametricky zreformovaném) systému a budou dostávat jednosložkový důchod od státu (Sociální pojišťovny);
- přejdou do dvou pilířového systému (průběžný, zreformovaný + spořicí pilíř). V tomto případě budou dostávat část důchodu ze Sociální pojišťovny a část z peněz ze svého osobního účtu.

V období od 1. ledna 2005 do června 2006 občané Slovenska dostali na výběr ze dvou možných variant. V případě první varianty budou nadále své odvody ze zaměstnání, stejně jako odvody

zaměstnavatelů, směřovat pouze na účet Sociální pojišťovny. Tím v podstatě nedojde k větším rozdílům oproti předešlému stavu a i nadále bude fungovat průběžný systém financovaný z odvodů všech pracujících osob. Jedinou změnou, jak již bylo řečeno, je dosažení vyšší spravedlnosti s ohledem na výši příjmů a době pojištění. Druhou variantu pak reprezentuje možnost vstoupit do druhého pilíře a přispívat na svůj osobní účet. V tomto systému, jiným názvem v kapitalizačním pilíři, jsou zavedeny tzv. osobní důchodové účty, vedené u důchodových správcovských společností. Dochází tu k určité liberalizaci, kdy každý jednotlivec má právo si zvolit jednu z 6 (původně osmi)⁴ společností působících na trhu.

Zároveň tato změna přináší i určité nevýhody, jako jsou například obrovské kampaně jednotlivých společností, které se snaží v jednotlivých, velice nákladných, marketingových akcích nalákat do své společnosti co nejvíce střadatelů. [14] [15]

V případě zapojení do druhého pilíře se nemění celková výše odvodů, ale pouze dochází k rozdělení mezi první a druhý pilíř v poměru 1:1, tedy současných 18% je rozděleno na 9% a 9%. Jedna část jde do Sociální pojišťovny a druhá na účet zvolené správcovské společnosti na náš osobní důchodový účet, na kterém budou tyto prostředky zhodnocovány dle námi zvolené investiční strategie. Tabulka 2 uvádí přehled jednotlivých fondů dle jejich investiční strategie, složení portfolia a míry riziky, tak jak je nabízejí jednotlivé správcovské společnosti.

Výsledkem je situace, kdy k vyplácení důchodů dochází ze dvou zdrojů, tedy od Sociální pojišťovny a osobního účtu z naspořených a zhodnocených peněz. Výše výstupu z 2. pilíře je tedy po celou dobu neznámá, protože závisí na schopnosti dané DSS uložené fondy zhodnotit. Připomínám zde, že pro každého je povinnost přispívat do kapitalizačního pilíře po dobu nejméně deseti let.

Bez ohledu na to, zda se občan rozhodne vstoupit do 2. pilíře nebo zůstane pouze u odvodů do Sociální pojišťovny, bude mít, stejně jako dosud, ještě třetí možnosti, kde shromažďovat prostředky na budoucí výplatu důchodu, a to doplňkovým důchodovým pojištěním, které reprezentuje tzv. 3. pilíř důchodového systému. Hlavní rozdíl od 2. pilíře spočívá v tom,

---

⁴ Společnost Credit Suisse Life&Pensions d.s. změnila k 1.1.2006 název na Winterthur d.s.s., a.s. a po celosvětové akvizici koncem roku 2006 se stala jejím novým majitelem společnost Axa. V polovině března roku 2007 se tak přeměnil název Winterthur d.s.s na AXA d.s.s., a.s. V roce 2005 došlo k zániku společnosti Sympatia – Pohoda d.s.s., a.s., která byla sloučena s již fungující ING d.s.s., a.s. Prvá důchodková sporitelna d.s.s., a.s. byla po svém zániku převzata v roce 2006 Allianz-Slovenská d.s.s., a.s.

že pojištění v 3. pilíři (doplňkovém) je dobrovolné – platí ho občan ze své mzdy podle vlastního rozhodnutí. [15]

Tabulka 2 - Typy fondů v Důchodovém spoření

Typ fondu	Portfolio fondu	Charakteristika
Růstový fond	Až 80% majetku může být investováno do akcií	Nejrizikovější fond s předpokladem nejvyššího výnosu
Vyvážený fond	Až 50% majetku může být investováno do akcií a min. 50% musí být investovaných do dluhopisů a peněžních investic.	Zabezpečuje stabilní výnos při přiměřené míře rizika
Konzervativní fond	Celý majetek musí být investovaný do dluhopisů a peněžních investic, celý majetek musí být zabezpečený vůči měnovému riziku	Fond s nejnižší mírou rizika, avšak s nejnižším předpokládaným výnosem v dlouhodobém horizontu

Zdroj: Adss.sk

Při popisu jednotlivých pilířů je nutné rozlišovat jejich názvy, aby nedošlo k záměně:

- I. Pilíř – Důchodové pojištění
- II. Pilíř – Důchodové spoření
- III. Pilíř – Doplňkové důchodové spoření

2.2.2.1 I. Pilíř

Ústava Slovenské republiky v článku 39 uvádí nárok každého občana na hmotné zabezpečení ve stáří, pracovní neschopnosti a ztrátě živitele. Tyto základní práva, především pak poskytování dávek důchodového zabezpečení jsou upraveny zákonem č. 461/2003 z. o sociálním pojištění, který můžeme chápat jako vymezení prvního pilíře. V zákoně se na příklad stanovuje každoroční valorizace důchodů v závislosti na meziroční změně spotřebitelských cen a růstu průměrné mzdy dle statistického úřadu, vždy k 1. červenci. Výše je dána součtem poloviny procentuelní změny spotřebitelských cen a poloviny procentuelní změny průměrné mzdy. Shodně s legislativou ČR existují důchody starobní, plně invalidní, částečně invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí. Další významnou legislativní úpravu přináší zákon č. 157/2004 z. upravující informace o stavu individuálních účtů a náležitosti o jejich změnách.

2.2.2.2 Související pojmy

Všeobecný vyměřovací základ – 12-ti násobek průměrné měsíční mzdy v daném roce.

Suma všeobecných vyměřovacích základů za kalendářní rok:

- 2005 je 207 288 Sk (6 880,70 €);
- 2006 je 225 132 Sk (7 473,01 €);
- 2007 je 241 752 Sk (8 024,70 €).

Tabulka 3 - Průměrný osobní mzdový bod

Průměrný osobní mzdový bod v hodnotě menší než 1,25 se započítává v celkové výši a z hodnoty průměrného osobního mzdového bodu mezi 1,25 až 3 se započítává v roce:		K průměrnému osobnímu mzdovému bodu v hodnotě nižší než 1,0 se připočítává z rozdílu mezi hodnotou 1,0 a průměrným osobním mzdovým bodem v roce:	
2004	40%	2004	60%
2005	60%	2005	40%
2006	64%	2006	36%
2007	68%	2007	32%
2008	72%	2008	28%
2009	76%	2009	24%
2010	80%	2010	20%
2011	84%	2011	16%
2012	88%	2012	12%
2013	92%	2013	8%
2014	96%	2014	4%

Zdroj: Sociální pojišťovna

Osobní vyměřovací základ – úhrn vyměřovacích základů za kalendářní rok, z kterých se zaplatilo pojistné na důchodové pojištění.

Osobní mzdový bod – podíl osobního vyměřovacího základu a všeobecného vyměřovacího základu určí sumu důchodové dávky.

Průměrný osobní mzdový bod – podíl součtu osobních mzdových bodů dosažených v jednotlivých kalendářních letech rozhodného období a období důchodového pojištění.

Rozhodným obdobím pro zjištění průměrného osobního mzdového bodu jsou kalendářní roky před rokem, v kterém byly plně splněny podmínky nároku na důchodovou dávku s výjimkou kalendářních roků před 1. lednem 1984. [14]

Od 1. ledna 2015 se veškerý průměrný osobní mzdový bod takto neupravuje. Na hodnotu průměrného osobního mzdového bodu převyšujícího hodnotu 3 se nepřihlíží. Ostatní hodnoty průměrných osobních mzdových fondů jsou pro jednotlivé skupiny a roky uvedeny v tabulce 3.

2.2.2.3 Podmínky nároku

Od 1.1 2008 nejméně 15 let účasti na důchodovém pojištění (do 31. 12. 2007 stačilo nejméně 10 let) a dovršení důchodového věku 62 let. Podrobnosti příloha A. Datum nároku na odchod do důchodu.

2.2.2.4 II. Pilíř

Základními principy pro druhý pilíř je především svobodný výběr důchodové správcovské společnosti (dále jen DDS), které má každý spořitel. Setkáváme se zde se zásadou zásluhovosti, čímž je myšlena tvorba rezerv na stáří a tedy výplatu důchodu v závislosti na vlastních úložkách a střádání během aktivní části života. Znamená to, že každý bude mít v době nároku na starobní důchod výplatu v takové výši, která odpovídá jeho schopnosti šetřit. Důležité ale je, že není možné z prvního pilíře vyvázat více jak zákonem daných 9%. Tím stát chrání první pilíř proti podfinancování, kdy by mohlo docházet k odlivu, převážně vysokopříjmových skupin obyvatel, do druhého pilíře. Nespornou výhodou a určitě i nutností je dohled státní instituce nad chodem DSS.

Druhý pilíř je v několika úpravách úzce napojen na první. Jednak není možné účastnit se pouze druhého pilíře, aniž bychom zároveň nepřispívali do prvního a to ani pro dobrovolné pojištěnce. Vznik a zánik povinné účasti v kapitalizačním pilíři je také shodně závislý na vzniku, zániku povinnosti přispívat do pilíře prvního. [12] [14]

Tabulka 4 - I. a II. pilíř důchodového systému

I. Pilíř	II. Pilíř
Odvody do Sociální pojišťovny	Odvody do DSS
9% na starobní pojištění 6% na invalidní pojištění 4,75% do rezervního fondu solidarity	9% na osobní důchodový účet

Zdroj: Sociální pojišťovna

Tabulka 4 ukazuje výši příspěvků do jednotlivých oblastí sociálního pojištění v případě, že jsme zapojeni do druhého pilíře. Jestliže nepřistoupíme na změnu a zůstaneme, stejně jako před reformou, v základním pilíři, pak přispíváme ve stejné výši, kdy všechny prostředky zůstávají na účtu Sociální pojišťovny.

Poslední novelizace důchodového spoření proběhla k 15. 11. 2008. Od tohoto data je nyní možné znovu z druhého pilíře vystoupit, po podání písemné žádosti, nebo naopak vstoupit. Délka období byla stanovena do 30. 6. 2009. Důležitý je v této souvislosti fakt, že v případě vystoupení zaniká účast ve druhém pilíři k datu vzniku, tím je myšleno, že dále je pojištěnec posuzován, jakoby vůbec v kapitalizačním pilíři nikdy nebyl. Prostředky do té doby naspořené u DSS jsou poté převedeny zpátky na účet Sociální pojišťovny.

Osoba, která požádala o výstup v tomto upisovacím období, nemůže znovu požádat o vstup do 30. 6. 2009. Jedná se především o opatření zamezující zbytečné administrativní a transferové náklady. Jiná pravidla platí pro pojištěnce, kteří podepsali smlouvu s některou ze správcovských společností v období 1. 1. 2008 až 30. 6. 2008, tedy v předchozím upisovacím období, ti mají nyní možnost zažádat o výstup. [12]

2.2.2.5 Aktuální stav

S novelizací zákona č. 43/2004 se musejí správcovské společnosti připravit na odliv až 150 000 klientů, kteří požádají o výstup z kapitalizačního pilíře a vrátí se zpět do prvního. Tím se dají očekávat zvýšené příjmy Sociální pojišťovny o 230 mil. Eur a dalších 100 mil. Eur, které by díky tomu každoročně přibyly. Hlavním důvodem těchto přestupů je nepříznivá situace na finančních trzích a především pak prudký pokles aktuální hodnoty vložených prostředků. Z těchto důvodů vláda Slovenské republiky umožnila přestup zpátky do důchodového pojištění.

Slovenská vláda předpokládala s otevřením druhého pilíře významné oživení domácího kapitálového trhu. Tato očekávání se nevyplnila, protože investoři DSS nenašli na domácím trhu dostatek vhodných investičních příležitostí a s ohledem na legislativní omezení investičních možností umisťují nasbírané prostředky i do zahraničních instrumentů. Výjimkou nebyly ani nákupy dluhopisů na Islandu nebo Lehman Brothers, které způsobily ztráty. Jedním z návrhů, jak předejít podobným komplikacím i v budoucnu, dle VÚB Generali, představuje použití vybraných peněz na financování státních projektů, stavby dálnic apod. Velkým přínosem pro fond je určitě bezpečnost garantovaná státem, který se tak dostane k levnějším finančním prostředkům než na běžném bankovním trhu. Nebezpečí pak po vzoru Argentiny spočívá ve financování neefektivních a nevýhodných státních projektů, které zemi silně vyčerpaly. Otázkou však zůstává, jakého výnosu

jsou tyto fondy schopné podobným způsobem dosáhnout, například v agresivním portfoliu. Tato idea by proto zřejmě měla tvořit pouze část umístování vkladů pojištěnců. [12]

Další změnu přináší legislativní nařízení platit poplatky za držbu akcií z vlastního majetku správcovských společností, které byly doposud hrazeny z majetku daného fondu. Jde o tzv. Exchange trade funds (ETF), které nakupují větší množství akcií z různých společností, ekonomických i teritoriálních oblastí, čímž dosahují přiměřené diverzifikace daného portfolia.

Změna slovenského důchodového systému se silně inspirovala v evropských i světových zemích, kdy již podobné reformy byly uskutečněny. Existencí tří pilířů dochází k určitému stupni rozdělení rizika, kdy z I. pilíře máme garantován důchod v určité výši a ve zbylých dvou záleží na vývoji hodnot investovaných vkladů. Navíc díky třetímu dobrovolnému pilíři může být účastník ochráněn proti nepatřičným politickým zásahům do důchodového systému a získat tak určitou rezervu na stáří bez ohledu na důchodovou politiku státu. [12]

3 Postoj světových organizací

Před srovnáním důchodových systémů v České republice a na Slovensku bych rád zmínil pohled mezinárodních organizací na tuto problematiku včetně doporučeného uspořádání a reforem. Je nutné si uvědomit, že neexistuje žádný univerzální, ani žádný nejlepší způsob, jak fondy zabezpečující stáří provozovat. Jednak existuje celá řada možností jak celé zabezpečení na stáří provozovat a navíc má každá země své regionální, demografické i ekonomické odlišnosti, které znemožňují definici univerzálních řešení. Doporučení mezinárodních institucí jsou proto pouze obecná a založená na základních principech a filosofiích.

3.1 Světová banka

Doporučení světové banky je založeno na principu tří pilířů. První pilíř má poskytovat pouze určitou minimální dávku zabezpečující základní potřeby stáří a ve stejné výši pro všechny pojištěnce. Takto definovaná dávka je administrativně nejjednodušší a lze ji spravovat s velmi nízkými náklady. Fondy mají být povinné, státem provozované a financovány z daňových příjmů, aby byl zaručen určitý stupeň redistribuce. Vyplacení dávek by mohlo podléhat testům potřebnosti, majetkovým nebo příjmovým, s jakým se můžeme setkat například v Austrálii.

Podle studie Světové banky představují nejlepší uspořádání druhého pilíře příspěvkově definované penzijní fondy, povinné a provozované soukromou správou. V úvahu přichází jak soukromé penzijní účty, tak i zaměstnavatelské penzijní fondy nebo dokonce kombinace obou z nich. Vzhledem k tomu, že představují jakýsi proti pól prvnímu pilíři, klade se silný důraz na úspory. V druhém pilíři proto nedochází k redistribuci, tvoří se pouze soukromé fondy závislé na vlastních úsporách.

Většina studií mezinárodních organizací se shoduje, že pro úplnost a stabilitu celého systému tvoří třetí pilíř velmi důležitý a potřebný prvek. Reprezentuje dobrovolné soukromé fondy, které umožňují zvýšení uspořené základny pro zajištění našeho důchodu. Stát by měl tuto snahu podporovat daňovými stimuly, ovšem pouze za předpokladu, že tím bude dosažen růst celkových úspor v dané zemi a nedojde pouze k realokaci těchto úspor.

Tento formát nalezneme již v desítkách zemí po celém světě včetně Evropy a to převážně díky reformám, ke kterým se jednotlivé země rozhodly. Nalezneme však i spoustu modifikací a odchylek, kdy například nedochází k financování z daní, ale z vybraného pojistného. [17]

3.2 Mezinárodní organizace práce (ILO)

Postoj ILO se rozchází s názorem Světové banky hlavně v otázce nastavení druhého pilíře. Zatím co v přístupu k prvnímu a třetímu pilíři nalezneme v kontrastu obou institucí pouze několik odlišností, na druhý pilíř se již dívají naprosto rozdílně. Jak bylo uvedeno výše, Světová banka prosazuje druhý pilíř povinný, příspěvkově definovaný, soukromě spravovaný a fondově financovaný. Mezinárodní organizace práce naopak věří, že výhodnější je systém PAYG, u kterého jsou nutné pouze patřičné parametrické změny tak, aby byla zajištěna jeho dlouhodobá finanční udržitelnost. [20]

3.3 OECD

Model OECD se nachází na střední cestě mezi předchozími dvěma organizacemi. Hlavní princip navrhovaných reforem spočívá v posílení finanční stability průběžně definovaného důchodového systému s důrazem na podporu soukromých penzijních programů. Mezi nejdůležitější prvky posilující stabilitu celého systému patří snížení celkové výše vyplácených dávek z prvního pilíře. Tím vzniká prostor pro individuální orientaci na pilíř druhý. Mezi další kroky se řadí přiměřená indexace, prodlužování doby potřebné ke vzniku nároku na důchodové dávky, stejně jako prodlužování důchodového věku. Průměrný odchod do důchodu je v zemích OECD 65 let. Nad tento průměr se dostávají země Island, Norsko nebo USA, které mají hranici 67 let. Naopak pod tímto věkem se nachází zákonem stanovený důchodový věk ve Francii, Turecku nebo na Slovensku. [18]

V zemích OECD se můžeme setkat s aplikací výše popsaných principů ve třech podobách. Ve Švýcarsku, Finsku nebo Švédsku je zákonem dána povinná účast ve dvou pilířích. Jedním PAYG a druhém fondovém. V Japonsku a Velké Británii systém umožňuje částečný výstup z prvního pilíře a přechod do druhého. Třetí varianta přímo nahrává soukromým úsporám na stáří, kdy je spravován dávkově definovaný, PAYG systém, který však nenabízí dostatečné krytí před rizikem stáří pro středně a vysoko příjmové skupiny obyvatelstva. Ty jsou pak nuceni si své rezervy vytvářet v soukromých programech. Takovéto koncepty byly zavedeny například v USA nebo Kanadě.

Ve všech třech modelech nalezneme určité rozdíly a nejednotné přístupy k řešení celé problematiky. Zároveň se však dá nalézt i celá řada shod. Z mého pohledu jde hlavně o celou podstatu důchodového systému, kdy si autoři plně uvědomují, že stát nemůže suplovat roli plně

garance důchodu. Především díky dalším instrumentům, které by měly být součástí řešení. Každý občan má v zásadě tři způsoby jak se na stáří zajistit:

- tvorba soukromých úspor (akcie, depozita u bank, ŽP, atd.);
- rození dětí (rodiče se starají o děti v době jejich dospívání a ty by měly tuto péči vracet v době stáří svých rodičů);
- účast na sociálním pojištění.

Z těchto bodů vyplývá, že stát má sloužit pouze pro případ hmotné nouze, aby všem zajistil přiměřený důchod na úrovni životního minima. Není jeho povinností každému zajistit vysoký příjem, aby měl každý senior pohodlné stáří, ale naopak musí poskytnout takové podmínky, abychom měli možnost během aktivního života si na pohodlné stáří vytvořit dostatečnou rezervu. Díky negativnímu demografickému vývoji ve většině vyspělých zemí je pak tento odklon od státu, jako hlavního zajišťovatele dávek starobní penze, velmi častým jevem. [18]

4 Komparace důchodových systémů v České republice a na Slovensku

4.1 Obecné srovnání

Při vzájemném porovnávání penzijních systémů u nás a našeho souseda se musíme nejprve zaměřit na skutečnost, nakolik fungování těchto fondů odpovídá mezinárodní praxi a doporučením od mezinárodních autorit. Vzhledem k úzké podobnosti jednotlivých koncepcí považují analýzu Světové banky za hodnotný výchozí nástroj k obecné komparaci těchto dvou systémů.

Na první pohled vidíme, že navrhovanému modelu Světové banky se daleko více blíží slovenské pojetí. To svým třípilířovým systémem s důrazem na podporu soukromých úspor uplatňuje filosofii prosazovanou Světovou bankou, tedy přesun hlavní role státu na individuální zodpovědnost jednotlivých občanů. První pilíř nadále zůstal dávkově definovaný s průběžným financováním. K jedné z výrazných modifikací dochází v oblasti povinné účasti ve druhém pilíři, od které musela slovenská vláda pod tlakem nepříznivého vývoje na finančních trzích ustoupit. Dovolila proto svým občanům přechod zpátky do prvního pilíře. Částečně se i obě koncepce rozcházejí ve třetím pilíři, kde ze strany státu nejsou poskytovány žádné nadstandardní motivy, kromě daňových, k účasti v tomto nepovinném, soukromou institucí spravovaném fondu.

Slovensku se díky svým reformním krokům může podařit zlepšení finanční situace svých fondů a docílit snížení finanční zátěže pro svůj rozpočet. Tento fakt podporuje jednak stárnutí obyvatelstva, jehož míra je nižší než ve většině evropských zemí a navíc tamní ekonomika vykazuje rekordní výkony, kdy v roce 2007 rostla o 9,8 %.⁵

Absence druhého pilíře v důchodovém systému ČR naznačuje, že naše země představuje o ideálním sociálním zabezpečení nenaplnuje. Zákonodárci výrazně podporují třetí pilíř a to hned dvěma způsoby. Jednak poskytují daňové úlevy až do výše 1800 Kč ročně a navíc i státní příspěvek až 1800 Kč ročně. Větší nesoulad není ani u prvního pilíře, který je nastaven jako dávkově definovaný s průběžným financováním, účast je povinná a poskytuje vysokou míru solidarity. Vzhledem k potřebě diverzifikace, kterou dosáhneme spíše u třípilířového pojetí a celkovému konceptu podpory soukromých penzí nemůžeme takto nastavený systém s odkazem na mezinárodní shodu považovat za ideální.

---

⁵ Štatistický úrad SR – *Hrubý domáci produkt*, [online], 22. 3. 2009. Dostupné na [www.portal.statistics.sk: < http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=172>](http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=172)

4.1.1.1 Srovnání pilířů

Z předchozího popisu vyplývá, že obě země mají částečně podobný důchodový systém. Tuto shodu můžeme hledat především v I. pilířích obou států, které se rozcházejí pouze v několika parametrech. Vzhledem k absenci II. pilíře v České republice lze tento prvek porovnat pouze na základě posledních návrhů druhé etapy penzijní reformy, kterou předkládá vláda ke schválení. Třetí pilíř pak funguje na stejném principu v obou případech, kdy jeho hlavním znakem je možnost dobrovolně vstoupit i vystoupit. Obecně se dá říci, že penzijního připojištění, které reprezentuje III. pilíř v ČR je státem více podporováno než obdobné doplňkové důchodové pojištění na Slovensku. [16] [19]

4.2 Vzájemná komparace obou systémů

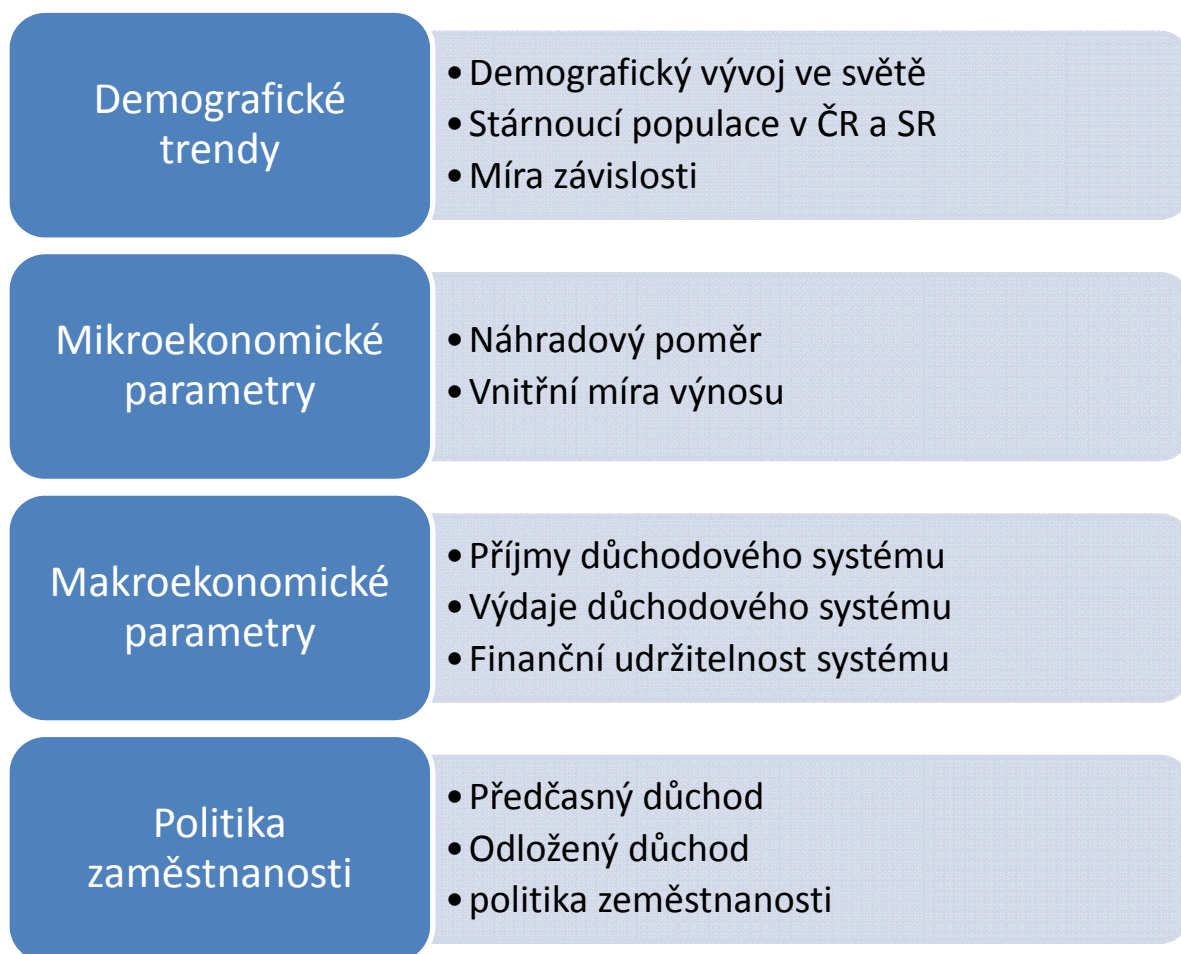
Problematika důchodových systémů obou států je velice komplikovaná a rozsáhlá. Není proto reálné postihnout v rozsahu této práce všechna kritéria, která celou oblast vystihují. Tato práce se proto zabývá pouze základními principy důchodové politiky, které si stanovila Evropská Unie za své priority. Dále se pracuje s mnoha predikcemi a odhady, které se dají považovat za věrohodné do roku 2050. Po tomto datu se však jedná pouze o přibližné a zřejmě i nepřesné dlouhodobé odhady, které vycházejí ze současného stavu. Musíme však předpokládat, že v tak dlouhém časovém horizontu dojde k určitým sociálním, politickým i ekonomickým výkyvům, které do dnešních odhadů nejsme schopni promítnout. V modelech se většinou pracuje s tzv. příjmově typizovaným jedincem (PTJ). Jedná se o muže, který začal pracovat ve věku 20 let a vstoupil tak do důchodového pojištění. Pracuje až do 65 let věku a odvádí dané procento ze mzdy.

Při vzájemné komparaci obou systémů jsem se rozhodl najít odpovědi na následující dvě otázky:

- Zajišťuje systém adekvátně občany ve stáří?
- Odpovídá nastavení systému jeho dlouhodobé finanční udržitelnosti?

Při hledání odpovědí na položené otázky se zaměřím na analýzu jednotlivých parametrů, které s jednotlivými částmi souvisí. V první fázi proto zanalyzuji demografické vývoje, které jsou hlavním důvodem pro zavedení důchodových reforem na Slovensku i důvodem pro dlouhodobé přípravy na změny v Česku. Druhá fáze se zabývá porovnáním jednotlivých parametrů, které jsou rozděleny do dvou základních skupin. Z pohledu mikroekonomického zkoumáme hlavně náhradový poměr, vnitřní výnosové procento a okrajově i další ukazatele zajištění občanů ve stáří. Z makroekonomického pohledu pak hlavně příjmovou a výdajovou stránku obou systémů s cílem ohodnotit jejich dlouhodobou udržitelnost.

Pro přehlednost rozdělení zkoumaných parametrů do jednotlivých skupin, popisuje jednotlivé veličiny následující schéma.

Obrázek 2 – Zkoumané parametry důchodových systémů

4.3 Demografické trendy

Hlavním důvodem k zavádění reforem důchodových systémů v Evropě i ve světě jsou nepříznivé demografické vývoje věkové skladby obyvatelstva. Česká ani Slovenská republika není v těchto trendech výjimkou.

Tabulka 5 popisuje demografický vývoj v jednotlivých regionech planety s ohledem na změny počtu obyvatel a věkové struktury. Tabulka zachycuje několik významných trendů. Jedná se hlavně o ubývající počet obyvatel v Evropě a Rusku, doprovázené úbytkem počtu dětí do 15 let a naopak růstem populace starší 65 let, které hrozí i ostatním kontinentům.

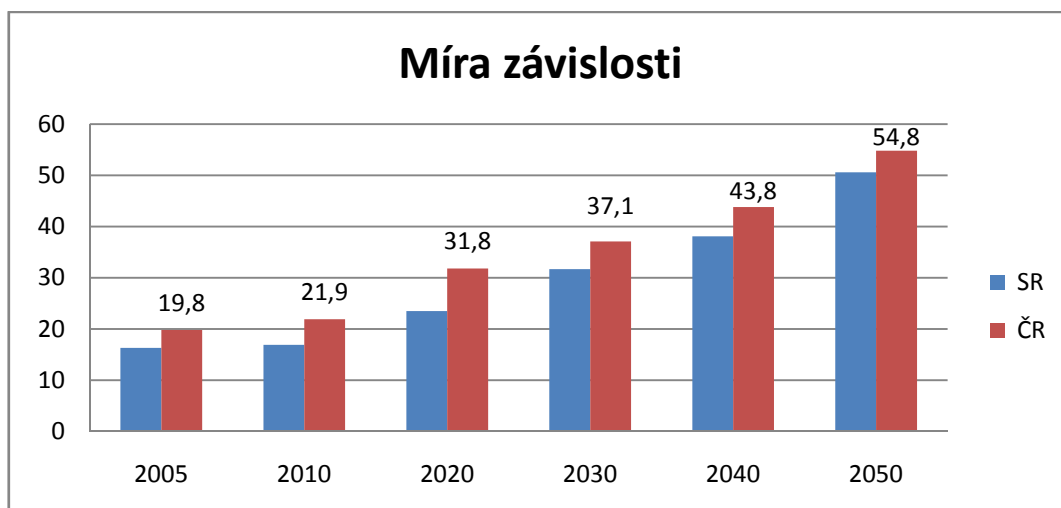
Ze studie berlínského institutu vyplývá hrozba poklesu počtu obyvatel Evropy z 591 na 542 milionů, doprovázený přílivem nových emigrantů z třetích zemí, který představuje rozsáhlé demografické změny a vylidnění oblastí východní Evropy. Patrný je tento vývoj již dnes např. na vlnách migračních toků v bývalé NDR i prudkém poklesu porodnosti v balkánských zemích a jižní Evropě. [23]

Tabulka 5 - Demografické prognózy pro jednotlivé kontinenty

	Rok	Evropa	Rusko	USA	J. Amerika	Asie	Afrika
Počet obyv. (mil.)	2007	591	142	335	569	4,01	944
	2050	542	112	438	783	5,217	1,937
Změna počtu obyv. (2007-50) %		-8,3	-21,1	30,7	37,6	30,1	105,2
Průměrný věk	2005	38,9	37,3	36,3	26	27,6	19
	2050	47,3	43,5	41,5	39,9	39,9	27,4
do 15 let věku, %	2007	16	15	20	30	28	41
	2050	15	17	17	18	18	29
nad 65 let věku, %	2007	16	14	12	6	6	3
	2050	28	24	22	19	18	7
Střední délka života (v letech)	2006	76	65,5	78,5	73,3	68	53
	2050	82	72,9	82,7	79,5	77,2	65,4

Zdroj: Berlin institut [21]

Dlouhodobé vývoje věkové skladby obyvatelstva jsou pro nás významným varovným signálem. Pro systémy důchodového zabezpečení, postavené na průběžném financování, jsou přímo závislé na velikosti populace, která do tohoto systému přibývá. Vzhledem k rostoucímu poměru starších obyvatel k pracujícím hrozí kolaps průběžného systému a obrovské zadlužení veřejných financí.[23]

Obrázek 3 - Míra závislosti (v %)

Zdroje: www.czso.cz, infostat.sk [22], vlastní propočet

Z demografické prognózy obou zemí jasně vyplývá postupný vzrůstající trend v počtu obyvatel starších 65 let, který v roce 2050 podle statistických úřadů obou zemí dosáhne shodně 30%. Obrázek 3 zachycuje pro oba státy tzv. míru závislosti, kterou lze definovat jako podíl osob starších 65 let na počtu obyvatel ve věku 15-64 let. Tento rostoucí ukazatel nám naznačuje variantu, kdy v roce 2050 budou na každého důchodce připadat méně jak dva pracující. U obou srovnávaných států tak lze očekávat téměř trojnásobný nárůst poměru mezi produktivním a post produktivním obyvatelstvem. Míra závislosti používáme jako velmi kvalitní indikátor budoucího deficitního vývoje za předpokladu, že nedojde k aplikaci žádných výraznějších změn.

Z uvedených statistických dat jednoduše vyvodíme neodkladnou potřebu po reformě celého důchodového systému v České republice a lze kladně hodnotit postup Slovenska, které boj proti negativnímu demografickému vývoji v populaci začalo již před pěti lety. [23] [24]

4.4 Mikroekonomické parametry

Přiměřenost příjmů důchodců v obou zkoumaných zemích zabezpečuje povinná účast v základním důchodovém pojištění v době ekonomické aktivity, která je navíc podpořena možností účasti v soukromém důchodovém systému. Velké solidarity je pak dosaženo díky garanci důchodu v minimální výši ze základního důchodového pojištění. Dalším instrumentem chránící občany proti chudobě jsou příjmově, i majetkově testované jednorázové nebo opakující se dávky ze systému sociální péče, příp. ze systému státní sociální podpory. [18]

4.4.2 Náhradový poměr

Stát hraje v zajištění lidí v době stáří nezanedbatelnou roli. Otázkou ale zůstává, nakolik se má podílet na celkové výši důchodu. Jestliže zastřešuje pouze nízké procento příjmů, hrozí nárůst silné skupiny sociálně závislé na společnosti. Velká štědrost naopak přináší nadměrné finanční nároky na celý systém. Podle zprávy Světové Banky představuje ideální náhradový poměr podle obyvatel 75 % jejich hrubých průměrných celoživotních příjmů, ale vládou by přitom měla být kryta zhruba polovina této sumy, s dolní hranicí na úrovni životního minima v každé zemi. Předpokládáme-li, že většině zaměstnanců roste v průběhu let mzda, díky získávání zkušeností a vlivem indexace, pak lze předpokládat, že při každoročním růstu o 2 % vzroste celková mzda během 40 let o 50 %. Z tohoto výpočtu vyplývá, že důchodový systém, který nabízí 100% čistých průměrných celoživotních příjmů, nahrazuje pouze 70% čistých příjmů před vznikem nároku na důchod.

Studie Světové Banky zmiňuje několik způsobů pro určení náhradového poměru:

- procentem z celkového příjmu v posledním roce;
- procentem z celkových příjmů za několik let;
- průměr ročních celoživotních příjmů;
- procentem k průměrné mzdě;
- výpočet z hrubých příjmů před zdaněním;
- výpočet z čistých příjmů po zdanění. [17]

V České republice se můžeme setkat s relativně vysokou mírou redistribuce. Tabulka 6 popisuje procento náhradového poměru pro příjmově typizovaného jedince (PTJ) v České i Slovenské republice. Jsou zde zachyceny data pro jednotlivé velikosti hrubých příjmů od 50% průměrné hrubé mzdy až po 300%. Porovnání obou hodnot zjistíme vyšší míru solidarity, respektive návratnosti, u slovenského systému při poloviční průměrné hrubé mzdě, kdy dochází k nahrazení předchozí příjmů z 94% oproti 78% v Česku. Při ostatních úrovních příjmů jsou výsledky celkem srovnatelné a v případě 100% průměrné hrubé mzdy se téměř neliší. U procentuálního rozdělení slovenského náhradového poměru na jednotlivé pilíře zjistíme skladu 50% a 50% což odpovídá odváděným 9% a 9% do I. resp. II. pilíře.

Tabulka 6 - Náhradový poměr Příjmově typizovaného jedince v ČR a SR**Česká republika**

% z průměrné mzdy	50	75	100	150	200	300
Jednopilířový systém	78%	61%	48%	35%	28%	20%
Dvojpilířový systém	X	X	X	X	X	X

Z toho:

I. pilíř	78%	61%	48%	35%	28%	20%
II. pilíř	X	X	X	X	X	X

Slovenská republika

% z průměrné mzdy	50	75	100	150	200	300
Jednopilířový systém	92%	69%	46%	34%	23%	X
Dvojpilířový systém	94%	70%	47%	35%	23%	X

Z toho:

I. pilíř	46%	34%	23%	17%	12%	X
II. pilíř	48%	36%	24%	18%	12%	X

Zdroje: [24] [25] [26]

X – neznámá hodnota

Při zkoumání dlouhodobého náhradového poměru, tabulka 7, zjistíme, že při zachování současného stavu sociálního zabezpečení v ČR nepoklesne jeho hodnota pod 37%, tedy hrozí maximální pokles o 5% oproti současnému stavu. Během následujícího půlstoletí by měl zůstat náhradový poměr na úrovni kolem 38%. Velmi negativní demografický vývoj zasáhne slovenský důchodový systém a z prostředků Sociální pojišťovny bude možné vyplácet postupně menší procento z celkového nároku na důchod. Během následujících čtyřiceti let by se podíl I. pilíře na celkovém důchodu mohl snížit ze současných 42% až na 22% v roce 2030 resp. 13% v roce 2050. V budoucnu tak případně velmi důležitá úloha na prostředky alokované v II. pilíři, které postupně získají majoritní podíl v celkových výplatách. Dnes je objem vyplácených prostředků z II. pilíře vesměs zanedbatelný. Vzhledem k dlouhodobé predikci však závisí na velkém množství faktorů, včetně dopadů ekonomické krize, která může mít velký vliv na přestup velkého množství lidí zpátky do I. pilíře. S ohledem na další faktory se jednotlivé odhady náhradových poměru České a Slovenské republiky rozcházejí i o několik procent. [25]

Tabulka 7 - Náhradový poměr v České a Slovenské republice k průměrné mzdě

Česká republika ⁶	2005	2010	2020	2030	2040	2050
I. Pilíř	42,10%	39,70%	37,40%	37,00%	37,90%	38,20%
Slovenská republika						
I. Pilíř	42%	38%	28%	22%	17%	13%
II. Pilíř	0,90%	5,40%	15,70%	21,30%	24,60%	29,90%

Zdroj: [25] [26] [27]

Náhradový poměr I. pilíře je u slovenského důchodového systému celkově vyšší v porovnání s českým, kdy jednotlivé predikce nepředpokládají jeho pokles pod 40% v následujících několika dekádách. Porovnáme-li obě země a jejich hodnoty uvedené v tabulce 6, nalezneme společné prvky, kdy u obou systémů mají predikce do budoucna klesající tendenci a zároveň dochází v obou systémech k velké redistribuci. V této souvislosti se ještě můžeme setkat s tzv. individuálním náhradovým poměrem, který vyjadřuje poměr nově přiznaného důchodu a posledního předdůchodového příjmu.

Musíme zdůraznit, že náhradový poměr ovlivňuje velká řada faktorů, která sahají i mimo samotný důchodový systém, a proto ho nelze považovat za relevantní faktor k posouzení celkové kvality daného důchodového systému. Náhradový poměr v EU-15 se pohybuje kolem 50%.

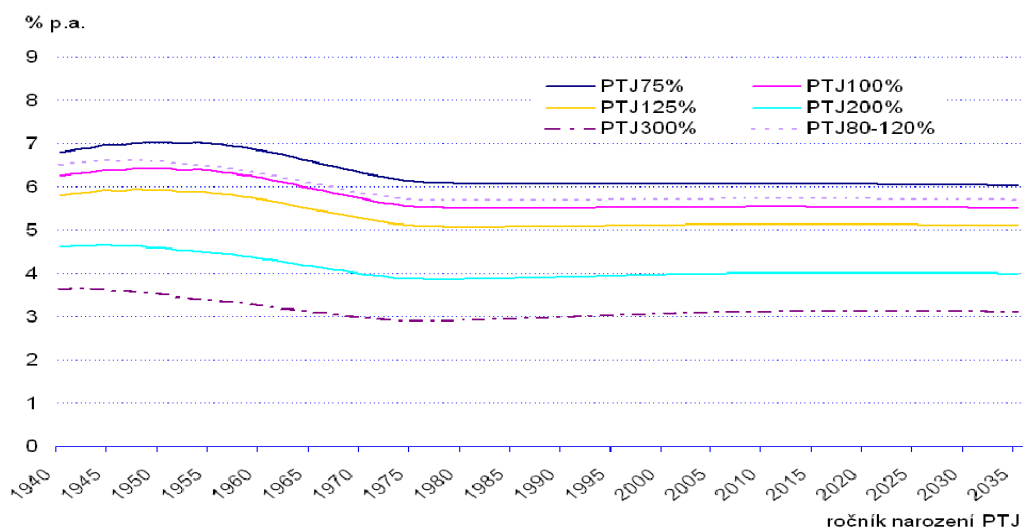
4.4.3 Vnitřní míra výnosu

Jako další vhodný mikroekonomický ukazatel pro srovnání obou zemí považují vnitřní míru výnosu. Jedná se o přesnější ukazatel, než který nabízí individuální náhradový poměr, pro zjištění dopadu systému na příjmově typizovaného jedince. Pohlížíme zde na odvody do důchodu jako na dlouhodobou investici. Samotnou investici představuje celková suma odvodů za celou dobu účasti v penzijním systému. Výnosové procento pak suma důchodů vyplácená jedinci do konce jeho života. Vyjadřuje prakticky procento, kterým by musela být uložena částka zhodnocena, aby mohlo docházet k výplatě důchodu ve stejné výši. Tento index určuje štedrost daného systému a není zatížen pojistnou sazbou, věkovou hranicí ani mírou valorizace. [25]

VMV – Vnitřní míra výnosu nám také dokáže odpovědět na otázku, v jaké míře mají občané zájem o vyvázání se z prvního pilíře, o tzv. Opt-out. Základním kritériem je právě míra výnosu jednotlivých pilířů. [28]

---

⁶ při 28% daňové sazbě

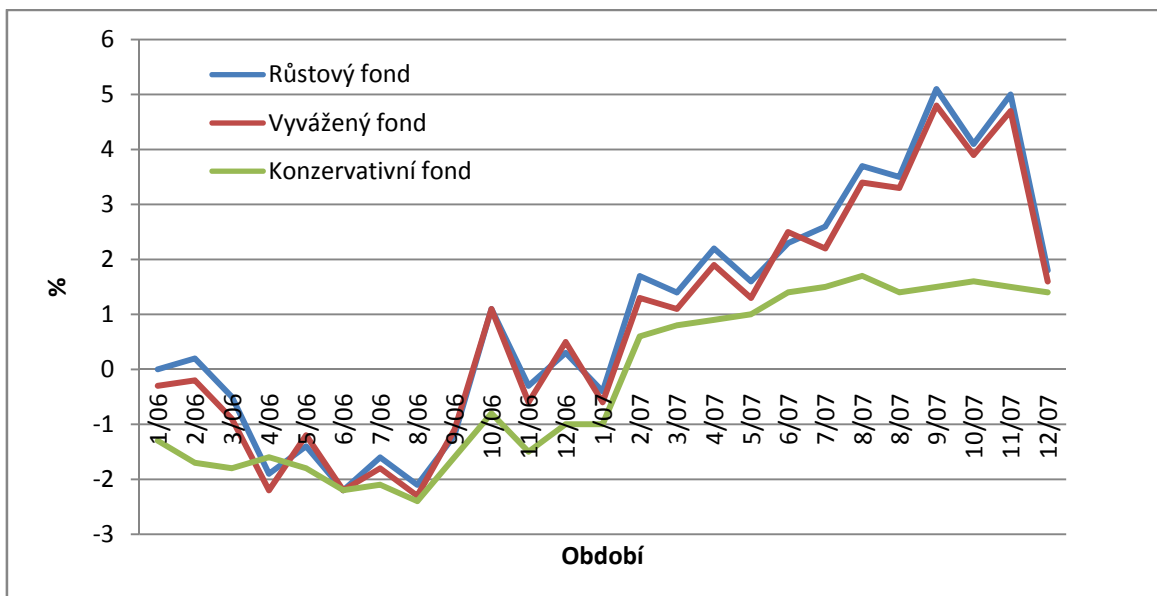
Obrázek 4 - Vnitřní míra výnosu PTJ dle roku narození a příjmové skupiny v ČR

Zdroj: mfcz.cz [28]

Z obrázku 4 vyplývá mírný růst výnosového procenta pro jedince narozené v letech 1940 – 1950, který zapříčinily vysoké mzdové nárůsty v 90. letech. Naopak mírný pokles je patrný pro generace narozené v letech 1950 – 1970, kdy dochází k růstu věkové hranice a snižuje se prémie za pozdější odchod do důchodu. Navíc se nezapočítávají roky s vysokým mzdovým příjmem, které vypadávají z příjmové historie. Pro generaci od roku 1975 graf zachycuje stabilní vývoj. Parametry systému se nemění, naopak dochází k prodloužení průměrné délky života, což má vliv na rostoucí vnitřní míru výnosu, ta se v současnosti pohybuje mezi 3 – 7,5 %.

Na Slovensku musíme rozlišovat výnosovou míru u prvního a druhého pilíře odděleně. V případě průběžného systému není míra výnosu zcela jednoznačná jako v případě kapitalizačního pilíře. Určit můžeme implicitní míru výnosnosti, jejíž výpočet získáme ze vzorce pro výpočet důchodové dávky. V současnosti určuje implicitní míru výnosnosti tempo mzdového růstu v ekonomice. Vzhledem k nadprůměrnému růstu slovenské ekonomiky a dlouhodobým prognózám vývoje slovenského hospodářství se dá do budoucna předpokládat vyšší vnitřní míru výnosu v I. pilíři důchodového pojištění. Predikce zpracované ministerstvem financí SR odhadují budoucí vývoj reálné mzdy⁷ v letech 2007 – 2011 na 4 - 4,2% ročně. Předpoklad, že by podobného výsledku mohly dosáhnout i Důchodové správcovské společnosti, je velice nereálný, což dokazují i aktuální vývoje jednotlivých fondů na obrázku 5.

⁷ očištěné od vlivu inflace

Obrázek 5 - Průměrné reálné zhodnocení v důchodových fondech 2006 -2007

Zdroj: MPSVR SR [29]

4.5 Makroekonomické parametry

4.5.1 Finanční udržitelnost systému

Aby mohla být zajištěna adekvátní solidarita a bylo dosaženo patřičné důchodové přiměřenosti, musí systém efektivně fungovat i v dlouhodobém časovém horizontu. Jednotlivé kroky vlád by proto měly směřovat hlavně na oblast pracovního trhu a snažit se umožnit vysokou zaměstnanost starších obyvatel ve věku nejvíce ohrožené skupině 55 – 64 let. Dalším cílem vlád musí být podpora soukromých penzijních systémů, zlepšení věkové struktury účastníků a zvýšení bezpečnosti takových systémů. Pro obě země platí spíše opatrný přístup k prodlužování délky pracovního života, který by však měl korespondovat s postupným prodlužováním doby dožití. Jak Česko, tak i Slovensko se zatím řadí mezi země s nižším důchodovým věkem⁸.

Hlavní problém přináší tento fakt Slovensku, které se svým důchodovým věkem 62 let řadí pod průměr EU-25, kde se do roku 2050 očekávají výdaje na důchodovou politiku 14,6%. Zaměstnanost věkové skupiny 55 – 64 let se v ČR pohybuje kolem 43% (57% muži a 28% ženy)⁹.

⁸ <http://www.cssz.cz/cz/evropska-unie/duchodove-pojisteni/duchodovy-vek.htm>

⁹ www.cszo.cz

Na Slovensku je to pak 50 % u věkové skupiny 54 – 59 let (70% muži a 30% ženy) a pouze 15% práce schopné populace ve věku 60 64 let (26% muži a 7% ženy).¹⁰

Rozpočet důchodového systému tvoří dvě základní složky. Příjmovou stranu systému vytváří vybrané daně z důchodového pojištění od zaměstnanců, zaměstnavatelů, OSVČ a platby státu za tzv. státní pojištěnce, mezi které patří státní zaměstnanci, nezaměstnaní, studenti a další skupiny obyvatel, které nejsou v pracovněprávním vztahu. Výdaje jsou pak vynakládány na výplaty jednotlivých důchodů a dávek. Snaha každé vlády, stejně jako kohokoli kdo sestavuje rozpočet, směřuje k vyrovnanému nebo ještě lépe přebytkovému stavu účtu. Současná situace, tedy postupný růst počtu důchodců, společně s každoroční valorizací úrovně důchodu vyvíjejí silný tlak na výdajovou stranu rozpočtu. V horizontu několika let tak pro oba srovnávané subjekty existuje hrozba deficitu sociálního zabezpečení.

4.5.2 Příjmy důchodového systému

Příjmovou stranu našeho důchodového systému můžeme lehce vyjádřit jako součin pojistné sazby na důchodové zabezpečení a objemu vyměřovacích základů v daném roce. Objem vyměřovacích základů dostaneme součinem průměrného vyměřovacího základu a počtu přispěvatelů, ale v našem případě pracujeme s počtem zaměstnaných osob. Tuto volbu lze vysvětlit tím, že tyto dva ukazatele velmi těsně korelují a pracuje se lépe přímo s tím ukazatelem, který je endogenním výstupem modelu. Makroekonomický scénář přímo kalkuluje počet zaměstnaných osob a lze předpokládat, že poměr přispěvatelů a zaměstnaných osob bude v čase konstantní.¹¹

4.5.3 Daňové principy

Povinnost účasti reprezentuje další společný prvek. Do důchodového pojištění proto musí přispívat jak OSVČ tak i zaměstnanci a zaměstnavatelé. V uvedené tabulce příloha B je zřetelný rozdíl v jednotlivém nastavení odvodů z vyměřovacího základu. Podle uvedených dat je patrné, že v České republice došlo v roce 2009 ke snížení odvodů pro všechny zúčastněné skupiny, tedy jak OSVČ tak i pro zaměstnance a zaměstnavatele, což přispívá k nižším nákladům na práci a tím podpoře zaměstnanosti.

Daňové sazby jsou na Slovensku vyšší pro všechny sledované skupiny, nejvýznamněji pak u OSVČ, kde se jedná o téměř 2% rozdíl. Zajímavým rysem je rozdělení příspěvků obou zemí. Zatím co v ČR se vybrané prostředky dělí mezi nemocenské a důchodové pojištění plus státní

---

¹⁰ www.statistics.sk

¹¹ Schéma modelu důchodového systému ČR, str. 5, vydalo ČSSZ, r. 2007

politiku zaměstnanosti, na Slovensku je těchto fondů tvořeno daleko více. Stát zastřešuje garanční, úrazové pojištění a rezervní fond solidarity příloha B.

Při práci s makroekonomickým scénářem se projektuje pouze růst průměrné mzdy, shodný s tempem růstu produktivity práce. Nezajímá nás proto samotná výše mzdy, ale hlavně její dynamika. Odlišná úroveň mzdy se promítne pouze do odchylky mezi statutární sazbou pojistného na důchodové zabezpečení a implicitní sazbou pojistného na důchodové zabezpečení, která je považována za konstantní. Při sazbě 28% tvoří příjmy na důchodovou politiku ČR 8,4% HDP.

Níže uvedená tabulka 8 uvádí stav veřejných financí v České republice při zachování odvodové povinnosti ve výši 28%. V takovém případě dojde vzhledem ke stárnutí populace k nižším příjmům, které nedokáže vykompenzovat ani migrace nebo rostoucí ekonomická aktivita. Naopak bude tento trend stárnutí mít větší dopad na výdajovou stránku, kde bude postupně docházet k vzrůstajícím nárokům na státní rozpočet. Při zachování stávajícího nastavení jednotlivé studie naznačují hrozbu převisu výdajové strany nad příjmovou kolem roku 2015.

Před novelizací zákona existoval tzv. zvláštní účet důchodového pojištění, kam byl převáděn přebytek z vybraného pojistného. V letech 2004 a 2005 činily tyto přebytky 8,3 mld. Kč respektive 6,6 mld. Kč.

Tabulka 8 - Vývoj veřejného důchodového systému v ČR a SR v letech 2004 - 2050

Česká republika	2005	2010	2015	2020	2025	2030	2040	2050
Příjmy (% HDP)	8,4	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
Výdaje (% HDP)	8,2	8	8,6	8,6	9,4	9,8	11,5	12,8
Saldo (% HDP)	0,2	0,2	0,2	-0,1	-0,3	-1,1	-3,1	-4,1
Slovenská rep.	2004	2010	2015	2020	2025	2030	2040	2050
Příjmy (% HDP)	6,5	5	4,9	4,8	4,7	4,7	4,7	4,4
Výdaje (% HDP)	7,2	6,7	6,6	7	7,3	7,7	8,2	9
Saldo (% HDP)	-0,7	-1,7	-1,7	-2,2	-2,6	-3	-3,5	-4,6

*Zdroj: Důchodová reforma v ČR: návrhy, modely, analýzy, Jakub Fischer, VŠE, Praha, 2005
Statistický úřad SR*

Po novele rozpočtových pravidel byl zřízen zvláštní účet pro důchodovou rezervu, na který se v roce 2008 převedlo 5,6 mld. Kč, dále 1,5 mld. Kč (příjmy z dividend od energetických

společností z roku 2007) a také 9,9 mld. Kč jako přebytek systému důchodového pojištění za rok 2007. Celková suma daného účtu by tak pro rok 2008 měla dosáhnout 16,9 mld. Kč. [1]

Příjmy důchodového systému na Slovensku mají odlišnou skladbu. Odvodová povinnost na zabezpečení stáří zůstává, stejně jako v předešlých letech, na 18%. Toto procento, které občané platí na účet Sociální pojišťovny, z 50% zůstává ve správě pojišťovny a druhá půlka směřuje ke správcovským společnostem. Tyto nadnárodní bankovní ústavy si tak ročně rozdělují okolo 2,5 % HDP.

Do roku 2008 se díky uskutečněným privatizacím dosáhlo vyrovnaného hospodaření na účtu Sociální pojišťovny. Vláda Slovenské republiky další významné privatizace neplánuje, a proto hrozí prohlubující se deficit, který začne vznikat již v prvním pololetí roku 2009. Samotné uskutečnění reformy je proto právem mnohými kritizováno, protože dochází k velkým příjmovým propadům, které zatím nemají adekvátní řešení. Jednou z příčin, proč systém není na nedostatek příjmů připraven, představují prognózy při zavádění reformy, které nepředpokládaly tak enormní přeliv obyvatel z důchodového pojištění do pilíře důchodového spoření. Od vzniku druhého pilíře využilo možnosti změny okolo 1,5 mil. obyvatel z celkového počtu 2,6 mil. pojištěnců. Důsledek enormní a agresivní marketingové kampaně představuje odhadem MPSVR až 25% pojištěnců, kteří systém změnili v tak krátké době před vznikem nároku na důchod, že se jim tato změna může jen obtížně finančně vyplatit.[30]

Kromě neúnosného zadlužování poslouží ke krytí vzrůstajícího schodku důchodového pojištění přebytek na ostatních účtech sociálního zabezpečení. Deficit samotného důchodového účtu se odhaduje pro rok 2010 na téměř 60 miliard slovenských korun. Částka by mohla být snížena na polovinu právě díky přečerpání přebytků v celém sociálním zabezpečení v následující výši:

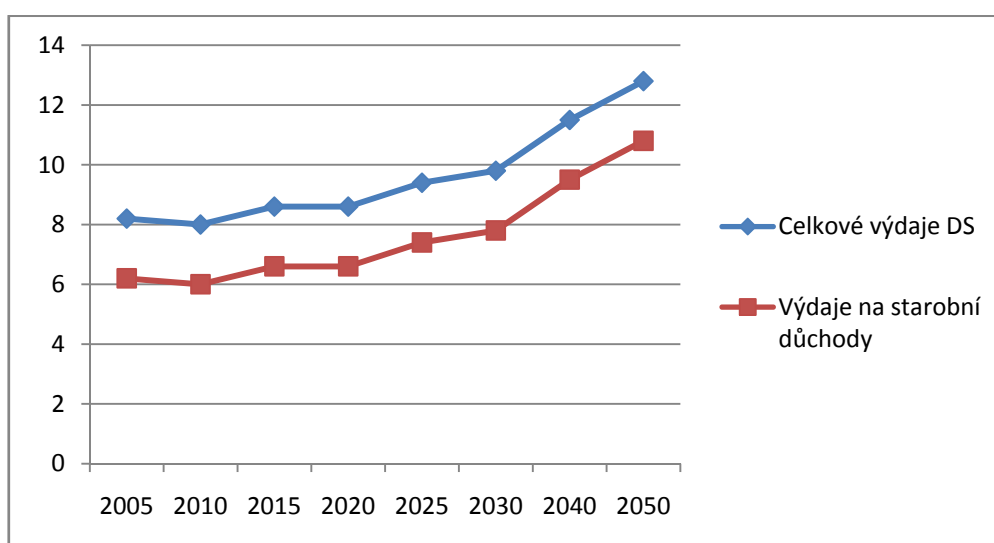
- Nemocenské pojištění 5 mld.;
- Pojištění invalidity 0,9 mld.;
- Dávky pro případ pracovního úrazu 2,5 mld.;
- Pojištění pro případ nezaměstnanosti 0,2 mld.;
- Rezervní fond solidarity 21,2 mld.

Převážně financování z prostředků rezervního fondu solidarity je pro mnohé odborníky velmi problematické. Dle původního scénáře měl tento fond sloužit ke krytí schodku rozpočtu ve chvíli, kdy deficit dosáhne svého vrcholu a měl být rozdělen na krytí nákladů mezi více generací.

Z výše uvedené tabulky 8 můžeme vyčíst průběh stavu financí prvního pilíře důchodového systému. Stejně jako v případě ČR tu dochází k protichůdnému vývoji příjmů a výdajů. Ke vzrůstajícímu deficitu prvního pilíře dochází jednoznačně z důvodu odlivu 50% příspěvků na účet DSS.[30]

4.5.4 Výdaje důchodového systému

Výdaje českého důchodového systému začaly mít od roku 1996 velmi negativní vývoj, kdy se postupně propadly až na rozdíl 9% proti příjmům státního rozpočtu z vybraného pojistného. Tento vývoj byl hlavním impulsem pro přijetí výše popsaných kroků, které měly přispět ke zpomalení negativního vývoje. Díky jednotlivým parametrickým změnám převyšovaly příjmy v roce 2004 výdaje o 4%.

Obrázek 6 - Výdaje státního rozpočtu na starobní důchody v ČR (% HDP)

Zdroj: Simulace makrofinančních kritérií důchodového systému, Krejdl Aleš, Praha, 2005

Stejně jako z tabulky 8 z kapitoly o příjmech, tak i z výše uvedeného obrázku 6 vyplývá velmi hrozivá skutečnost postupného růstu výdajů na důchodovou politiku, kdy by se v roce 2100 mohly celkové výdaje dostat až k úrovni 13 % HDP.

Slovensko bohužel není na výdajové straně o moc lépe. Z uvedené tabulky 9 vyplývá postupný růst výdajů celého penzijního systému a pouze malý podíl výdajů plynoucí ze soukromého pilíře. Hlavním problémem celé transformace je právě její celková délka, kterou ministerstvo financí SR odhaduje ve svých prognózách na 65 – 70 let. Jedná se vlastně o období, kdy všichni pojištěnci, kteří měli nárok na dávky ze starého systému, budou již mrtví.

Tabulka 9 - Vývoj veřejného důchodového systému na Slovensku v letech 2004 - 2050

ROK	2004	2010	2015	2020	2025	2030	2040	2050
Výdaje soukromých pilířů (% HDP)	0	0	0,1	0,2	0,5	0,5	1,5	2,2
Hrubé veřejné výdaje (% HDP)	7,2	6,7	6,6	7	7,3	7,7	8,2	9
Celkové výdaje (% HDP)	7,2	6,7	6,7	7,2	7,8	8,3	9,7	11,2

Zdroj: MPSVR SR [30]

Společně s nepříznivým demografickým vývojem se budoucí slovenská administrativa musí připravit na výdaje důchodového pojištění v celkové výši 11,2 % v roce 2050, což by znamenalo dotaci ze státního rozpočtu ve výši 4,6% HDP viz předchozí tab. 8. Hlavní příčina, nízký důchodový věk, bude pravděpodobně předmětem dalších reformních kroků. Druhým lékem k řešení tohoto propadu by mohlo být zvýšení odvodových dávek na úroveň mezi 20 – 25%, což by v krizovém období kolem roku 2050 znamenalo dodatečné náklady pro státní rozpočet přibližně 2,4% HDP.

4.5.4.1 Způsob valorizace – historie růstu v letech fixní i procentuální části

Na problematiku indexování mohou existovat dva úhly pohledu. První z nich reprezentuje názor, že lidé v důchodovém věku se nemají podílet na rostoucí životní úrovni a blahobytu, a proto nemá docházet k upravování výše dávek v reakci na změnu reálného stavu. Druhý přístup vychází z principu důchodové dávky vyplácené práce neschopným spoluobčanům a měly by proto reflektovat současnou životní situaci.

Dynamizace může probíhat trojím způsobem:

- nárazově, nepravidelné zvýšení důchodu;
- poloautomaticky – zákonem pevně stanoveny podmínky pro valorizaci důchodů, včetně její metody;
- automaticky – způsob a termín přesně daný zákonem.

K vlastní dynamizaci pak může docházet v reakci na dva indexy:¹²

- vývoj cen - vyplácené důchody jsou každoročně zvyšovány o růst indexu spotřebitelských cen (CPI);

¹² BEZDĚK, V. – Závěrečná zpráva 2005

- vývoj mezd - důchody se zvyšují tempem shodným s růstem průměrné nominální mzdy;
- popřípadě jejich kombinace – tzv. Švýcarská valorizace – při uplatnění tohoto valorizačního schématu dochází ke zvyšování vyplácených důchodů o ½ růstu průměrné nominální mzdy a ½ růstu spotřebitelských cen.

Oba státy mají srovnatelný přístup k tzv. dynamičnosti svého sociálního zabezpečení. To se v praxi projevuje reakcí na změny ekonomických ukazatelů, hlavně pak růstu průměrné mzdy a změny úrovně cenové hladiny v podobě každoroční valorizace.

Jedním z nejvýznamnějších shodných prvků je garance státu nad systémem, což spolu s povinností odvádět výše uvedené dávky přináší určitou jistotu, že každý bude mít ve stáří nárok na pobírání starobního důchodu. Stejná situace obdobně platí i pro SR, avšak pouze pro I. pilíř. To je také jeden z důvodů, proč v současné době dochází k odlivu účastníků důchodového spoření zpátky do důchodového pojištění. Jednoduše je to garance, kterou jim stát poskytuje, a která prakticky neplatí pro žádné investiční portfolio druhého pilíře, ani pro to konzervativní. [11]

Otázkou zůstává, zda by stát měl nějakým způsobem zastřešovat i druhý pilíř důchodového systému a v jakém rozsahu. Na jedné straně by to určitě přineslo určitou stabilitu pro všechny zúčastněné subjekty, hlavně v době, kdy celý program začíná a lidé se s ním teprve seznamují. Na druhou stranu by pak státní garance mohla silně odlehčit správcovským společnostem, kdy výkonnost jejich jednotlivých portfolií představuje nejsilnější marketingový nástroj pro nárůst počtu svých klientů. A v takovém případě by nemusely být dostatečně motivovány pro správnou správu svěřených prostředků.

Rozdíly nalezneme u nezbytné doby pojištění k uplatnění nároku na pobírání starobního důchodu. V Čechách platí dvě zásadní podmínky. První z nich je potřebná doba účasti na pojištění nejméně 25 let pro získání nároku na důchod v řádném období a druhá patnáct let, pokud jedinec dosáhne věku 65 let. Na Slovensku je situace rozdílná. Pro přiznání starobního důchodu slovenským pojištěncům stačí přispívání do systému po dobu nejméně 15 let a dosažení důchodového věku. Tato dvě základní pravidla však mají ještě několik dodatečných podmínek.

Těm, kteří důchodového věku dosáhli v období mezi 1. 1. 2004 – 31. 12. 2007, stačí ke splnění podmínek pro získání nároku na starobní důchod doba pojištění pouze 10 let. Nárok na starobní důchod však nevzniká pro ty, kteří dosáhli před 1. 1. 2004 požadovaného věku, ale nespĺnili

potřebnou dobu zaměstnání nebo neměli trvalý pobyt na území SR. V případě, že pojištěnec dovršil před 1. 1. 2004 potřebný věk, ale podmínku potřebné doby zaměstnání nesplnil do 31. 12. 2007, vzniká mu nárok na starobní důchod dle zákona č. 461/2003 Z. z., pokud získal alespoň 10 let pojištění a 62 let věku. Nárok na pobírání důchodu však vzniká nejdříve k 1. 1. 2005, stejná podmínka platí i při nesplnění podmínky trvalého pobytu na území Slovenské republiky.

4.5.4.2 Důchodový věk

Jak již bylo popsáno dříve, důchodový věk v ČR má nyní vzrůstající charakter a u mužů se nachází v rozmezí 60 – 63 let s ohledem na rok narození a pro ženy 59 – 63 let s ohledem na počet narozených a vychovaných dětí a shodně s muži v závislosti na roku narození.

Naši sousedé mají v současnosti stanovenou stejnou úroveň věku pro nárok na starobní důchod pro obě pohlaví – 62 let. Tento věk platí pro muže narozené v roce 1946 a později. Hranice je určena pro ženy narozené v roce 1962 a později. Tato změna vychází z nařízení zákona č. 461/2003 Z. z., která tak upravuje právní úpravu č. 100/1988 Zb., o sociálním zabezpečení. V tomto zákoně byla stanovena hranice důchodu na 60 let pro muže a 53 – 57 let pro ženy v závislosti na počtu narozených a vychovaných dětí, tedy shodně s ČR. Podrobnější členění nároku na důchod v závislosti na věku je možné nalézt v přílohách – Tabulka na určení důchodového věku žen podle zákona o sociálním pojištění a Tabulka na určení důchodového věku mužů podle zákona o sociálním zabezpečení. [9]

4.6 Politika zaměstnanosti

Věk, do kterého může každá osoba pracovat je velice individuální a záleží proto na vůli každého jedince, kdy ukončí svoji aktivní část života. Předpokládáme, že přechod z ekonomické aktivity do starobního důchodu přináší velký propad v příjmech, a proto není pro oprávněnou osobu tím nejlepším řešením. Obecně se považuje za ideální postupný proces snižování pracovní činnosti.

Jedním ze způsobů postupného útlumu nabízí například dodatečná dovolená placená z prostředků sociálního zabezpečení zaměstnanců při dosažení věkové hranice 60 let. Pokud by zaměstnanec dosáhl věku 60 let a začal by pracovat na částečný pracovní úvazek, propad příjmu by dorovnával částečný důchod.

Třetí variantou je pak odchod do předčasného důchodu. Nedomnívám se ale, že by tento předčasný důchod měl řešit situace na trhu s nezaměstnaností. Analýzy potvrzují, že růst počtu předčasných

důchodců přináší větší dopad na výši nákladů sociálního zabezpečení než efekt poklesu nezaměstnanosti.

Může docházet ke zkoumání nároku na předčasný starobní důchod, kdy jedinec musí splnit podmínku dlouhodobé nezaměstnanosti, částečné pracovní neschopnosti, během aktivního života vykonával pracovní činnost zařazenou mezi obtížnější nebo zdraví poškozující nebo splnil podmínku dlouhé doby zaměstnání. Protipól předčasných důchodů naopak reprezentuje možnost odložení odchodu do starobního důchodu. Tomuto procesu většinou není legislativně nijak bráněno, naopak v mnohých státech bývá podporován a zvýhodněn.

4.6.1.1 Předčasný důchod

Rozdílný přístup nalezneme i v úpravě předčasných a odložených důchodů. Česká republika v současné době umožňuje využití nároku na předčasný důchod a to až tři roky před vznikem řádného nároku na tuto dávku. Zároveň se pak rozlišují dva případy pro předčasné důchody. Jedná se o dočasně krácený důchod a trvale krácený důchod. V případě, že jednotlivec využije první možnosti, je mu důchod krácen o 1,3% za každých započatých 90 kalendářních dnů před dosažením řádného důchodového věku. Nyní je umožněno zažádat o předčasný důchod až tři roky před řádným termínem, kdy ode dne dosažení důchodové hranice je nadále důchod pobírán v nekrácené formě. Nárok na tuto dávku nevzniká pro osoby, které:

- vykonávají výdělečnou činnost;
- pobírají podporu v nezaměstnanosti;
- pobírají podporu při rekvalifikaci. [4] [5]

Jestliže pobíráme trvale krácený důchod, je nám částka odpovídající výpočtovému základu trvale krácena o 0,9%. Při požádání o předčasný důchod na Slovensku dochází ke krácení výpočtu o 0,5% za každých započatých 30 kalendářních dnů, nejvýše však 3 roky před dosažením řádného termínu.

4.6.1.2 Odložený důchod

Obdobně jako je umožněn vstup do předčasného důchodu, je státem povoleno i dané datum překročit a pokračovat v pracovní činnosti. Takovéto chování je státem odměněno 1,5% vyměřovacího základu za každých 90 kalendářních dnů. Nárok této dávky je podmíněn smlouvou na dobu určitou a to maximálně na dobu jednoho roku.

Na Slovensku se suma celkového důchodu zvyšuje o 0,5% za každých započatých 30 kalendářních dnů, během kterých jsme neuplatnili nárok na pobírání starobního důchodu. Do tohoto období se ale nezapočítávají dny, během kterých se pojistné neplatilo, jako na příklad při pobírání

nemocenských dávek. Jestliže byl jedinci starobní důchod přiznán do 31. 12. 2003 a tento jedinec získal dobu důchodového pojištění¹ mezi 31. 12. 2003 a 31. 7. 2006, je mu tento odložený důchod zvýšen za každých 90 kalendářních dnů o 0,75% průměrného měsíčního výdělku, z kterého se počítal důchod. Pro pojistné období získané po 31. 7. 2006 se tento odložený důchod počítá stejným způsobem jako starobní důchod přiznaný podle zákona č. 363/2003 z. Z. [4] [5]

4.7 Shrnutí

V celé této kapitole jsem se snažil nalézt odpovědi na položené otázky. Tedy jakým způsobem daný důchodový systém zabezpečuje své střadatele ve stáří a nakolik je takto spravovaný systém schopen dlouhodobě přežít po finanční stránce.

Na první položenou otázku nám pomohla nalézt kapitola 5.4 – mikroekonomické parametry. Zde jsme zkoumaly dva hlavní ukazatele pro hodnocení důchodového systému. Náhradový poměr a vnitřní výnosové procento. Oba sledované státy silně zaostávají pod průměrem EU-15, jejíž náhradový poměr se pohybuje kolem 50%. Průměrný důchod v ČR v roce 2009 přesáhne hodnotu 10 000Kč, což je výše než minimální mzda. Při zachování současných parametrů lze tedy hovořit, z pohledu náhrad za výdělky v době aktivní činnosti, o systému, schopného adekvátně zabezpečit občany na stáří. Stejně lze hodnotit i Slovenský systém, kde však zůstává otázkou, zda postupná váha kladená na druhý pilíř bude dosažena vzhledem k nejistým výnosům z kapitálových vkladů.

Druhý parametr se zaměřil na vnitřní výnosové procento, které dle mého názoru, nahrává spíše našemu systému. Ten v současné době dosahuje hodnoty 3 – 7,5% s ohledem na délku života. U slovenského systému, kde musíme rozlišit zhodnocení v I. a II. pilíři opět zůstává velká neznámá právě v II. pilíři. S ohledem na analýzu kapitálových trhů představenou v následující kapitole, které za posledních několik desítek let dosáhly zhodnocení 6 % p.a., lze předpokládat dosažení srovnatelného, možná i vyššího výnosového procenta.

Celkově se však slovenský systém složitě posuzuje, protože může dosáhnout jak velmi příznivých, ale zároveň i velmi negativních výsledků. Současná dostupná data však spíše inklinují k druhé variantě.

V druhé fázi této kapitoly jsem provedl analýzu příjmové a výdajové stránky obou systému s ohledem na jejich dlouhodobou finanční udržitelnost. Z dostupných výsledků je zřejmé, že vlivem demografického vývoje populací obou států hrozí silné rozpočtové deficity na účtech sociálního zabezpečení. V České republice směřuje tato hrozba ke spuštění důchodové reformy, na

Slovensku je to převážně důsledek příliš rychlého vyvázání velké sumy peněz z I. pilíře. Domnívám se, že slovenská vláda měla zvolit daleko mírnější proces zavádění reformy a dá se tím i pochopit její snahu vrátit část populace zpátky do I. pilíře.

Na základě předložených dat považuji oba systémy, z pohledu finanční udržitelnosti, za dlouhodobě neudržitelné a pro oba nevyhnutelně platí potřeba dalších zásahů a úprav.

5 Připravované změny v České republice v kontextu slovenského důchodového systému

Zatímco v předchozí kapitole 4 jsem se věnoval hlavně srovnání prvních pilířů obou států, nyní se v práci dále věnuji problematice II. pilíře, respektive snaze zavést II. pilíř do českého důchodového systému. Cílem této kapitoly je srovnání existujícího slovenského důchodového systému s nejaktuálnějším vládním návrhem na realizaci II. etapy důchodové reformy. Kapitola se zaměřuje na hlavní faktory, ve kterých se návrh shoduje nebo naopak, z kterých si zákonodárci vzali ponaučení a celý zákon se snaží připravit lépe. Hlavní předmět zkoumání představuje samotné zavádění nového pilíře a vznik nových možností pro střadatele. Nabízí se tedy otázky:

- Představuje navrhovaný zákon důchodové reformy výhodnější situaci pro české střadatele?
- Nakolik se inspirovala česká vláda ze slovenské důchodové reformy?

Koncem roku 2008 byly vládou schváleny Teze pro přípravu nového návrhu zákona o penzijním spoření, vypracované Ministerstvem financí na základě vládního usnesení č. 737 z 27. června 2008, ve smyslu plnění úkolů II. etapy důchodové reformy.

Návrh zákona umožňuje vytvoření systému penzijního spoření v rámci realizace tzv. II. etapy důchodové reformy. Plánované změny jsou tak zásadního charakteru, významně měnící podstatu fungování penzijního připojištění, že je nezbytné vytvořit nový zákon. Jedná se například o dlouhodobě prosazovanou povinnost oddělení majetku penzijních fondů od majetku účastníků penzijního připojištění, které nemohlo být upraveno pouhou novelou současného zákona. Penzijní připojištění v dnešní podobě však zůstává zachováno na původních principech. Změny mají významným způsobem upravit fungování III. pilíře důchodového systému, hlavně pak činnost penzijních společností, distribuci a penzijní poradenství v oblasti penzijního spoření.

Vznik penzijního spoření zavádí na finanční trh v České republice nový finanční produkt, který je zcela dobrovolný a umožňuje občanům dlouhodobou akumulaci finančních prostředků na období důchodového věku. Velikou výhodou představuje možnost investovat uložené prostředky v závislosti na individuálně zvolené strategii penzijního investování. Produkty jsou navíc podporovány ze strany státu v podobě daňových výhod a státních příspěvků.

Vládní administrativa očekává od vzniku II. pilíře podobné vlastnosti známé u penzijního připojištění, z tohoto důvodu dojde k uzavření III. pilíře. To proběhne způsobem, že již nebude

možné uzavírat nové smlouvy o penzijním připojištění a stávajícím klientům penzijních fondů bude povolen dobrovolný přechod do systému penzijního spoření. Zákon však nepokládá tento přestup za povinný a tak bude záležet čistě na každém účastníkovi, zda se pro změnu rozhodne nebo ne. Celý proces podmiňuje pravidlo účasti pouze v jednom z těchto pilířů.

Celková změna bude doprovázena vznikem penzijních společností, které buď vzniknou nově, nebo jako rozšíření nabídky služeb již stávajících nadnárodních společností, které jsou schopny doložit svou investiční zkušenost. Problematika investování je hlavním důvodem spolupráce státního subjektu se soukromou sférou. Stát si jednoduše ponechá spravování důchodového systému, jeho celkovou administrativu a vedení jednotlivých účtů. Naopak oblasti, ve kterých se od soukromého sektoru očekává větší profesionalita a tím i dosažení lepších výsledků, budou do těchto soukromých sfér svěřeny. Penzijní společnost se prakticky bude chovat stejně jako klasická investiční společnost, kdy její hlavní zodpovědností bude správa svěřených prostředků ve svých fondech. Ty může penzijní společnost nově založit nebo aplikovat již fungující fondy, které splní podmínky stanovené kontrolním orgánem. Zákodárce předpokládá vznik neomezeného množství fondů, avšak pro přehlednost a srovnatelnost by se tento počet měl v zásadě pohybovat v rozmezí 3-5 fondů se třemi různými strategiemi od agresivní přes vyváženou až ke konzervativní.

Povinná konzervativně postavená strategie zabezpečuje střadatele, kterým zbývá do konce spoření méně jak pět let, nebo již jsou pobíratelé důchodových dávek, aby se maximálně snížilo jejich investiční riziko. Naopak dynamická strategie bude zavedena pro dlouhodobé střadatele, s velkým podílem akcií a dalších rizikovějších instrumentů, aby během let mohlo být dosaženo vyššího zhodnocení uložených finančních prostředků.

Porovnáme-li výše popsané úmysly státního aparátu s již zavedenými principy na Slovensku, zjistíme určitou podobnost. Vzhledem k demografickým vývojem obyvatelstva byla změna jednoznačně neodkladná. Motivací k zavedení fondových spoření bylo motivováno jednak výsledky z ostatních zemí, které již podobně reformní kroky do svých systémů aplikovaly, ale především dlouhodobé údaje o výkonnosti jednotlivých celosvětových fondů.

Při dlouhodobém srovnání hlavních světových indexů, příloha C, zjistíme dlouhodobý průměrný výnos 6% z akciových portfolií a 2% výnos z držby státních dluhopisů. Vyjdeme-li z hlavní podstaty převedení části finančních prostředků do podílových fondů, založené na myšlence dlouhodobého a hlavně pravidelného akumulování peněžních aktiv v jednotlivých fondech, dojdeme k závěru, že se jedná o relativně bezpečný a v horizontu desítek let stabilní produkt.

O stabilním a bezpečném místě pro uložení našich celoživotních úspor však můžeme hovořit pouze v případě, že činnost správcovských společností a penzijních fondů podléhá dostatečné kontrole ze strany státu a je zajištěna motivace k dlouhodobému střádání po celý život.

Myšlenka celé důchodové reformy by, dle mého názoru, měla vznikat postupně s vývojem celé společnosti a není výjimkou, že zákonodárci upravují jednotlivé prvky i několik let. V případě Švédska se dokonce reforma připravovala dlouhých dvacet let. Zásadním startem pro úspěšnou reformu musí být shodný konsensus napříč celým politickým spektrem, jaký jsme mohli zaznamenat v případě Polska. Naopak Slovensko slouží jako odstrašující příklad silou protlačené změny bez podpory opozice, která po příchodu k moci nejen silně celou reformu kritizuje, ale svým chováním silně podlamuje její důvěryhodnost v očích veřejnosti.

Podle Sociální pojišťovny činil počet účastníků druhého pilíře ke konci roku 2007 1 558 650 osob. Na základě negativního vývoje na akciových trzích, ale značnou měrou právě i negativním postojem současné slovenské vlády, vystoupilo jen v loňském roce z druhého pilíře 106 000 osob (tj. cca 7 % účastníků), 22 000 osob naopak ve stejném období do druhého pilíře vstoupilo.

V současné době vláda Slovenské republiky znovu otevřela druhý pilíř a umožnila tak navrácení do prvního pilíře nebo naopak přestup do druhého. Podle odhadů tamní administrativy se počet účastníků, který druhý pilíř opustí, bude pohybovat v rozmezí 30 – 150 000. Na druhou stranu se očekává příchod 5 – 20 000 nových pojištěnců, kteří se částečně vyváží ze Sociální pojišťovny. Ta ve svých kalkulacích očekává odchod spíše horní hranice, tedy daných 150 000, které by znamenaly jednorázové zvýšení příjmů až o 230 milionů euro a navíc musíme připočítat i přínos objemu peněz, které nebudou dále postoupeny ve prospěch důchodového spoření.¹³

Tento krok je odborníky často kritizován z toho důvodu, že jsou lidem málo vysvětlovány další varianty, které mají. Jedná se především o možnost přestupu v rámci správcovské společnosti z fondu s agresivnějším nastavením do fondu konzervativního. Této možnosti zatím využilo pouze malé procento střadatelů. Můžeme se zde současně setkat s daleko závažnějším problémem, který doprovází jak českou tak i slovenskou společnost v oblasti investování. Jedná se hlavně o samotnou podstatu a filosofii působení v této oblasti finančního trhu, kde oba národy v době vysokých výnosů nakupují agresivní aktiva, zatímco v době krizi a propadů cen podílových fondů tyto aktiva prodávají a přebíhají do garantovaných nebo konzervativních portfolií, což je samozřejmě velice

---

¹³[31] FICO, R. – *Z II. pilina chce odísť zaujímavý počet ľudí*, [online], 10. 3. 2009 [31]

neefektivní a ztrátové. Domnívám se proto, že by jak ze strany vlády, tak i ze strany správcovských společností měly být učiněny taková opatření, která by zlepšila informovanost lidí v oblasti fungování finančních trhů a naučila je tak lépe hospodařit. Příčiny těchto problémů můžeme hledat v relativně krátké historii fungování podobných instrumentů v našich zemích, jejichž popis však sahá nad rámec této práce. Příloha D. Dle současných unikátních propadů na akciových trzích se nabízí ojedinělá příležitost k nákupu levných aktiv a příležitost k velmi významnému rozmnožení finančních prostředků určených na důchod v několika příštích letech.

5.1 Přípravované změny v ČR

Ačkoliv se zákonodárci v České republice do jisté míry inspirovali v systému zavedeném na Slovensku, jsou patrné značné rozdíly. Po schválení současného návrhu důchodové reformy bychom jako střadatelé měli mít na výběr ze dvou různých scénářů.

První varianta reprezentuje zachování současného stavu, kdy zůstaneme v I. pilíři sociálního zabezpečení do kterého budeme platit 28% z našich hrubých příjmů. Zároveň nám zůstane možnost zůstat ve třetím pilíři, tedy penzijním připojištění se státním příspěvkem, za současných podmínek včetně státních příspěvků a daňových odpočtů.

Druhý scénář nabízí variantu vyvázání části současných odvodů do systému sociálního zabezpečení a jeho umístění do správy soukromé specializované instituce. Tato změna by znamenala zvýšení odvodové povinnosti z 28% na 30% a rozdělení na 24% ve prospěch prvního pilíře a 6% na účet penzijního spoření. Účast ve druhém pilíři je čistě dobrovolná a zákonem není vynucována, zároveň se každý může rozhodnout, zda zůstane ve třetím pilíři nebo přejde k jedné ze společností spravující penzijní spoření. Souběh obou pilířů není možný a pro nové zájemce již budou penzijní fondy se státním příspěvkem uzavřeny.

Druhý pilíř sice zůstává dobrovolný, ale z popisu navrhovaného zákona vyplývá jasná motivace vlády k přesunu značné většiny střadatelů do nově vzniklého pilíře. V první variantě bychom totiž do I. pilíře odváděli 28% a ve druhé 24%, avšak konečný důchod by byl z obou systémů rovný, takže zde existuje jednoznačná motivace pro přechod do pilíře druhého. Ten navíc vláda podporuje státními příspěvky nastavenými tak, aby co nejvíce motivovali střadatele k dostatečným úložkám na důchod. Měsíčně vložených 300 Kč bude státem podporováno částkou 50 Kč a v případě vložených 700 Kč maximální možnou odměnou 150 Kč. Vznik nároku na tyto příspěvky podléhá podobným pravidlům jako vznik nároku na státní příspěvek u penzijního připojištění.

Následující přehled státních příspěvků, tabulka 11, ukazuje souvislost penzijního připojištění a penzijního spoření, tak jak jej navrhuje vláda v připravovaném zákonu. Na první pohled je evidentní výhodnost spíše penzijního připojištění, které nám nabízí stejný státní příspěvek, ale za nižší odvedenou částku. To v praxi znamená, že za měsíční příspěvek 500 Kč nám stát daruje 30% tohoto vkladu, zatímco u druhého pilíře jde o 20% příspěvek.

Tabulka 10 - Státní příspěvky na penzijní připojištění a spoření v ČR

Penzijní připojištění		Penzijní spoření ¹⁴	
Měsíční platba	Státní příspěvek	Měsíční platba	Státní příspěvek
100 - 199	50 Kč + 40% z částky nad 100 Kč	300 - 399	50 Kč + 40% z částky nad 300 Kč
200 - 299	90 Kč + 40% z částky nad 200 Kč	400 - 499	90 Kč + 30% z částky nad 400 Kč
300 - 399	120 Kč + 40% z částky nad 300 Kč	500 - 599	120 Kč + 20% z částky nad 500 Kč
400 - 499	140 Kč + 40% z částky nad 400 Kč	600 - 699	140 Kč + 10% z částky nad 600 Kč
500 a více	150 Kč	700 a více	150 Kč

Zdroj: Zákon č. 42/1994 sb.

Textová část návrhu zákona o důchodové reformě

Zároveň však musíme zohlednit i skutečnost, že v penzijním spoření můžeme dosáhnout až 6 % reálného zhodnocení, zatímco v penzijním připojištění 1 – 2 % reálného zhodnocení. Daných 6 % musíme ale považovat za silně spekulativní a dosavadní vývoj kapitálových trhů v žádném případě nezaručuje stejné výsledky i v nadcházejícím století příloha D. Proto závisí výhradně na přístupu každého střadatele k riziku, protože při účasti v konzervativním nebo vyváženém fondu penzijního spoření dosáhneme v dlouhodobém horizontu přibližně stejného reálného zhodnocení, jako v případě penzijního připojištění, ale za podmínky vyšších odvodů.

Posledním faktorem, který stojí za posouzení, představují daňové zvýhodnění poskytnuté ze strany státu. U penzijního připojištění dochází ke zvýhodnění zaměstnance i jeho zaměstnavatele, pokud na účet střadatele také přispívá. Podle návrhu zákona na provedení důchodové reformy by druhý pilíř měl podléhat stejným pravidlům daňového zvýhodnění, jako současný třetí pilíř.

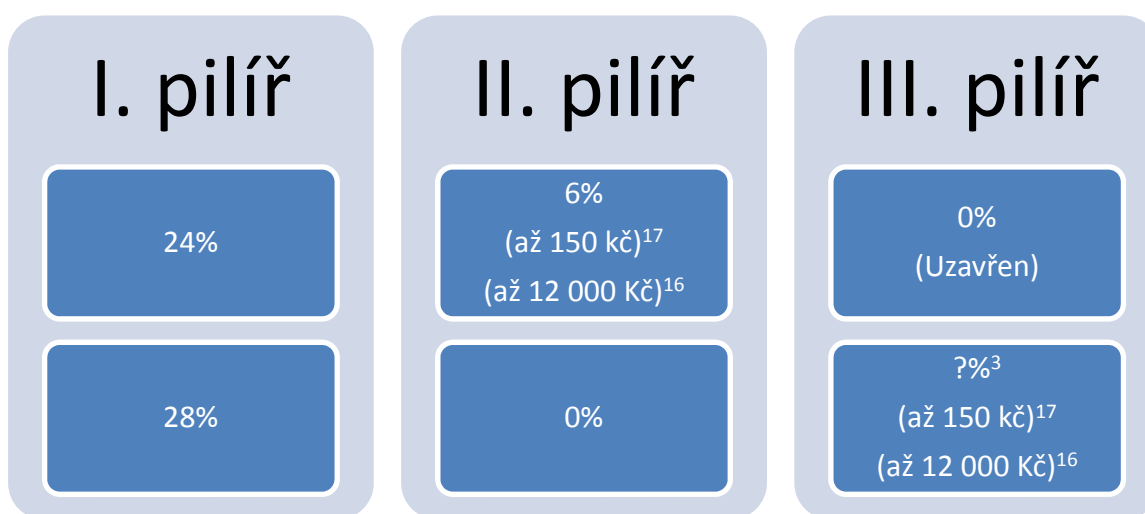
¹⁴ Navrhované sazby

5.2 Rozdíl doplňkového důchodového pojištění a penzijního připojištění

Slovenské doplňkové důchodové pojištění se v mnohém liší od penzijního připojištění se státním příspěvkem provozované v ČR. V České republice jde ve prospěch vkladatelů nejméně 85% zisku, 5% procent musí jít do zákonného rezervního fondu a maximálně 10% ve prospěch akcionáře¹⁵.

Dalším rozdíly lze nalézt v systému zdanění, kdy v ČR je mimo jiné možné daňově uznat až 12 000 Kč vložené zaměstnancem. Kapitálové výnosy jsou pak na konci spoření zdaněny jednorázovou sazbou 15%. Oproti tomu na Slovensku si zaměstnanci mohou daňově odpočítat maximálně 10% do výše 24 000 Sk. Zaměstnavatelé mohou přispívat do 3% hrubé mzdy střadatele a tyto vklady jsou zdaněny 19 % stejně jako kapitálové výnosy.

Asi největší rozdíl pak nalezneme v příspěvcích od státu, kdy u nás je možné získat maximální měsíční příspěvek ve výši 150Kč, zatím co na Slovensku žádný podobný příspěvek ze strany státu neexistuje. Navíc slovenská vláda žádnými přímými státními příspěvky nezvýhodňuje svůj druhý pilíř důchodového systému, musíme však přihlédnout k faktu, že na Slovensku se sazba důchodové daně pohybuje na úrovni 18%, zatím co v České republice na 28 %.

Obrázek 7 – Navrhovaný třípilířový systém v ČR

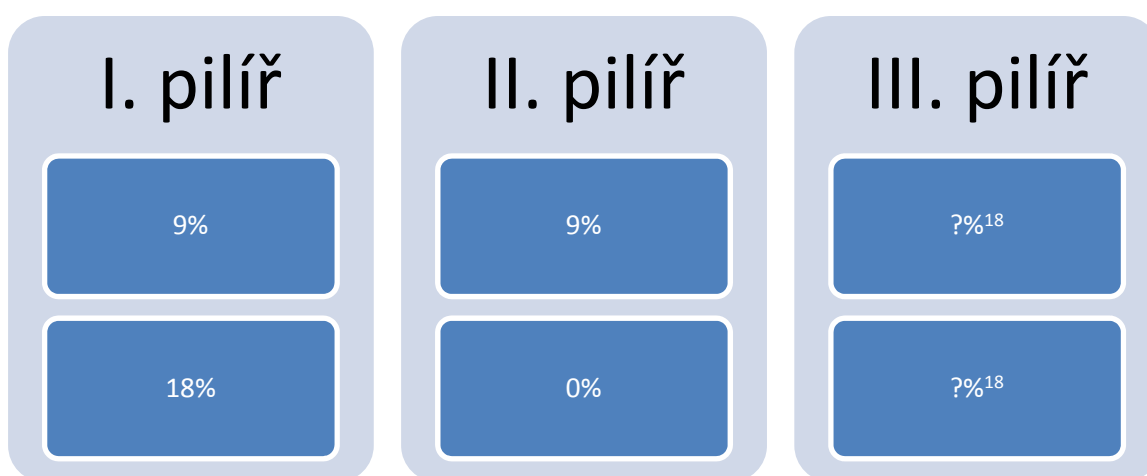
¹⁵ Z marketingových důvodů je i těchto 10% většinou rozděleno mezi účastníky. Na Slovensku musí být rozděleno mezi střadatele 97,5% a zbylých 2,5% jde do zákonného rezervního fondu.

¹⁶ Daňové úlevy

¹⁷ Státní příspěvek

Zobrazené schéma 7 popisuje dvě možné varianty, které střadatelé budou po schválení reformy mít k dispozici. V první řádce je uvedena možnost při zapojení druhého pilíře. V takovém případě se příspěvky rozdělují na dvě části a z celkových 30%, které přispívatel odvádí, směřuje 24% ve prospěch důchodového pojištění a 6 % ve prospěch důchodového spoření. V této variantě nemáme možnost účastnit se třetího pilíře.

Druhá varianta popisuje současný stav, kdy nevyužijeme druhého pilíře a zůstáváme pouze pod správou státu. Pak lze mimo I. pilíře, do kterého odvádíme 28 % z našich příjmů, využít i doplňkové penzijní připojištění.

Obrázek 8 – Druhá varianta navrhovaného systému

Schéma 8 popisuje současné možnosti nabízené slovenským střadatelům, ti si také mohou zvolit, zda do druhého pilíře vstoupit nebo ne. Oproti našemu nastavení však v obou variantách mohou dále využívat doplňkové spoření třetího pilíře.

5.3 Nákladovost druhého pilíře

Zavádění nového pilíře do důchodového systému doprovází negativní přístup z mnoha stran jak odborných, tak i veřejných, zpravidla z důvodu obecně vyšší nákladovosti správy v soukromých rukách. Vládami v Česku i na Slovensku bývá garantováno, že zavádění nového pilíře neznamena pro stávající střadatele žádné zvýšené náklady. Opak je v tomto případě, bohužel, pravdou. I když by se na první pohled mohlo jednat pouze o zanedbatelné desetinky, které správcovské společností strhávají za vedení účtu, v celkové sumě se nejedná o malé částky. Na Slovensku jsou poplatky

¹⁸ Záleží na každém, kolik si uspoří

státem regulované. Společnosti si mohou za vedení účtu účtovat maximálně jedno procento z připsané částky a za správu fondu až 0,08 % z celkové hodnoty aktiv. Jak naznačuje tabulka 12, většina z nich využívá maximální možné hranice.

Tabulka 11 - Poplatky ve správcovských společnostech SR

DSS	Vedení účtu (% odvodu)	Správa fondu (% měs. z hodnoty fondu)	Poplatek za předčasný přestup (SK)
VÚB Generali	1	0,08	2 000
Allianz	1	0,07	3 - 6000
Aegon	1	0	Min. 1 500 ¹⁹
ČSOB	1	0	4 000
ING	1	0,08	0,1 % ²⁰
AXA	1	0,08	1,5 % ²¹

Zdroj: www.etrend.sk [31]

Výjimkou zůstávají Aegon a ČSOB, které si za správu fondu žádné poplatky neučtují. Zajímavé určitě je i si všimnout jednotlivých sazeb za předčasný přestup k jiné společnosti. Ačkoliv se jedná na první pohled o přijatelných 0,07% z hodnoty fondu, musíme si uvědomit, že za celý rok se jedná již o 0,84%. To znamená, že slovenský střadatel automaticky dostane na konci svého spořicího období až o 20% nižší penzi, než na kterou by měl nárok v případě uváděných nulových poplatků.

Otázka poplatků je v české kotlině celkem komplikovaná, protože samotné poplatky společnosti nemusejí uvádět a většinou jsou schovány do výše výnosů. To nepovažuji za správné, protože jako spotřebitelé bychom k takovým informacím měli mít přístup. Z analýzy 5 největších správců fondů v České republice, kteří obhospodařují 90 % aktiv v 87 podílových fondech, vyplývá průměrná nákladovost okolo 1,67 %. Při takto vysokých poplatcích by naše budoucí penze byla dokonce o 33 % nižší než bez takovýchto poplatků.²²

Vzhledem k charakteru penzijního spoření, se zavádí regulace penzijní společnosti a ukládá se maximální možný poplatek za obhospodařování majetku v účastnických fondech a dalších poplatků se snahou o maximální jednoduchost a transparentnost.

¹⁹ 1 % z hodnoty účtu

²⁰ Z hodnoty účtu

²¹ Z hodnoty účtu

²² DUŠEK, J. – *Jak nezkazit penzijní reformy*, Hospodářské noviny, Praha, 3. 9. 2008

Účastník bude platit za veškeré standardní náklady související s obhospodařování jeho majetku v širším slova smyslu, tedy včetně úplat za výkon činnosti depozitáře a auditora, poplatků hrazených bance, poplatkům za obchody, převody a vypořádání obchodů s investičními nástroji, nákladům na marketing a akvizičních nákladů atp. jednu úplatu.

Určitě existují i varianty, jak celkovou nákladovost správcovských společností snížit. Například penzijní fond zaměstnanců společnosti Exxon Mobil vybírá u investic do širokého tržního indexu poplatky jen ve výši 0,07 procenta ročně.²³ Na Slovensku byla zaznamenána vyšší nákladovost fondů hlavně díky velmi agresivní kampani, kterou jednotlivé fondy vedly ve snaze získat co nejvíce klientů. Je známo, že spravování velkých objemů peněz je doprovázeno obecně nižší nákladovostí, ale i tak, by navrhovaný zákon měl, ponaučen od našeho souseda, upravit chování soukromých společností, při získávání nových klientů, aby nedocházelo ke zbytečnému plýtvání peněz střadatelů. Pozitivní krok, který v tomto směru česká vláda navrhuje, představuje myšlenka povinnosti zveřejnit dané poplatky, aby vznikly konkurenční tlaky, které by v čase držely poplatky na nízké a přijatelné úrovni.

S celým tímto procesem samozřejmě souvisí i provize za získávání jednotlivých klientů do portfolia správcovských společností. Náklady na vytvoření penzijních společností, získání příslušných povolení a zahájení činnosti se budou lišit v závislosti na velikosti konkrétní instituce a budou se pohybovat v řádech nejvýše desítek miliónů korun. Vzhledem ke skutečnosti, že se bude jednat o počáteční investice do dlouhodobých podnikatelských plánů, kde se dá předpokládat jejich poměrně stabilní dlouhodobé fungování, mělo by se jednat o investice vysoce rentabilní. Vzhledem k tomu, že tyto povinnosti budou plnit všechny subjekty shodně, nebude mít jejich zavedení dopad na jejich konkurenceschopnost.

Účinnost zákona se stanoví na 1. leden 2010, nicméně je třeba si v této souvislosti uvědomit, že penzijní společnosti mají od získání povolení jeden rok na vytvoření povinných účastnických fondů a další dva roky na jejich dostatečné naplnění stanovených počtem účastníků a množstvím prostředků. Navíc s ohledem na aktuální politické dění bude zřejmě docházet k dalším odkladům v zavádění důchodové reformy.

---

²³ DUŠEK, J. – *Jak nezkažit penzijní reformy*, Hospodářské noviny, Praha, 3. 9. 2008

5.4 Shrnutí

Z výše popsané kapitoly nám vycházejí odpovědi na otázky položené v jejím úvodu. Zavádění nového pilíře důchodového systému je českou vládou pojato zcela rozdílně než u našeho souseda. Se vznikem nového pilíře prakticky ukončuje význam již existujícího třetího pilíře, penzijního připojištění, které v takto nastaveném systému ztrácí smysl a jednotlivcům zaniká jedna z nejlepších možností doplňkové tvorby úspor na stáří, bráno dle míry zhodnocení k riziku. Na první pohled tak není zcela jasná výhoda, kterou by změna měla přinést. V případě zavedení systému dle navrhovaného zákona v podstatě dojde k transformaci třetího pilíře, ve kterém bude nově možné si zvolit investiční strategii a státní příspěvek bude možné získat pouze při vyšších odvodech, ale jinak se samotná podstata tohoto produktu nemění. Z těchto důvodů vidím zavedení dalšího pilíře spíše jako komplikaci v oblasti důchodového spoření a prakticky zachování stavu dvoupilířového systému v České republice. Velký přínos znamená tato novinka pro soukromé instituce, které se díky reformě dostanou k více privátním penězům a díky rozšířením služeb dosáhnout vyšších zisků.

Podobného cíle, by dle mého názoru, mohlo být dosaženo prostým oddělením majetku akcionářů a střadatelů v penzijních fondech, což by umožnilo vzniku nových fondů s možností agresivnějších investic. Zároveň by mohlo dojít k postupnému Opt-outu z prvního pilíře a převedení právě na účet penzijních fondů. Tím bychom dosáhli podobného efektu jako v plánované reformě, ale bez zbytečných počátečních nákladů na vznik nových správcovských společností, na jejich agresivní marketingové kampaně i bez zbytečných provizních odměn pro zprostředkovatele nových produktů v oblasti penzijního spoření. Na druhou stranu lze považovat navrhovaný systém jako cestu, která skutečně přinese střadatelům výhodnější důchodový systém. Z mého pohledu je lepší částečná reforma, než žádná a umožnění volby investiční strategie přináší výhodnější postavení pro všechny účastníky.

Navrhovaný systém se tak liší ve všech sledovaných parametrech. Dle návrhu české vlády má být vstup do II. pilíře zcela dobrovolný. Slovensko k tomuto kroku přistupuje až s odstupem času, pod vlivem vývoje událostí, ale původní myšlenka byla založena na povinném systému. Náš systém by měl i nadále poskytovat motivační státní podporu, což je druhá významná odchylka od daného návrhu. Poslední analyzované kritérium jsem zvolil problematiku poplatků. Souhlasím s naší úpravou, tedy neregulovat poplatky a nechat trh, ať sám určí optimální výši. Poplatky však musí být dostupné a zveřejněné.

6 Hodnocení navrhované reformy

V závislosti na dosavadních závěrech, které vyplynuly z analýz provedených v kapitolách 4 a 5, se v této části věnuji hodnocení návrhu reformy, schváleného naší vládou. První část se zaměřuje na úpravu prvního pilíře, kde zastávám názor univerzální dávky, která by měla být tímto pilířem vyplácena. V druhé části nabízím tři různé modely. Kontrast penzijního připojištění a penzijního spoření s ohledem na dosaženém zhodnocení v jednotlivých variantách. Druhý model přibližuje výši naspořené částky pro PTJ pro různé úrovně hrubé mzdy a třetí se věnuje hodnotám, kterých dosáhneme při spoření 2% z hrubé mzdy ve II. pilíři. V třetí části zastávám názor, že by nemělo docházet ke tvorbě nového pilíře, ale pouze k modifikaci toho současného.

6.1 I. pilíř

S odkazem na kapitoly 4.3 a 4.5, z kterých jasně vyplývá dlouhodobá neudržitelnost současného důchodového systému, vidím možnost převedení části peněz do správy soukromých institucí za vhodnou možnost. V otázce prvního pilíře jsem zastávám názoru, že role státu v zajištění občanů na stáří reprezentuje pouze jednu z možných variant a rozhodně se nejedná o jedinou možnost, jak se na výdaje spojené se stářím připravit. Proto pro mě univerzální dávka, vyplácená prvním pilířem, představuje ideální úpravu fungování základního pilíře důchodového pojištění. Tento rovný důchod zajišťuje každému jedinci alespoň minimální částku potřebnou k pokrytí základních lidských potřeb. Samozřejmě se zdaleka nejedná o částku pokrývající náklady na přiměřenou životní úroveň, ale hlavní myšlenka I. pilíře spočívá v tzv. zachytné síti pro nejchudší členy společnosti. Měl by fungovat na bázi průběžného přispívání a díky rovným výplatám odpadá složitá administrativa spojená s komplikovanými výpočty dávek z jednotlivých důchodů.

Otázkou zůstává, do jaké míry by mělo dojít k vyvázání do jiného pilíře. Vzhledem k finanční náročnosti se určitě nesmí jednat o velké částky a vyvázaných 9% dle Slovenského scénáře na mě působí spíše jako odstrašující příklad. Negativní dopad rychlého vyvázání jsem demonstroval v kapitole 4.5. Procento, které by mohlo být odvedeno do II. pilíře, by se mělo pohybovat na úrovni 3 – 4% s možností postupného růstu, jak navrhuje připravovaná právní legislativa. Předchozí analýza slovenského formátu poskytuje jasný důkaz, kdy již nyní dochází ke schodkovému hospodaření státního rozpočtu v otázce důchodového systému a vzniklý propad představuje pro tamní vládu velmi aktuální problém. Stejně jako naše země ani naši sousedé neplánují v nejbližší době další privatizační projekty, které by dle učebnicových modelů měly předcházet spuštění důchodových reforem a sloužit k pokrytí jejich nákladů.

Univerzální dávka by měla vycházet z úrovně chudoby v naší zemi a pohybovat se tedy kolem 15 – 20%²⁴ k průměrné hrubé mzdě. Společně s dodatečným spořením na stáří, například prostřednictvím druhého pilíře, bychom měli dosáhnout adekvátní sumy pro standardní životní úroveň.

6.2 II. pilíř

Základní otázkou zůstává, zda by měl být druhý pilíř dobrovolný nebo povinný. Diskutabilní otázkou samozřejmě zůstává, zda druhý pilíř jako takový vůbec zavádět. S odkazem na předešlé důkazy o dlouhodobé finanční neudržitelnosti stávající úpravy, ale považuji za velmi důležité pokračovat ve snaze o změnu fungování sociálního zabezpečení v České republice.

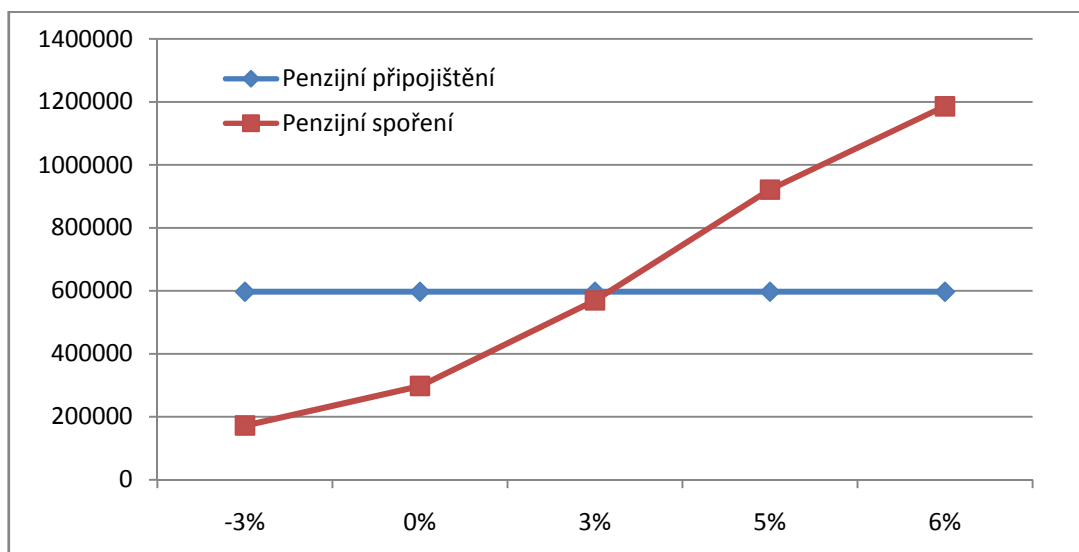
Dobrovolný systém nabízí jednoduchou výhodu, je dobrovolný a záleží na každém, zda této možnosti využije nebo ne. V ideálním případě si dokážeme představit takovou populaci, schopnou uvědomit si své budoucí hrozby a plně využít možností k předejití těchto hrozeb. Na druhé straně stále v realitě existuje nezanedbatelná skupina populace, která si dané hrozby neuvědomuje, nepřikládá k nim dostatečnou důležitost, nebo se s myšlenkou sebezajištění na stáří neztotožňují. Povinný systém by měl platit pouze pro nové účastníky. Ti stávající by měli dostat možnost, zda si zachovají současné podmínky, nebo zda využijí možností nového systému.

Další argument, o který se opírám při prosazování povinné účasti v systému, přináší jednak zpráva Světové banky, která byla představena ve třetí části mé práce, kde se jasně doporučuje povinně zavedený druhý pilíř. Nízkopříjmové skupiny obyvatel pravděpodobně nebudou nijak výrazně reagovat na stimuly poskytované ze strany státu, zatímco středně a vysoko příjmové skupiny by spořily i bez těchto stimulů. Zároveň shledávám velice nešťastný přístup Slovenské vlády, která od povinné účasti upustila a umožnila lidem zpětný přestup zpátky do prvního pilíře. Tím celý zavedený systém silně srazila. Nejen že lidem, kteří dané možnosti využili, tento přestup způsobil značné finanční ztráty, ale byla tím porušena konzistence celého systému. Nelze přece v době, kdy se daří danou úpravu chválit a ve chvíli, kdy je potřeba zachovat chladnou hlavu a trpělivost naopak lidi odrazovat.

V povinném systému nejsou prakticky potřeba stimuly ze strany státu, který tím ušetří značné finanční prostředky. V našem případě, ale určitá motivace k vyvázání z prvního pilíře a přejítí do pilíře druhého má určitý význam, ve smyslu pravděpodobně vyššího důchodu v budoucnu.

---

²⁴ Odbor 10. MPSV.CZ [online]. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009 , 1.1.2009 [cit. 2009-05-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/874>>

Obrázek 9 - Vývoj Penzijního připojištění a Penzijního spoření

Zdroj: Vlastní propočet

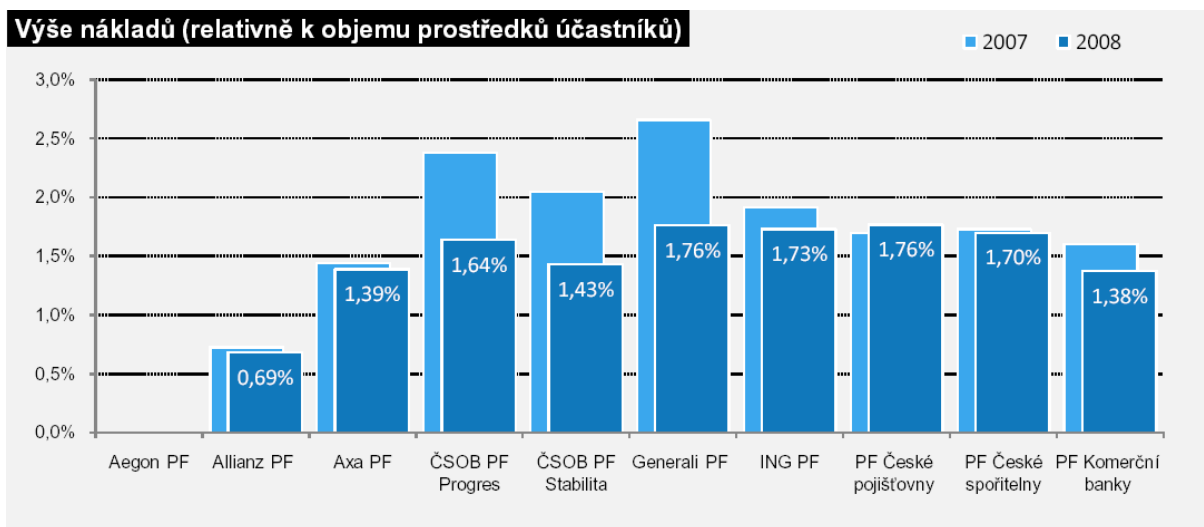
Obrázek 9 zachycuje vztah penzijního připojištění a penzijního spoření pro jedince, který si začal spořit ve věku 20 let částku 500 Kč, kterou si odkládá každý měsíc po dobu 40 let. Došlo k jednoduchému namodelování vývoje jeho úložek v závislosti na míře zhodnocení bez vlivu inflace. Pro oba pilíře předpokládáme shodné náklady na jejich správu, a proto také v modelu nejsou zahrnuty.

Modrá křivka představuje vývoj penzijního připojištění, které bereme s ohledem na konzervativní podstatu produktu jako konstantní a předpokládáme pravidelné každoroční zhodnocení 3%. Takto získaný výnos nám na konci spoření přinese celkovou sumu 596 952Kč při 500 Kč měsíční úložky, 150 Kč měsíčního státního příspěvku a zhodnocení 3% p. a. Díky každoročnímu zhodnocení a státním příspěvkům dosahuje výnos z penzijního připojištění za celou dobu spoření 6,2% p. a. Ovšem bez zachycení inflace a vlivu poplatků. Disponibilní částka na konci spoření se samozřejmě bude výrazně lišit od tohoto modelu, ale pro posouzení obou modelů můžeme společně vnější vlivy opřít.

Červená křivka zachycuje vývoj penzijního spoření za stejných podmínek, které byly použity při modelování penzijního připojištění. Reprezentuje jedince, který začal spořit ve věku 20 let částku 500 Kč měsíčně do druhého pilíře důchodového systému. K této částce má nárok na 120 Kč státního příspěvku. Procento zhodnocení však předem nelze určit ani zaručit.

Vyjdeme-li z pesimistického scénáře, kdy zhodnocení dosáhne záporné hodnoty – 3%, pak hrozí, že výsledná částka na účtu daného střadatele dosáhne pouhých 172 043 Kč. Což vzhledem k celkovým úložkám ve výši 240 000 Kč představuje 30% propad. Naopak, zaměříme-li se na optimističtější prognózy, podložené dlouhodobým výkonem hlavních světových indexů, zhodnocení 5 – 6% již vykazuje mnohem atraktivnější variantu. Při 5% zhodnocení bychom na konci spoření mohli mít k dispozici 920 000 Kč, respektive 1 185 000 Kč pro 6% roční zhodnocení. Znovu připomínám nezahrnutí inflace a poplatků. Penzijní spoření dosahuje přibližně shodné úrovně s penzijním připojištěním při zhodnocení 3% p. a., které přináší konečnou částku na účtu penzijního spoření ve výši 569 400 Kč. Částky pro jednotlivé roky jsou uvedeny v příloze E.

Pro zavedení možnosti agresivnějších investičních možností se opírám o dvě hlavní kritéria. Jednak předem uvedený přehled dosavadních výkonů hlavních světových indexů (příloha D), který zaručuje určitou míru dlouhodobé stability. A druhým je právě možnost dosáhnout daleko lepšího zhodnocení s odkazem na výše popsaný obrázek 9.

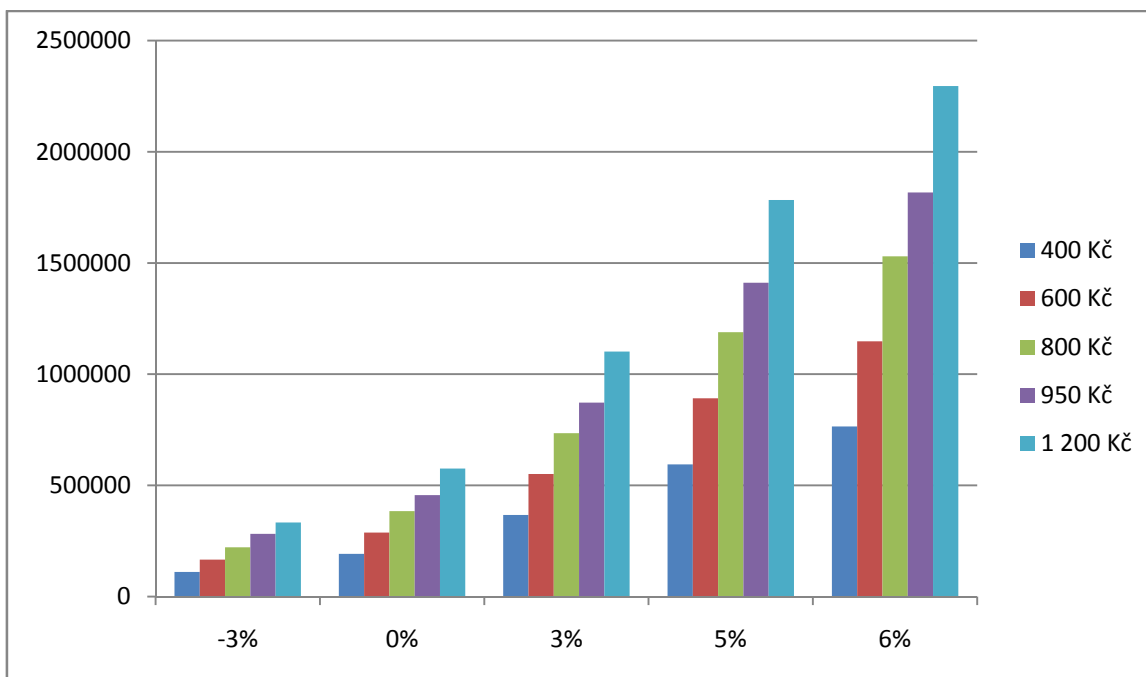

Obrázek 10 - Nákladovost penzijních fondů v roce 2007 a 2008

Zdroj: www.produktovelisty.cz

Obrázek 10 zachycuje nákladovost jednotlivých penzijních fondů v poměru k objemu svěřených prostředků. Celkové náklady tvoří součet provizních a administrativních nákladů včetně započteného salda provizních výnosů a nákladů. Tento obrázek 10 slouží jako výchozí důkaz pro očištění výpočtu budoucího výnosu z penzijního připojištění a penzijního spoření, které jsem provedl v předchozích odstavcích, kdy je evidentní srovnatelná úroveň na správu penzijních fondů a fondů v rámci penzijního spoření.

Rizikem samozřejmě zůstává právě dané zhodnocení, které se nedá předpovídat, ani ovlivnit a výsledek může silně zklamat naše optimistická očekávání. Jednoznačné závisí na přístupu každého jedince k danému riziku, a proto by nám každopádně měla být dána možnost se svobodně rozhodnout.

Obrázek 11 – naspořená částka z hrubé mzdy při vyvázání 4%

Zdroj: vlastní propočty

Obrázek 11 zachycuje situaci, kdy z prvního pilíře vyvážíme měsíčně 4% pro různé úrovně hrubé mzdy. V modelu předpokládám, že se během let nebude toto vyvážené procento měnit a budou stále odváděny 4% bez státního příspěvku a jiných daňových výhod. Není zohledněn vliv inflace ani poplatků a pracujeme se stejně definovaným PTJ jako v předchozím modelu. Částka 400 Kč odpovídá hrubé mzdě 10 000 Kč a znamená konečnou sumu v hodnotě 110 996 Kč při zhodnocení – 3%. Naopak při dosažení 6% zhodnocení se dostaneme na částku 765 113 Kč. Měsíční částka 950 Kč odpovídá průměrné mzdě, která se dle statistického úřadu za rok 2008 pohybuje na úrovni 23 542 Kč. Tato hodnota přináší po 40 letech spoření sumu 280 000 Kč respektive 1 817 215 Kč při ročním zhodnocení – 3% respekt. 6%. 1 200 Kč měsíčně dosáhneme při průměrné hrubé mzdě 30 000 Kč a při zhodnocení 6 % ročně bychom nastřádali 2 295 429 Kč.

6.2.1 Výpočet dočasného důchodu I.

Zohledníme-li, že výplaty by v nově zavedeném systému měly být vypláceny pojišťovnami, postupujeme stejně jako pro výplatu důchodu ze životního pojištění. Vycházím z úmrtnostních tabulek z roku 2006 pro $i = 0,024$ a $v = 0,9765625$. Příloha F.

$$\ddot{a}_{xn} = \frac{N_{60} - N_{80}}{D_{60}} = \frac{298740,03 - 35669,23}{20402,78} = 12,8938$$

(2)

Vezmeme-li částku 1 000 000 Kč, což přibližně odpovídá měsíčnímu odvodu 950 Kč, tedy 4% z průměrné hrubé mzdy, a ročnímu zhodnocení ve výši 4%. Dostaneme se na roční částku důchodu 77 556 Kč, která by danému jedinci byla vyplácena po dobu 20 let. Při současných úrovních to znamená 27,45% náhradového poměru z druhého pilíře. Při nastavení univerzální dávky z I. pilíře na úrovni 20% průměrné mzdy což odpovídá hodnotě 5 000 Kč, dosáhneme náhradového poměru 47,45%. Ovšem bez zohlednění poplatků, inflace a vývoje průměrné mzdy.

Vezme-li stejný postup pro úroveň mzdy 10 000 Kč, znamená naspořená suma po 40 letech částku 465 000 Kč. To odpovídá ročnímu důchodu 36 300 Kč po dobu 20 let a dostáváme se na úroveň 30,3% v relaci k hrubé mzdě. Spolu s univerzální dávkou ve výši 5 000 Kč by celkový náhradový poměr představoval 80,3% současné hrubé mzdy.

6.2.2 Výpočet doživotního důchodu I.

Na následujících řádcích přibližuji výpočet doživotního důchodu za stejných výchozích podmínek, které jsem použil v předchozí podkapitole 6.2.1 a tedy i stejných úmrtnostních tabulek.

$$\ddot{a}_x = \frac{N_x}{D_x} = \frac{N_{60}}{D_{60}} = \frac{298740,03}{20402,78} = 14,64$$

(3)

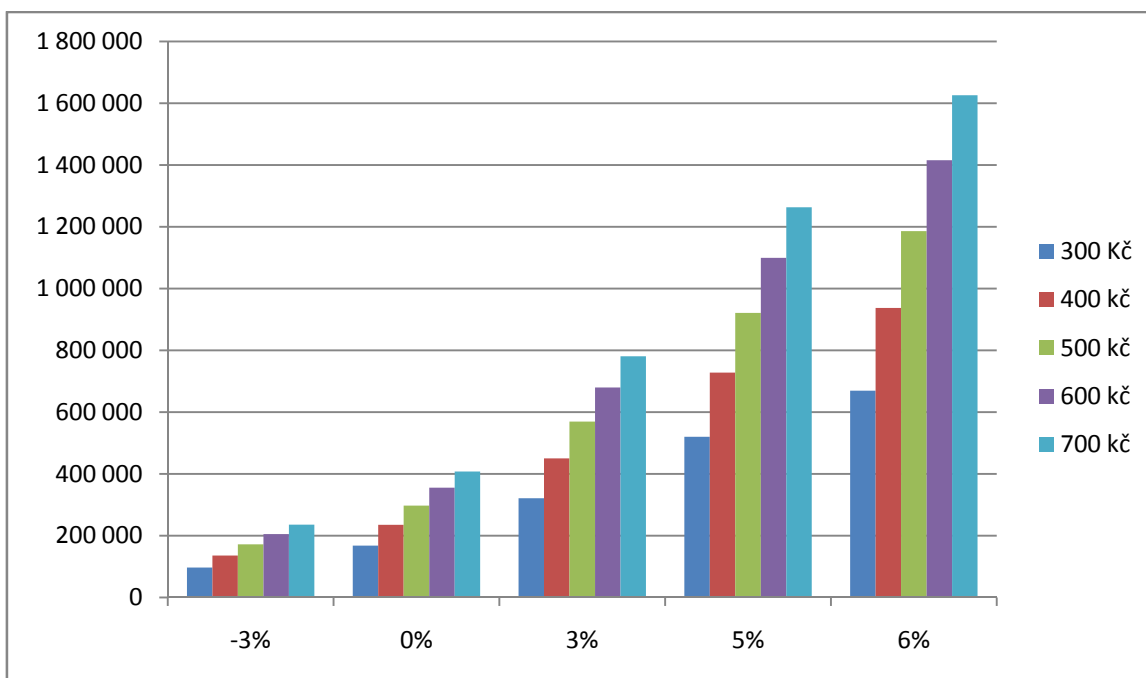
Vezmeme-li opět částku 1 000 000 Kč, dostaneme se na roční částku doživotního důchodu ve výši 68 399,45 Kč. Tím nám náhradový poměr klesá oproti dočasnému důchodu na 24,21%. Při nastavení univerzální dávky z I. pilíře na úrovni 20% průměrné mzdy, což odpovídá hodnotě 5 000 Kč, by bylo dosaženo náhradového poměru 44,21%. Ze mzdy 10 000 Kč jsme schopni naspořit 465 000 Kč, které by pro nás znamenaly 31 800 Kč ročního doživotního důchodu a společně s univerzální dávkou 76,5% náhradového poměru.

Jedná se o velmi zjednodušené modely výpočtu dočasného a doživotního důchodu, na kterém se snažím demonstrovat princip investování a jeho možnosti, které nám přináší různé míry

zhodnocení. Při zachování dnešních podmínek a za předpokladu dosažení kladného zhodnocení našich investic, dosahujeme přibližně stejných výsledků, které přináší současný systém, ale zároveň dochází k jeho finanční stabilizaci a dlouhodobé udržitelnosti.

6.2.3 Výpočet dočasného důchodu II.

Předchozí modely zohlednily vyvázání 4%. V následujícím grafu se věnuji zbylým 2 %, které by měly směřovat do nového pilíře, na které by nám vznikl nárok na státní příspěvek.

Obrázek 12 - naspořená částka z hrubé mzdy při vyvázání 4%

Zdroj: vlastní propočet

Výpočet dočasného důchodu na dobu dvacet let vychází ze vzorce (2) uvedeném v kapitole 6.2.1. Použijeme měsíční částku 500 Kč, která odpovídá vyvázaným 2 % z průměrné hrubé mzdy, zohledněnou o měsíční státní příspěvek 120 Kč. Z celkové naspořené částky 720 000 Kč bychom získali roční dočasný důchod 55 900 Kč, který znamená 19% náhradového poměru. Ovšem při zhodnocení o pouhé 1% se dostaneme na poměr 10% k hrubé mzdě.

6.2.4 Výpočet doživotního důchodu II.

Doživotní důchod zjistíme ze vzorce (3) z kapitoly 6.2.3. Pro stejné hodnoty použité v kapitole 6.2.4 dosahuje roční doživotní důchod hodnoty 49 000 Kč a odpovídá náhradovému poměru 17%. Při zhodnocení o 1% jsme na úrovni 8% k hrubé mzdě.

6.2.5 Důchod z II. pilíře

Princip daného systému spočívá ve výplatách univerzální dávky z I. pilíře a zhodnocených úspor z II. pilíře, které by měly přesahovat úroveň dané univerzální dávky. S ohledem na předešlé výpočty mohu potvrdit, že formou rovného důchodu bychom zachovali míru solidarity i redistribuce a dosažením kladného zhodnocení v rámci II. pilíře i dostatečných důchodových plateb ve stáří. Z hrubého modelu bez zahrnutí vlivu inflace a dalších faktorů nám vychází hodnota 117 400 Kč ročního důchodu, při 6% odvodech z průměrné hrubé mzdy. Tedy 61% náhradového poměru. Při 1% zhodnocení představuje roční doživotní důchod částku 63 300 Kč a 42,4% náhradového poměru.

6.3 III. pilíř

V souvislosti se zavedením druhého pilíře dochází k velmi silnému oslabení významu penzijního připojištění. To je pro střadatele atraktivní především díky státnímu příspěvku, ve chvíli, kdy začneme využívat druhý pilíř a ztratíme nárok na státní podporu v rámci penzijního připojištění, přestává být pro nás atraktivní. Vzhledem k tomu, že by pro stát bylo finančně naprosto neúnosné zvýhodňovat oba produkty, je na místě úprava zákona umožňující účast pouze v jednom z daných pilířů.

Z mého pohledu ale není nutné vytvářet zcela nový pilíř v rámci důchodové reformy. Vytvoření nového prvku bude bezpodmínečně spojeno s enormními marketingovými náklady a výplatami provizí, dle vzoru Slovenska. A jak jsem demonstroval v předchozích odstavcích, i nepatrné desetiny procent hrají v celkové sumě značný význam. K tomu, abychom dosáhli našeho cíle, tedy rozšíření možnosti alokace našich finančních prostředků v rámci povinných důchodových odvodů, stačí vytvoření takovýchto fondů v rámci již existujícího penzijního připojištění. Oddělení majetku akcionářů a samotných střadatelů by tento proces umožnilo. V současné právní úpravě má každý účastník nárok na změnu penzijního fondu již po dvou letech spoření, a po zavedení změn by docházelo ke stejným přesunům přispěvatelů, jako dochází dnes.

V praxi by tento proces mohl probíhat pomocí specializovaných fondů, které by se vytvořily v rámci penzijního připojištění a přímo by se zaměřovaly na peníze vyvázané z I. pilíře, tedy uvedené 4%. S ohledem na princip tohoto fondu by v něm byl nastaven speciální penzijní plán. Tento fond by měl podléhat zvýšenému dohledu ze strany státních institucí. Jak jsem uvedl v úvodu této kapitoly, jsem zastáncem, aby tato 4 vyvázaná procenta byly povinně převedeny na účty penzijních fondů. Obecně nejsem zastáncem, aby stát příliš zasahoval do chodu soukromé instituce. Ale v souvislosti se zajištěním důchodu na stáří bychom mohli částečně tuto možnost připustit.

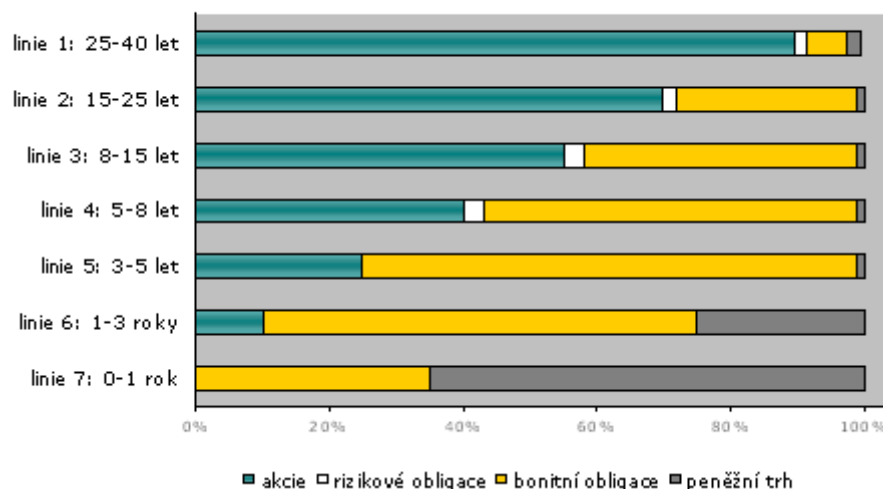
I když nejprve musí být zhodnocena garance, jakou by měl stát nad tímto povinným systémem přijmout. V rámci již fungujícího systému penzijního spoření by byly alokovány zbylé 2%, se kterými návrh důchodové reformy počítá. V předchozí kapitole 6.2 jsem na uvedených modelech jasně demonstroval, že i tato dvě procenta by v celkové výši důchodu hrály významnou roli. Zvýšení hranice příspěvků, na které lze získat státní příspěvek reprezentuje určitě velmi vhodnou strategii politické obce.

Za správnou považuji i myšlenku zachovat současnou úpravu penzijního připojištění, které by mohlo dále fungovat paralelně s nově zavedeným systémem. Ten by však mohl fungovat v rámci již existujících penzijních společností, bez ohledu na to, zda jej budeme považovat za druhý nebo třetí pilíř našeho důchodového systému. Pro přehlednost může být takováto diferenciací namísto. Zvýšený objem prostředků svěřený do správy soukromých institucí by mohl být impulsem pro vznik nových penzijních společností. Ale jak již bylo zdůrazněno dříve, tento vznik by neměly doprovázet astronomické marketingové akce a další neefektivní kampaně s cílem získat zákazníky.

Prostor pro případnou úpravu vidím v možnosti investičních portfolií. Zde bych se inspiroval již zaběhnutými investičními programy, které jsou v průběhu doby spoření přizpůsobovány našim potřebám. V tomto případě by se jednalo o změnu investiční strategie v průběhu let. V praxi by to znamenalo, že na začátku našeho spoření bychom většinu aktiv investovali do akciových instrumentů s agresivnější politikou a pravděpodobně vyšším výnosem, a jak by se blížil konec našich úložek, tyto aktiva by se postupně přesouvaly do konzervativnějších instrumentů, aby byla zajištěna očekávaná suma na konci spoření. Výše popsany model je zachycen v následujícím obrázku 12. Takto upravený model by mohl efektivně sloužit pro střadatele s konzervativnějším přístupem k riziku, kdy bychom mohli tento postupný přechod nastavit již po pár letech spoření. Nabízí se i střadatelům, kteří očekávají přechod mezi fondy a nehrozí jim vysoké ztráty.

Obrázek 12 popisuje vývoj portfolia s ohledem na dobu trvání spoření. Model není vhodný pouze pro mladé účastníky daného fondu, ale je aplikovatelný prakticky na kteroukoli generaci. Pro střadatele do 30 let vidíme jasnou nadvládu akciového zastoupení, které dosahuje kolem 90% z celého portfolia. Naopak u spořitele, kterému do výplaty zbývají jednotky let, reprezentují akcie naprostou minoritu v celkové skladbě.

7 linií podle let do konce investičního horizontu klienta

Obrázek 13 - Přehled rozložení investiční strategie s ohledem na dobu spoření

Zdroj: www.pioneer.cz

Druhý instrument, který by sloužil k ochraně našich investic a zároveň zaručil určitou míru bezpečnosti, by měl fungovat na principu rezervního fondu, který známe z praxe penzijních fondů. V realitě by každoročně bylo alokováno určité procento zhodnocení, dosažené agresivnější formou investování, do instrumentu s nižším investičním rizikem. S přibližující se dobou výplaty by se toto procento nejspíš postupně zvyšovalo. Jedná se tedy o podobný model, jaký byl navržen v předcházející části, ale s tím rozdílem, že by se jednalo o tvorbu adekvátních rezerv již od prvních let spoření. Podobnou konstrukci bychom pak mohli použít i v případě vyplácení důchodů, kdy nám peníze leží na účtu pojišťovny, jakož to správce výplatní částky, třeba i dvacet let.

V případě dlouhodobě příznivých vývoje na akciových trzích může podobný opatrnostní přístup způsobit jisté ztráty, ale s ohledem na vysokou nejistotu a nestabilitu na kapitálových trzích, v dnešní době více než aktuální, naopak tvoří jeden z možných bezpečnostních opatření. Vrátime-li se k fundamentální myšlence celého systému, jehož hlavním záměrem není nic jiného než umožnit nám akumulaci prostředků na stáří, měly by opatrnost a konzervativnější přístup stále převažovat.

Jednotlivé prvky bych automaticky do nastavení jednotlivých fondů nevkládal, pouze bych je použil jako prostředek k rozmělnění investiční strategie jednotlivých střadatelů. Díky tomu bychom byli schopni uspokojit jak populaci s vysokou mírou důvěry v kapitálové trhy a umožnit jim agresivní formu spoření, a naopak i vytvořit podmínky pro opatrnější nebo méně zkušené investory.

7 Závěr

Za cíl mé diplomové práce jsem si na začátku zvolil analýzu současných důchodových systémů v České republice a na Slovensku a jejich srovnání v kontextu s probíhající důchodovou reformou v ČR. V jednotlivých kapitolách jsem se pak zabýval hlavními tématy, která si EU zvolila za své priority v otázce důchodových systémů.

Prvním hlavním tématem EU je zajištění odpovídajících důchodových příjmů pro všechny občany. V kapitole 4 jsem se na tuto problematiku podíval z pohledu náhradového poměru a vnitřní míry výnosu. Z analýzy jasně vyplynulo, že náhradový poměr se v obou sledovaných státech pohybuje pod průměrem EU (50%). Po spuštění důchodových reform u nás i na Slovensku by se dané procento nemělo příliš změnit, pouze dojde k rozdělení poměru vyplácení důchodu, kdy postupně poroste význam II. pilíře.

Další významným bodem, kterým se EU zabývá, představuje dlouhodobá finanční udržitelnost systémů důchodového zabezpečení. Vzhledem k demografickým vývojem, které jsem popsal v kapitole 4, stejně jako k dostupným prognózám o vývoji financí v sociálním pojištění, vidím nevyhnutelnou potřebu zásahu vládních autorit v obou zemích do svých systémů sociálního zabezpečení. Postupné stárnutí obyvatel vyjádřené mírou závislosti v kapitole 4 znamená rostoucí nároky na státní rozpočet.

Slovensko tento problém začalo řešit zavedením, na začátku, povinného druhého pilíře. Ale kvůli rychlému spuštění reformy došlo ke špatným odhadům počtu lidí, kteří do II. pilíře přestoupí. To způsobilo, že z II. pilíře byla vyvázána daleko větší částka, než odborníci očekávali. Proto v současné době dochází ke schodkovému hospodaření na účtu důchodového pojištění, které zatím pokrývají přebytky na ostatních fondech systému sociálního zabezpečení.

Při porovnávání jednotlivých kritérií jsem došel k závěru, že česká vláda, se částečně inspirovala ze slovenského modelu, ale pro realizaci důchodové reformy zvolila odlišnou formu. Shodně chce zavést II. pilíř, který by ale nebyl povinný a z I. pilíře by vyvazoval pouze 4 procenta z plánovaných celkových 28 %. Tento model by umožnil zachovat stabilitu I. pilíře, a zároveň by střadatelé dostali možnost lepšího zhodnocení svých finančních prostředků. Líbí se mi snaha neregulovat poplatky, které by vlivem konkurence mohly postupně klesat na přijatelnou úroveň. Pokud se tato hypotéza nepotvrdí, domnívám se, že stát může kdykoli k podobné regulaci přistoupit.

Při hodnocení navrhované reformy jsem prozkoumal dopady zavedení II. pilíře na naše celkové úspory a dosažené důchody na konci naší aktivní části života. Srovnávací model penzijního připojištění a penzijního spoření mi pomohl nalézt odpověď na otázku, který z těchto fondů představuje efektivnější prostředek pro tvorbu peněžních rezerv na stáří. Porovnáním těchto produktů z pohledu výnosnosti jsem zjistil jednoznačnou výhodu penzijního spoření. Díky uvolněné investiční strategii nám umožňuje dosáhnout například až dvojnásobné hodnoty naspořených vkladů, než které nám může přinést penzijní připojištění. Druhý pohled, založený na opatrnostním principu a v souvislosti s konzervativním vnímáním penzijního připojištění, naopak více vyzdvihuje právě penzijní připojištění. Musím uznat, že tu existuje riziko velmi citelné ztráty na účtech penzijního spoření, které nám může významnou měrou zkrátit rezervy na stáří. Nabízí se proto otázka, na kolik má stát garantovat penze i v II. pilíři. A zřejmě by podobná garance v případě povinného vstupu do II. pilíře fungovat měla.

Z druhého modelu, ve kterém jsem zkoumal výše důchodu pro PTJ pro různé úrovně průměrné hrubé mzdy, za současných podmínek vyplývá silná redistribuce a solidarita realizovaná prostřednictvím univerzální dávky poskytované v I. pilíři. Vzhledem k nejasnosti některých vstupních parametrů jsem pracoval pouze se zjednodušeným modelem, který naznačuje princip fungování II. pilíře a reálné částky budou nižší.

Analýzu jsem rozdělil do dvou modelů. První zkoumá výsledky čtyřprocentního převodu prostředků z I. pilíře do II. a další model se zabývá dvouprocentním příspěvkem do druhého pilíře, na který by nám vznikl nárok na státní příspěvek. Při namodelované průměrné mzdě mi vyšla měsíční částka doživotního důchodu kolem 9 500 Kč, kterou by nám poskytoval II. pilíř za předpokladu 4% zhodnocení. Pokud by naše peníze byly v průběhu let zhodnocovány pouze jedním procentem, výsledný důchod by se pohyboval v poloviční výši. Tento model jednoznačně demonstruje vliv dosaženého zhodnocení na celkovou hodnotu našich výsledných důchodů.

Po zpracování této diplomové práce docházím k závěru, že návrh reformy důchodového systému v České republice se opírá o rozdílný přístup než Slovenská republika. Jednotlivé parametry umožňují rozsáhlou škálu možností, konkrétní návrh nejvhodnější varianty pro naši zemi zřejmě ještě zabere nějaký čas. Otázkou zůstává, zda se pro danou reformu důchodového systému nalezne dostatečný politický konsensus, který by umožnil její úspěšné spuštění a dlouhodobou životaschopnost.

8 Zdroje

- [1] *Národní strategická zpráva o přiměřených a udržitelných důchodech* [online]. MPSV 2009 [cit. 2009-02-18]. Dostupné na www: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/1450/CZ_nsrp_cz.pdf>
- [2] *Společné cíle EU* [online]. MPSV 2009 [cit. 2009-02-18]. Dostupné na www: <<http://www.noviny-mpsv.cz/cs/1098>>
- [3] ARNOLDOVÁ, A. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení, I. část*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0728-X, s. 376.
- [4] VOSTATEK, J. *Sociální a soukromé pojištění*. 1. vyd. Praha: CODEX Bohemia, 2000. ISBN 80-85963-21-3.
- [5] KREBS, V. *Sociální politika*. 3. vyd. Praha: ASPI, 2005. ISBN 80-7357-050-5, s. 504.
- [6] SOCIÁLNA POISŤOVŇA – *História dôchodkového zabezpečenia*, [online], [cit. 2009-02-17]. Dostupné na www: <<http://www.socpoist.sk/charakteristika-a-cinnost/383s>>
- [7] Finance.cz - *Současný stav v České republice*, finance.cz, [online], [cit. 2009-02-15]. Dostupné na www: <<http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/duchodovy-system/soucasny-stav-v-Ceske-republice/>>
- [8] MPSV – *Důchodové pojištění*, [online], MPSV, [cit. 2009-02-15]. Dostupné na www: <<http://www.mpsv.cz/cs/3>>
- [9] MPSV – *Sociální zabezpečení 2008*, [online], MPSV, [cit. 2009-02-20]. Dostupné na www: <http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/C3D8F053-C743-4DF8-B7E7-5E673F0B450B/0/soc_zab_2008.pdf>
- [10] SAGIT – *Osobní vyměřovací základ*, internetový portál sagit.cz, [online], [cit. 2009-02-20] Dostupné na www: <http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=154&typ=r&levelid=SZ_238.HTM>

- [11] MPSV – *Hlavní změny v důchodovém pojištění schválené v roce 2008*, internetový portál portal.gov.sk, [online], [cit. 2009-02-21]. Dostupné na www:
< <http://www.portal.gov.sk/Portal/sk/Default.aspx?CatID=17&etype=1&eventid=1576>>
- [12] VLÁDA SR – *Obecné informácie o dôchodkovom poistenie*, internetový portál mpsv.cz, [online], [cit. 2009-02-19]. Dostupné na www:< <http://www.mpsv.cz/cs/5409>>
- [13] JELÍNKOVÁ, J. – *Slovenská dôchodová reforma*, internetový portál cevro.cz, [online], [cit. 2009-02-22]. Dostupné na www: <<http://www.cevro.cz/cs/cevrorevue/aktualni-cislo-on-line/2005/2/42285-slovenska-duchodova-reforma.html>>
- [14] NOVÝ DŮCHODKOVÝ SYSTÉM NA SLOVENSKU – Brožúra ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, 2006
- [15] ADSS – *Zakladajúci členova Adss*, internetový portál adss.cz, [online], [cit. 2009-02-19]. Dostupné na www: < <http://www.adss.sk/Default.aspx?CatID=54>>
- [16] Bezděk, V. *Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (současný stav a potřeba reformy)*, 1. a 2. díl. Praha 2000. VP č.25. Česká národní banka. Sekce měnová. 131s
- [17] WORLD BANK - *Averting the old age Crisis*, A World Bank Policy Research Report, Oxford university press, 1994, 436 s.
- [18] PENSIONS AT A GLANCE: PUBLIC POLICIES ACROSS OECD COUNTRIES, 2005 EDITION – ISBN-92-64-018719,OECD 2005
- [19] LOUŽEK, M. – *Důchodová reforma – revoluce, nebo evoluce?*, internetový portál obcinst.cz, [online], [cit. 2009-02-19]. Dostupné na www: < <http://www.obcinst.cz/cs/DUCHODOVA-REFORMA-8211-REVOLUCE-NEBO-EVOLUCE-c1243/>>
- [20] ILO – *Pension systems and strategies*, internetový portál ilo.org, [online], [cit. 2009-02-27]. Dostupné na www: < <http://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm>>

- [21] BERLIN INSTITUT – Europe’s demographic future, internetový portál berlin-institut.org, [online], [cit. 2009-03-03]. Dostupné na www:
< http://www.berlin-institut.org/fileadmin/user_upload/Europa/Kurz_Europa_e_B_Map.pdf >
- [22] INFOSTAT - Prognóza vývoja obyvateľstva SR do roku 2050, [online], [cit. 2009-02-27]. Dostupné na www infostat.sk: < <http://www.infostat.sk/vdc/pdf/prognoza2050vdc2.pdf> >
- [23] EUROSKOP - *Diskuse o budoucnosti*, [online], [cit. 2009-02-27]. Dostupné na www.euroskop.cz: < <http://www.infostat.sk/vdc/pdf/prognoza2050vdc2.pdf> >
- [24] Current and prospective theoretical pension replacement rates, report by the ISG of the SPC, 2006
- [25] BEZDĚK, V. – *Závěrečná zpráva 2005*, [online], [cit. 2009-03-05]. Dostupné na www.refomrmaduchodu.cz: < http://www.mpsv.cz/files/clanky/2235/zaverecna_zprava.pdf >
- [26] MPSVR SR – 2. *Pilier opät’ otvorený*, [online], [cit. 2009-03-06]. Dostupné na www.employment.gov.sk:
< http://www.employment.gov.sk/pk/2760_2003_II_1/dolozka_fin.htm >
- [27] GOLIAŠ, P. – *Pasca prvého piliera*, [online], [cit. 2009-03-06]. Dostupné na www.etrend.sk:
< <http://blogy.etrend.sk/inekomenty/pasca-prveho-piliera/149743.html> >
- [28] MFCR – *Vnitřní míra výnosu*, [online], [cit. 2009-03-06]. Dostupné na www.mfcr.cz:
< http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Reforma2_J05_pdf.pdf >
- [29] MPSVR SR - *Analýza výhodnosti a nevýhodnosti zotrvania v II. piliři pre jednotlivé skupiny sporiteľov*, [online], [cit. 2009-03-06]. Dostupné na www.employment.gov.sk:
< <http://www.employment.gov.sk/New/index.píp?id=13069.pdf> >
- [30] MPSVR SR - *Predbežné hodnotenie postupu dôchodkovej reformy na Slovensku*, [online], [cit. 2009-03-11]. Dostupné na www.employment.gov.sk:
< <http://www.employment.gov.sk/index.php?SMC=1&id=12970> >

- [31] FICO, R. – *Z II. pilina chce odísť zaujímavý počet ľudí*, [online], [cit. 2009-03-10]. Dostupné na [www.peniaze.pravda.sk: <http://peniaze.pravda.sk/fico-z-ii-piliera-chce-odist-zaujimavy-pocet-ludi-f6q-sk_dochodky.asp?c=A090328_070439_sk_dochodky_p01>](http://peniaze.pravda.sk/fico-z-ii-piliera-chce-odist-zaujimavy-pocet-ludi-f6q-sk_dochodky.asp?c=A090328_070439_sk_dochodky_p01)
- [32] ZÁBORSKÝ, J. – *Dôchodkové sporenie nestojí nič navyše, nie je však zadarmo*, [online], [cit. 2009-03-12]. Dostupné na [www.etrend.sk: <http://www.etrend.sk/osobne-finance/moj-dochodok/dochodkove-sporenie-nestoji-nic-navyse-nie-je-vsak-zadarmo/41430.html>](http://www.etrend.sk/osobne-finance/moj-dochodok/dochodkove-sporenie-nestoji-nic-navyse-nie-je-vsak-zadarmo/41430.html)
- [33] FINANCE.CZ – *Český důchodový systém*, [online], [cit. 2009-03-20]. Dostupné na [www.finance.cz: <http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/duchodovy-system/soucasny-stav-v-Ceske-republice/>](http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/duchodovy-system/soucasny-stav-v-Ceske-republice/)
- [34] DUCHÁČKOVÁ, E. - *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 2. vyd. aktualiz. Praha: Ekopress, 2005. 178 s. ISBN: 80-86119-92-0
- [35] FRIEDMAN, M.: *Speaking the Truth About Social Security Reform*. Briefing Papers, CATO Institut, April 1999.
- [36] MULLER, K.: *The Political Economy of Pension Reform in Central-Eastern Europe*. Cheltenham, UK - Northampton, MA, USA, Edward Elgar 1999.
- [37] ŠULC, J., - *Alternativy reformy penzijního systému v ČR*, skripta VŠFS, Praha 2005
- [38] Zákon 42/1994 Sb., o penzijním připojištění (v platném znění)
- [39] PŘIB, J., - *Kdy do důchodu a za kolik*. Praha GRADA Publishing, 1999. ISBN 80-7169-852-0
- [40] ŠULC, J., - *Penzijní připojištění*. 2. aktualizované a rozšířené vydání, Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0772-1
- [41] STIGLITZ, J. - *Economics of the Public Sector*. Third Edition. Stanford University. 2000. ISBN 0-393-96651-8
- [42] Štatistický úrad SR – *Hrubý domáci produkt*, [online], [cit. 2009-03-22]. Dostupné na [www.portal.statistics.sk: < http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=172>](http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=172)

Seznam příloh

Příloha A – Datum nástupu do důchodu	1
Příloha B – Sazby pojistného v České a Slovenské republice	2
Příloha C – Vývoj světových indexů od roku 1925	3
Příloha D – Nominální a reálné zhodnocení penzijních fondů ve vybraných zemích OECD.....	4
Příloha E – Průběh penzijního spoření pro různé úrovně zhodnocení	5
Příloha F – Úmrtnostní tabulka	6

Příloha A – Datum nástupu do důchodu

Příloha B – Sazby pojistného v České a Slovenské republice

	Sazby pojistného ČR		Sazby pojistného SR	
	2008	2009	2008	2009
Pojistné				
Zaměstnanec	8,00%	6,50%	9,40%	9,40%
Nemocenské pojištění	1,10%	0,00%	1,40%	1,40%
Důchodové pojištění	6,50%	6,50%	4,00%	4,00%
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	0,40%	0,00%	1,00%	1,00%
Invalidní pojištění	x	x	3,00%	3,00%
Zaměstnavatel	26,00%	25,00%	25,20%	25,20%
Nemocenské pojištění	3,30%	2,30%	1,40%	1,40%
Důchodové pojištění	21,50%	21,50%	14,00%	14,00%
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	1,20%	1,20%	1,00%	1,00%
Invalidní pojištění	x	x	3,00%	3,00%
Garanční pojištění	x	x	0,25%	0,25%
Úrazové pojištění	x	x	0,80%	0,80%
Rezervní fond solidarity	x	x	4,75%	4,75%
OSVČ	34,00%	30,60%	33,20%	33,20%
Nemocenské pojištění	4,40%	1,40%	4,40%	4,40%
Důchodové pojištění	28,00%	28,00%	18,00%	18,00%
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	1,60%	1,20%	x	x
Invalidní pojištění	x	x	6,00%	6,00%
Rezervní fond solidarity	x	x	4,75%	4,75%
Dobrovolně účastné osoby	28,00%	28,00%	28,75%	28,75%
Důchodové pojištění	28,00%	28,00%	28,75%	28,75%

Příloha C – Vývoj světových indexů od roku 1925

Index		1901-2001	1925-2001*	1951-2001	1976-2001	1991-2001
USA	nominál	9,77%	10,57%	11,97%	13,78%	12,94%
S&P 500	reál	6,38%	7,29%	7,80%	9,94%	10,17%
Velká Británie	nominál	9,03%	11,10%	13,85%	16,93%	11,61%
FTSE All-Share	reál	4,87%	6,48%	7,44%	10,54%	8,91%
Japonsko	nominál	-	12,62%	12,05%	5,27%	-4,12%
	reál	-	3,42%	7,92%	3,40%	-4,24%
Francie	nominál	12,16%	13,21%	12,66%	16,23%	13,20%
	reál	3,86%	4,53%	7,35%	10,94%	11,54%
Austrálie	nominál	12,53%	12,18%	13,02%	15,40%	11,48%
	reál	8,09%	7,29%	7,28%	9,25%	8,95%
Itálie	nominál	-	12,49%	11,36%	15,92%	13,31%
	reál	-	2,31%	4,49%	7,61%	9,75%
Kanada	nominál	-	5,89%	6,23%	8,45%	8,15%
	reál	-	5,99%	5,85%	7,08%	8,61%
Německo	nominál	-	9,21%	10,28%	10,27%	9,95%
	reál	-	6,71%	7,22%	7,37%	7,74%

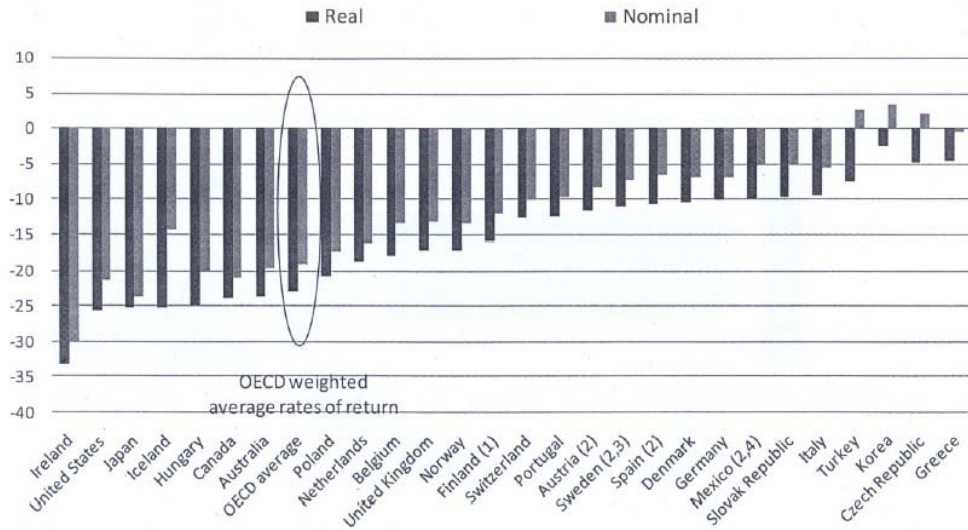
Pozn.: Uvedené reálné výnosy jsou kalkulovány v jednotlivých národních měnách.

* U Kanady jde o období 1934-2001.

Příloha D – Nominální a reálné zhodnocení penzijních fondů ve vybraných zemích OECD

**Nominal and real pension fund returns in selected OECD countries
January-October 2008**

Note: Data draw on official data received from OECD Working Party on Private Pensions Delegates (Austria, Belgium, Czech Republic, Finland, Greece, Hungary, Ireland, Mexico, Poland, Portugal, Slovak Republic, Spain, Switzerland, and Turkey), various sources and OECD estimates. OECD average is an asset-weighted average.

Source: OECD Global Pension Statistics.

Příloha E – Průběh penzijního spoření pro různé úrovně zhodnocení

	měsíčně	podpora	úrok			měsíčně	podpora	úrok	
	500	120	-3,0 %			500	120	3,0 %	

roky	vklady	podpora	úrok	celkem	roky	vklady	podpora	úrok	celkem
1	6000	1440	-112	7328	1	6000	1440	112	7552
2	12000	2880	-443	14437	2	12000	2880	450	15330
3	18000	4320	-988	21332	3	18000	4320	1021	23341
4	24000	5760	-1739	28021	4	24000	5760	1833	31593
5	30000	7200	-2692	34508	5	30000	7200	2892	40092
6	36000	8640	-3838	40802	6	36000	8640	4207	48847
7	42000	10080	-5174	46906	7	42000	10080	5784	57864
8	48000	11520	-6693	52827	8	48000	11520	7631	67151
9	54000	12960	-8389	58571	9	54000	12960	9758	76718
10	60000	14400	-10258	64142	10	60000	14400	12171	86571
11	66000	15840	-12294	69546	11	66000	15840	14879	96719
12	72000	17280	-14492	74788	12	72000	17280	17893	107173
13	78000	18720	-16847	79873	13	78000	18720	21219	117939
14	84000	20160	-19355	84805	14	84000	20160	24869	129029
15	90000	21600	-22011	89589	15	90000	21600	28852	140452
16	96000	23040	-24810	94230	16	96000	23040	33177	152217
17	102000	24480	-27748	98732	17	102000	24480	37855	164335
18	108000	25920	-30822	103098	18	108000	25920	42896	176816
19	114000	27360	-34026	107334	19	114000	27360	48313	189673
20	120000	28800	-37358	111442	20	120000	28800	54114	202914
21	126000	30240	-40813	115427	21	126000	30240	60313	216553
22	132000	31680	-44387	119293	22	132000	31680	66922	230602
23	138000	33120	-48078	123042	23	138000	33120	73951	245071
24	144000	34560	-51881	126679	24	144000	34560	81415	259975
25	150000	36000	-55793	130207	25	150000	36000	89326	275326
26	156000	37440	-59810	133630	26	156000	37440	97697	291137
27	162000	38880	-63931	136949	27	162000	38880	106543	307423
28	168000	40320	-68151	140169	28	168000	40320	115877	324197
29	174000	41760	-72468	143292	29	174000	41760	125715	341475
30	180000	43200	-76878	146322	30	180000	43200	136071	359271
31	186000	44640	-81379	149261	31	186000	44640	146960	377600
32	192000	46080	-85969	152111	32	192000	46080	158400	396480
33	198000	47520	-90644	154876	33	198000	47520	170406	415926
34	204000	48960	-95402	157558	34	204000	48960	182995	435955
35	210000	50400	-100240	160160	35	210000	50400	196185	456585
36	216000	51840	-105156	162684	36	216000	51840	209995	477835
37	222000	53280	-110148	165132	37	222000	53280	224441	499721
38	228000	54720	-115214	167506	38	228000	54720	239544	522264
39	234000	56160	-120351	169809	39	234000	56160	255324	545484
40	240000	57600	-125557	172043	40	240000	57600	271800	569400

Príloha F – Úmrtnostní tabulka

Věk, age (x)	Česká republika											I=	0,024	V=	0,9765625
	Muži, Males														
q _x	P _x	L _x	d _x	L _x	T _x	e _x	D _x	C _x	N _x	M _x	S _x	R _x			
51	0,008913	0,999087	90009	643	92737	2343467	25,18	27762,49	187,43	519761,63	19604,07	6901419,63	357009,67		
52	0,007796	0,992204	92415	720	92055	2250270	24,35	26924,37	204,97	496999,15	15416,58	6382658,00	341405,40		
53	0,006875	0,991125	91695	814	91298	2158875	23,54	26098,36	226,11	464074,78	15211,60	5991668,95	325989,02		
54	0,006200	0,990380	90881	874	90444	2067388	22,75	25250,80	237,22	437968,42	14985,49	5427684,07	310777,42		
55	0,010433	0,989567	90007	939	89597	1978944	21,96	24421,76	248,82	412736,63	14748,27	4989597,65	295791,53		
56	0,011277	0,988723	89068	1004	88666	1887407	21,16	23600,56	259,90	386313,86	14499,45	4578882,02	281043,68		
57	0,011871	0,988129	88063	1045	87541	1798841	20,43	22787,52	264,18	364713,30	14295,56	4188548,16	266544,21		
58	0,012918	0,987082	87018	1124	86456	1711301	19,67	21988,26	277,39	341025,78	13975,37	3829834,86	252304,65		
59	0,014344	0,985656	85894	1232	85278	1624845	18,92	21198,50	296,92	319936,52	13697,97	3481909,07	238329,28		
60	0,016186	0,983814	84682	1370	83977	1539567	18,18	20402,78	322,50	298740,03	13401,07	3161972,55	224831,30		
61	0,018030	0,981970	83281	1502	82540	1455591	17,48	19602,10	345,14	278337,24	13078,57	2863232,52	211230,23		
62	0,019816	0,980185	81790	1621	80919	1373050	16,79	18797,03	363,74	258735,15	12733,43	2594895,28	198191,69		
63	0,021083	0,979917	80169	1690	79324	1292071	16,12	17993,22	370,46	239937,51	12369,68	2328160,14	185418,24		
64	0,022152	0,97948	78479	1738	77810	1212747	15,45	17201,05	372,10	221944,39	11999,22	2088222,92	173048,55		
65	0,023048	0,979452	76740	1807	76537	1135138	14,79	16425,80	377,73	204743,35	11627,12	1864278,13	161046,33		
66	0,023503	0,974497	74933	1911	73978	1059301	14,14	15663,09	390,10	188317,55	11249,40	1659534,78	149422,20		
67	0,023935	0,97065	70982	2040	69902	986323	13,49	14895,89	405,63	172554,46	10893,30	1471217,23	138172,91		
68	0,02428	0,96672	66922	2160	65902	913327	12,87	14149,90	420,46	157748,57	10452,67	1298662,77	127313,51		
69	0,024720	0,96280	62923	2252	61917	843418	12,25	13397,80	428,10	143588,67	10032,21	1140814,20	116880,84		
70	0,025057	0,958943	58923	2334	57927	775722	11,65	12655,69	433,27	130200,87	9604,11	997215,53	106828,63		
71	0,025318	0,955082	54927	2436	53919	710318	11,06	11925,80	441,80	117556,18	9170,84	867014,66	97224,52		
72	0,041019	0,938981	61801	2535	50534	647299	10,47	11204,69	448,83	105619,37	8729,24	749469,49	88053,69		
73	0,045818	0,92686	69286	2716	67908	568765	9,90	10493,25	469,51	94414,96	8280,41	643950,12	79324,44		
74	0,050406	0,949594	66551	2850	51528	528657	9,36	9777,80	481,31	83321,43	7810,89	549435,44	71044,04		
75	0,055056	0,944944	53700	2957	52222	473731	8,82	9067,33	497,51	74143,63	7329,99	465514,01	63233,14		
76	0,059605	0,940365	50744	3025	49231	421509	8,31	8367,30	497,00	65076,30	6842,08	391370,38	55903,55		
77	0,066022	0,933978	47719	3151	46144	372278	7,80	7684,15	495,43	56709,00	6355,02	326294,09	49061,48		
78	0,072667	0,927333	44569	3239	42949	326134	7,32	7008,62	497,36	49204,84	5959,60	268865,09	42706,44		
79	0,079768	0,920232	41330	3297	39862	283185	6,85	6347,00	494,42	42016,22	5562,24	220560,25	36846,84		
80	0,088397	0,911603	38033	3362	36932	243500	6,40	5703,82	492,38	35669,23	4867,82	178544,02	31484,60		
81	0,097464	0,902386	34671	3379	32982	207151	5,97	5077,75	483,30	29965,41	4375,44	142874,80	26516,73		
82	0,107255	0,892745	31292	3356	29914	174170	5,57	4475,45	468,78	24887,85	3892,14	112909,39	22241,34		
83	0,119275	0,880725	27936	3332	26270	144556	5,17	3901,79	454,48	20412,21	3423,38	88021,74	18349,20		
84	0,131972	0,866628	24604	3232	22988	118286	4,81	3356,88	430,53	16510,42	2968,90	67909,53	14925,82		
85	0,145284	0,854735	21371	3105	19819	95298	4,46	2846,88	403,83	13154,55	2539,37	51099,12	11965,92		
86	0,159843	0,841057	18287	2903	16815	76479	4,13	2376,13	368,82	10307,87	2134,54	37944,57	9418,55		
87	0,175167	0,824833	15364	2691	14018	59664	3,82	1951,62	333,85	7931,74	1765,72	27636,69	7284,01		
88	0,192938	0,807062	12672	2445	11450	44646	3,52	1572,03	296,20	5980,12	1431,88	19704,95	5518,29		
89	0,212355	0,787945	10227	2172	9141	33196	3,25	1238,99	256,94	4408,09	1135,68	13724,83	4086,41		
90	0,233514	0,768486	8056	1881	7116	24004	2,99	963,01	217,33	3169,09	878,74	9316,74	2950,73		
91	0,256500	0,743500	6174	1584	5333	16939	2,74	713,35	178,69	2216,08	661,41	6147,65	2071,99		
92	0,281386	0,718614	4591	1292	3945	11567	2,52	517,95	142,33	1684,78	482,73	3831,57	1410,58		
93	0,308228	0,691772	3298	1017	2791	7612	2,31	363,48	109,41	984,30	340,40	2428,85	927,93		
94	0,337055	0,662945	2282	769	1888	4821	2,11	245,55	80,82	621,30	230,99	1444,07	587,45		
95	0,367868	0,631332	1513	557	1235	2924	1,93	158,97	57,11	375,75	150,17	822,77	356,46		
96	0,400628	0,598372	956	383	785	1689	1,77	98,14	38,39	216,77	93,06	447,03	206,30		
97	0,435293	0,564747	573	249	448	925	1,61	57,44	24,42	118,64	54,96	230,25	113,24		
98	0,471605	0,528295	324	153	247	476	1,47	31,88	14,59	61,20	30,25	111,61	58,58		
99	0,509488	0,496512	171	87	127	229	1,34	16,36	8,13	29,52	15,86	50,42	28,34		
100	0,548640	0,461060	84	46	61	101	1,21	7,83	4,20	13,17	7,52	20,90	12,68		
101	0,588728	0,411272	38	22	27	40	1,06	3,45	1,98	5,34	3,33	7,73	5,16		
102	0,629342	0,370548	16	10	11	14	0,87	1,39	0,85	1,89	1,34	2,39	1,83		
103	1,000000	0,000000	6	6	3	3	0,50	0,50	0,49	0,50	0,49	0,50	0,49		